

1918 - 1920

EESTI

1918-1920

No 22
1935. a.
30 s.

Leitise Kodu

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder, telefon 451-04.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis kv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: ä üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sisemised 60 kr.

Nr. 22

1935

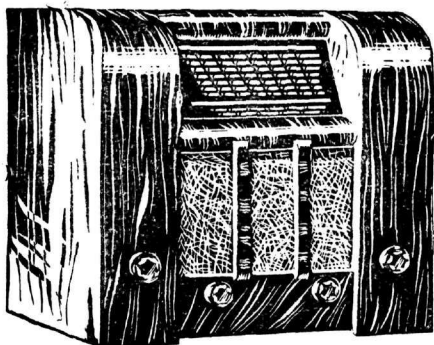
SISUKORD:

- O. Kadak:* Noorsoo organiseerimine — päevaprobleem.
- A. Tonska:* Kas maapoisist ükskõikne ümbruse saadus või aktiivne rahvuslik riigikodanik?
- S. Nykänen-Koski:* Soome iseseisvuse sünd.
- P. Pa:* Väliseestlastest.
- A. Hinnom:* Las kivid kõnelevad...
- A. Peel:* Tartu maleva 11. taassünnipäeval.
- O. P.:* Võru malev tänapäeval.
- J. T.:* Noorkotkalised tunnustusväljendised.
- H. V.:* Harjutamine teeb meistriks.
- E. Rikand:* Kuidas minust sai laskur.
- A. L.:* Kroonikat.
- J. T.:* Lühiteateid noorkotkluse ajaraamatust.
- M.:* Juhi käsiraamat.
- O. P.:* Kasaritsa sõda. Veste.
— Kaitseliidu 1934/35. aasta eelarve täitmise aruanne.

Rõõmuks igas kodus on

RET

raadiotehase uudisvastuvõtjad

„Maret“, 3-lambiline patareivastuvõtja, hind koos anodi ja akuga . . . Kr. 130.—

„Pioneer“, 5-lambiline super vahelduvale ja alalisvoolule, hind . . . „ 195.—

„Kosmos“, 5-lambiline oktoodsuper, 3-lainealaga, hind . . . „ 260.—

Pealeselle soovitame kuulsa austria **Hornophon tehase vastuvõtjaid** mitmes hinnas. Nõudke katalooge lähemate andmetega.

RAADIO-KOOPERATIIV

Tallinn,
Suur Karja 9.

Tartu,
Promenaadi 5.

Pärnu,
Rüütli 40.

Rakvere,
Vaksali 8.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 22

Tallinnas, neljapäeval, 28. novembril 1935

XI aastakäik

NOORSOO ORGANISEERIMINE — PÄEVAPROBLEEM

Noorsooliikumine oma teoreetilises ja praktilises käsituses on jälle kord kogu ulatuses tõusnud huvide tulipunkti. Küsimuse suurus ja tähtsus on paljudele nagu üle öö täies tõsiduses ja lahendust nõudvalt kerkinud päevakorrale. On tunne, nagu oleksime minevikus noorsooliikumisele teda väärivas ulatuses jäänud tähelepanu võlgu ning ruttaksime nüüd hilinenud kohustusi täitma kiirustava innukusega.

Hoogsasti soovitatakse kogu noorsugu — 25. eluaastani — sunduslikult organiseerida, ollakse veendunud noorsoo-organisatsioonide kõikvõimsas kasvatuslikus mõjus, ühe sõnaga: ollakse suure usu ja vaimustusega küsimuse teoreetilisel lahendamisel.

Tundub siiski mõningal määral ülepakkumist, tundub nagu reaalsete tõsiasiade ja võimaluste vähest arvestamist ning näib, et paljude ettepanekute rakendamisel tekiks tõsiseid kahtlusi ja raskusi.

Et meie tänapäeva noorsooliikumine ei seis tarvilisel nõuete kõrgusel, selle põhjused võib viia kokku kahe suurema puuduste kompleksi juure.

Üks neist on noorsooliikumise selgepiirilise ideoloogilise aluse puudumine ja teine — noorsoo-organisatsioonide struktuurilise süsteemi ja tervikluse, kavakindlate meetodide ja kasvatus töö ning üldise ja ühtlase juhtimise puudumine, n.-n. asja rakenduslik külg. Nende puudustega on seoses terve rida teisi praktilisi töö raskusi — nagu ettevalmistatud ja võimelise juhtkonna puudumine jne.

Ideoloogilise aluse kujunematus tõttu puudub kogu noorsooliikumisel enesel ja noorte isetegevusel sügavam siht ja tegutsemise mõte. Teisest küljest jäävad noorsugu ja noorsoo ülesanded riikliku organismi ja rahvusliku ideestikuga sidumata, millisel sidemel aga riigi ja rahva tulevikule on määrav tähendus.

Noorsoo-organisatsioonide vahelise kõikehaarava sideme ja juhtiva keskuse puudumise tõttu jääb noorsooliikumise praktiline tegevuslik koordineerimata, noorte isetegevuse tegelikud tööviisid ratsionaliseerimata ja organisatsioonide omavaheline tööväli (nii näit. vanuse, tegevussuundade, territoriaalse ulatuse mõttes) jagamata. Samuti on üldine noorsoo rakenda-

mine ja üldiste aktsioonide läbiviimine teostatamatu.

On vist küll ühine seisukoht, et meie noorsooliikumise sisuline külg — ta vaimne pale — vajab kujundamist ja selgitamist. Samuti nõuab liikumise väline vorm — organisatsioonide korraldus — kindlakujuliseks tervikuks arendamist.

Tuleviku Eesti ei vaja mitte ükski arenenud ja töökaid inimesi, vaid ka kohusetundelisi ja võimelisi kodanikke, kes ühel või teisel alal omaks võetud ülesandeid suudavad täita.

Kui me oma lootused paneme noorsoole kui Eesti tuleviku kandjale, siis peame me noortele andma ka teed ja võimalused kasvada tuleviku suurte kohustuste kandmise võimelisteks.

Ma julgeksin rõhutada eriti kasvatuslikku külge. Praeguse aja kool, peetagugi teda heaks ja ideaalseks oma töö ja korralduse poolest, ei suuda juba oma peamiselt õpetusliku külje teostamise ja keskkonna iselaadsuse tõttu anda noorele kõiki neid võimalusi ja kogemusi, mida annab tegelik eluvõitlus. Viimast — jõukohast isetegevuslikku tööd, otsimist ja võitlust raskustega — peaksid noorsoo-organisatsioonid noortele võimaldama enne kõike.

Tuleviku noorsooliikumine peab haarama kõiki noori. Sellest tarvidusest lähtudes ongi tõstetud päevakorrale noorsoo sundorganiseerimise mõte. Siinkohal puudub võimalus pikemaks aruteluks. Peab aga tähendama, et sundkord loob rea põhjendatud kahtlusi psühholoogilise otstarbekuse, majandusliku kandejõu, juhtkonna puuduse (õpetajaskonna rakendamisel muutuks töö püstitõunaseks koolielu pikendamiseks, millesse ka õpetaja sagedasti on kaudselt sunnitud) ja palju teisi liig suuri raskusi. On karta, et sundkord hea asja asetaks hoopis varjutatud valgusse.

Meie sihiks peab olema noorsoo organiseerimine sajabrotsendilisel, kuid selle sihi võime saavutada meetodide ja tööviisidega, mis noorele ja noorte liikumisele on enam omased.

On rõõmustav, et noorsooliikumise probleem on muutunud aktuaalseks päevaprobleemiks. Küsimuse tähtsus ja suurus nõuavad aga ka igakülgselt kaalutud ja elujõulist lahendust.

E. Kadak.

Kas maapoisisist ükskõikne ümbruse saadus või aktiivne rahvuslik riigikodanik?

Meie põletavamate hariduspoliitiliste päevaprobleemide sarjas võtab üha kesksema tähtsuse algkoolipinke hüljanud noorpõlve juhtimine ellu. Kuna kehtiv koolisundus viimase koolireformi tulemusena lubab noori lahkuda algkoolist juba 14 aasta vanuselt, siis noorpõlv viimaseil aastail vabaneb üsna varakult kooli kasvatuspiirkonnast. Ütleme, et koolinoored jätavad algkooli jumalaga 14—16 aasta piirides, siis need aastad ei tähista veel noore iseloomu kujunemise lõpppunkti. Ja siinkohal tuleb vaadata kurvale nähtusele vastu nende noorte suhtes, kes siirduvad tegelikkude eluprotsessi — kas majanduslikel takistustel või huvi ja eelduste puudumisel vaimse töö laialdasimail väljul. Algkool on kujundanud noore hingeelu arenemisel vaid esimese faasi — n.-n. latentsperioodi. Kuid kujuneva noore hing ja iseloom on õrn ning habras veel neiski aastais, kus ta pole jõudnud veel täisikka. See n.-n. noore puberteediajastu vajab kujunemist täiseani ja veel pisut enamigi. Esimene aste noore iseloomu kujundamisel toimus teadliku õpetajaskonna silme all. Kus peab arenema algkoolist vallapääsnud noorus puberteediaastais? Perekont ja seltskont (resp. ümbrus) on nüüd need tegurid, kes hakkavad vormima juba alatud noore iseloomu. Asi muutub üha kurvemaks, kui moodne elufilosoofia kõikjal nendib, et inimene on „ümbruse produkt“. Tavaliselt moodustavad ümbruse n.-n. kariinimesed, kellede eeskujud ja väikekodanlikud püüded sageli suretavad koolipingilt kaasavõetud noorusidealismi. Noorest riigi „tuleviku pandist“ võrsuvad enneaegsed raugad ja rahulolematud norutajad. Elus näeme sageli, et koolipingis aateiliselt häälestatud noorukist madalavaistulise ümbruse mõjul saab teinekord isegi ühiskonna väljaheide. Olu-kord on seda katastroofilisem, et algkooli-east väljajõudnud noorur ei saa siirduda päevapealt tegevusse. Ühelt poolt takistavad teda kehtivad seadused ja teisalt noorurile omane kutseoskuse puudus. Eriti ilmneb see maal, kus noor algkoolilõpetanu valib oma kutsealaks isa-ema kutsetöö. Ta leiab tegevusala kutsetöös põllumajanduses. Kuid tegevus talundis ei riisu noorelt kogu tööenergiat, eriti talvel, seepärast sageli maanoor rahuldab pulbitsevat ühistunnet — näit. maapoiss siin-seal teiste samaealiste pool külaskäikudes tühja lobisemisega, rõveda naljaga või vananaiseliku uudishimu jutustamisega. Sellaselt puudulikud maanoorte-maapoiste kokkutulekud talundikambreis igavuse peletamiseks viivad välja teinekord isegi aktiivsele tegevusele — püütakse hankida alkoholi, pannakse kõmisema gitarr ning laulgi hakkab kõlama „omal viisil“. — Kuid argipäevigi ei veereta alati maapoi-

sile küllaldaselt tegevust ning puhtpsühholoogiline vastolu „isade“ ja „poegade“ vahel, kus poeg peab alistuma majanduslikel põhjusil isa „karmusele“, tekitab ja sisendab sageli ükskõikses maapoisis enesetunde, kus ta leiab end sageli ülearusena. See hingeline depressioon maapoisi man ja üldse algkooli-east võrsunute man, võib kaotada vastutustunde, niihästi sotsiaalse kui isiklikugi. Kuid kvalitatiivse grupi läheduses nooruslikult häälestatud idealism, noorele omane tegevusiha, isiku väärtustunde kujunemine jne. võivad leida positiivse arenguväljaku. Ainult teadlikult juhitud noorusühiskonnas ei jää kängu noore keheline ja vaimne arenemine. Noores leiduv pulbitsev energia tuleb moondata materialistliku eluvaate kiuste rahvuslikuks positiivseks loovtöök. Maapoisis tuleb kasvatada riiklikult häälestatud aktiivne kodanik.

Miks algkooli lõpetanud maapoiss peab tulema noorte kotkaste ridadesse? Meie omariikluse päevade noorsooliikumise ajalugu on olnud üsna mitmepalgne. On asutatud noorsoo-organisatsioonid äärmusest äärmusse. Kuid väga mitmes kohas n.-n. „organiseeritud noorpõlv“ pole olnud muud kui vanade kitsas-egoistlike huvikeste spekulatsioonivahend. Meenutagem vaid omaaegseid poliitiliste parteide noorte osakondi jne. Vaadeldes tänast noorsooliikumise üldpilti, näeme, et kaasaegsel nooruril on terve rida valikuvõimalusi sobivaks noorusühiskonnaks. Noorkarsklased, üenü-lased, maanoored, kristlikud noored jne. moodustavad eriilmeliste noorteühingute paraadi, kuhu võib siirduda pakku pariislikult häälestatud perekondliku ja seltskondliku mentaliteedi eest. Käesoleval juhul huvitab meid aga maapoiss, kes peab tingimata leidma tee noorusühiskonna juure. Selleks viskame vaid põgusa pilgu maa-miljöösse. Maa noorusühiskonna moodustavad tänapäeval tavaliselt ÜENÜ kohalik osakond või Ülem. Maanoorte Ühenduse haru. Need paistavad oleval momendil olevat kohati teguvõimsaimad noorte tukslemiskeskused maal. Me ei kahtle nende kummagi noorte org-i rahvuslikult häälestatud ideoloogia puudumises. Kuid puberteediaalse maapoisi iseloomu kujundamiseks pole nad kohased taimelavad. ÜENÜ osakonnad oma liikmete perelt ei moodusta samaealiste ühiskonda, vaid liikmete koostis on aastailt väga vankuv. Maanoorte eesmärk on liialt ahtapiiriline — tegevus rajaneb vaid põllumajanduse arendamisele, kus peab kasvama uus maa hing. Nii me leiame maal, et maapoiss on jäetud peagu saatuse hoole.

Viimasel ajal algkooli lõpetanud noori tahetakse hakata kasvatama n.-n. järelkooli kaudu ja nende elamismuresid lahendada töölaagrite-töökooperatiivide kaudu, nagu seda on korraldatud Daanis, Saksamaal, Šveitsis, Kanadas jne. — eriti aga Poolas. Ometi on meil loodud noorsoo keskorganisatsioon — Noored Kotkad — kelle tegevusideoloogia on suunatud kasvatamisele „vaimliselt ja kehaliselt mehisteks meesteks, tublideks ja tulisteks isamaalasteks“ (Põhim. § 1). — Kui noorkotkluse eesmärk avitab meid riigikodaniku meelsuse kasvatamisele, siis on kadunud meil vajadus noorsoo keskuse järgi, kes häälestaks kasvava noorpõlve meelsuse rahvuslikult. Noorte kotkaste organisatsioon kasvatab rahvuslikult mõtlemaid kodanikke. See on ta eesmärk, milline tagab tulevase Eesti rahvusühiskonnas vabaduse põhimõtte.

Kuna viimasel ajal algkooli lõpetanud noorte tegevust tahetakse viia laagrite-süsteemi, siis on siin huvitav kokkusattumus mitte üksnes noorkotkaste org-i ühe tegevusvahendiga, vaid selle org-i tööväljak on praegu küllaldaselt lai, mis võimaldab ka kõige tegevusjanulisemal nooruril rakendada oma energiat. Ühtlasi tagasi tulles noorte kotkaste organisatsiooni ideoloogilise külje juure näeme, kui võrd hästi on asetatud sellesse kasvatusgruppi noore inimese karakteri kujundamise tõukepunktid. Need on n.-n. juhi põhimõtte ja võistlusmotiiv — järkjärguline isiksuse arengu tee (noorhauka pesapojast kuni noortemagistrini).

Jääb veel küsida, kas evime noorte kotkaste juures ka isetegevuse joont, mis on omane puberteediealisele noorusele. Noorusühiskonnas noor tahab, et ta ise oleks juht. Noorpõlve endaalgatus ja isetegevus ilmneb meil noorte kotkaste juures kõige laiapiirilisemalt (igasugused salkade, rühmade, malevkondate jne. pealikud). Järelikult noorte kotkaste organisatsioon tagab kõik eeldused, mis kasvatavad noorest rahvuslikult aatelse, kehaliselt terve, endaalgatusliku, teguvõimsa ja kultuurihuvilise kodaniku. Üksikud kasvatusvõtted kõnesolevas noorte organisatsioonis arvestavad kõigepealt põhjamaisele rassile omast kainet psüühikat, mitte aga internatsionaalsete muustrite järgi säilitatavat väärdjat. Niisugused organisatsioonid võivad küll eksisteerida; kuid nad ei taotele niivõrd tugevalt rahvusaadet.

Vajalised sammud noorte kotkaste juures maapoiste kaasatõmbamiseks. Kuna oleme leidnud eritelemisel, et noorte kotkaste organisatsioon puberteediealisele meesnoorusele tagab kõige selgekujulisemalt tegevuse isikus leiduvate positiivsete jõudude kujundamisel, siis selle organisatsiooni ümber hakkavad keerlema juba sügav-riiklikud põhimõtted. Ikka enam ja enam näitab viimase aja riiklik praksis, et rahvusriikliku ideoloogia tuleviku perspektiiv kajastub vaid tänase noorpõlve huvide ja aadete maailmas. Kuna meilgi on hakatud pead murdma noorsoo riiklikule kasvatuselisele noorpõlve isetegevusele rajatud organisatsiooni kaudu, siis kristallsemaid jooni noorsoo kasvatuselise töös peegeldab noorte kotkaste skautlikele põhimõttele rajatud organisatsioon. —

Enne aga kui laskun vajaliste sammude vaatlusele noorte kotkaste juures, tahaksin meeeldi näha, et noorkotkaste ja skautide vahel oleks toimunud ühildumine. See peab kord tulema, kui tahetakse organiseerida meie murdeeaalist meesnoorsugu rahvusliku terviku ja tervendamise suunas. Sellane paralleelne killunemine ei mõju ülesehitavalt ja tagajärjekalt noorusvaimu kujundamisel.

Eelmainitud eeldusega asudes noorte kotkaste organisatsiooni liikmestiku koostise vaatlusele leian, et selle väikese ja lühikese säilimisaja jooksul on suudetud haarata isegi killustatud olustikus oma rüppe 1934. a. 14. nov. — 6012 (vt. aruanne 1. IV 33 — 30. XI 34). Ent võrreldes eelmiste aastate liikmete arvuga näeme selle organisatsiooni juures üha kasvavat tendentsi. Vaatamata sellelelegi rõomustavale arvule ei või leppida nende tagajärgedega. Ka organisatsiooni laiendamine olgu noorkotkluse lähimaid eesmärke. Ja siin tuleb korraldada ratsionaalselt propagandaamet. Organiseerimisküüd, -nädalad, -päevad — neil ajastuil tuleb kogu valmisolev jõud rakendada organiseerimistöök, nii et noorkotklus pälviks enam ka laialdasemais hulgis tähelepanu. Noorkotkluse nime populariseerimine peab paeluma samuti juhtkonna tähelepanu.

Nende ridade kirjutajal on mulje, et töö noorkotkaste organisatsiooni pisemais ühikuis — salkades jne. — on väga virge ja sipelgaliselt aktiivne. Seda olen võinud kogeda ka vastavil juhulikult külalastatud näitusil, kus noorkotkad on esinenud oma väljapanekutega. On imestamapanev, kui võrd piinlikult-täpselt ja distsipliinikalt on osutatud tööle tähelepanu vabal ajal. — Kui aga tulen tagasi noorte kotkaste organisatsiooni laiendamise juure, siis võtaksin meeeldi vaatluse aluseks maa, kus sirgub maapoiss. Jälginud viimases aruandes „töökäijate“ lahtrit, kus näeme vaid 817 liiget, kuulub vähemalt 50% mainitud liikmestikust kindlasti linna valdkonda. Aga kui peatume pisutki statistikal, mis hasomini ja Riikliku Statistika Büroo andmeil selgitab meile üldpilti algkooli lõpetajaist, siis 1933/34. a. lõpetas algkooli 3418 maapoissi, mis on 18,5% algkoolilõpetajate üldarvust (11.300). Sügisel läks edasi õppima 6421 noort ning väljaspoole kasvatuspiirkonda jäi seega 4900 noort. Kui ütleme, et pool algkoolilõpetajaist maal — muidugi poeglastest — siirdub hariduse jätkamisele mujale, siis ligemalt paar tuhat noort maakodanikku jääb iga aasta väljaspoole kasvatusmõju. Need tuleb aga võita noorte kotkaste ridadesse, kui meile on südamelähedane kodumaa ja rahva tulevik. Olukord maapoisi tõmbamiseks noorte kotkaste ühisesse perre on põhiladilt eeldusrikas. Seda enam vastav tõukejõud on suurem, et maa vanem põlv on koondunud kaitseliidu kompaniide ümber. Seega on välditud vanade konservatiivne eluvaade, mis näeb kultuuri uuenduspüüdeis sageli „janditamist“. Maapoisi ligimeelitamiseks noorkotkluse töösse on seega vanemate takistused kõrvaldatud. Siin isegi kohalik teadlik omakaitse juhtkond võib viia vanemaid selgitamisele ja mõjutamisele. Mis aga kõigepealt noorte kotkaste organisatsioonis

on vajaline lahendada, see on juhtide leidmise ja kasvatamise probleem. Kui see on lahendatud, siis juba on kergem organiseerida maapoissi. Allakirjutanu silme ees juhuslikult vilksatav aruandelahtri — kooliõpetajate — arv 442 nõuab samuti arendamist. Miks meelega viitasin õpetajaskonnale kui noorkotkluse juhtkonnale, siis esmalt tituleerib neid selleks juba noorkotkalik organisatsiooni praksis (kõigist kutsealadest kõige enam noorkotkaste juhtimisega), kuid see kutsekaader on ka isiklikelt eluviisidelt kõige eeskujulikum, moraalsem ja vastutusrikkam element ühiskonnas. Kahju ainult, et viimasel ajal püütakse sisendada vaadet, et õpetajaskond hoidku käed puhtad kasvatustööst. See on ekslik samm. Lepime sellega, et noorkotkluse juhte leiame õpetajaskonnast aktiivse otsimise teel, kuid vaja on leitud „juhti“ kasvatada juhiks, kui ta ei oma sünnipäraseid eeldusi selleks. Siin on vajaline korraldada noorte kotkaste peastaabi ülesandel kohalike instruktorite korraldusel funktsionääride-usaldusmeeste juhtide kursusi.

Et maapoissi tõmmata noorte kotkaste ridadesse, selleks on vajaline kollektiivne ja isiklik verbamistöö — agitatsioon. Kui võimalik, siis teatav ajaperiood tuleb ristida noorkotkluse propagandaajastuks. Siin, näit, maakohas, tuleb korraldada kohalike kaitseliidu ühikute ja oleva noorkotkaste rühma koostöö abil teatav üritus, mis jätkaks efekti ümbrusele. See võib olla suvel n.-n. „suurlaager“ väga rikkaliku eeskavaga või sügisel piduõhtu, mis aga peab erinema maapeost. Sellasele noorte kotkaste propagandaõhtule tuleb rakendada eeskavasse midagi algupärast, mis tõmbaks ümbrust. Võiks kutsuda kõnelema autoriteete jne. — Isikliku agitatsiooni peavad aga teostama noorkotkad. Selgitustöö juhtnõõride andmine vanemalt juhilt liikmeile on esmajärgulisi ülesandeid. Tuleb asuda isegi kollektiivürituste, näit. kihelkondlike kevadpidude, korraldamisele malevkondade eestvõttel.

Mida aga tuleks noorte kotkaste organisatsioonis enim hakata teostama, see on vormi küsimus. See on vanemaile hell koht, kuid teadlik lapsevanem leiab noorkotka vormis praktilisema poja rõivalahenduse kui võib-olla tavalises frentšülükonnas. Ühtlasi ja kord peavad olema ka alalhoidliku maapoisi hinge ergutajaks.

Need on vaid üksikud põhilise tähtsusega küsimused, mida esitelin noorte kotkaste organisatsioonis suurimate reforminõudeina maapoisi kaasatõmbamiseks.

Kuid maapoisi hingeelu lähem eritlus maalib meile samade joontega nooruki tüübi nagu kohtame teda linnas — ka maapoissi vaimustab sport väga mitmesugustel aladel. Kui noorte kotkaste juures (8—13 a.) haukapojad oma spordinärvi rahuldavad sageli nooruslikus rüvidrillis, siis 15—18-a. maapoisi tüüp püüab ajada taga ajavaimule omast rekordimaaniat. Kuid see „rekordimaania“ tuleb sublimeerida kindla juhi meelega all loomupärasele kehakarastamisele. Maaühiskonnas sirguvale noorele tuleb viidata spordialasid, nagu seda

on jooksmine, ujumine, pallimängud, talvel suusatamine jne. Niipalju kehaliste eelduste arvestamisest maapoisi verbamisel. Kuid terves kehas peab arenema ka terve vaim. Ei kujuta ette, et vabaharidustöö ja eneseharimine mitteametlikes asutustes paneks põhjapaneva aluse haridusallikate omandamisele. Kaugeltki mitte. Jääb ikka murdealase noorsoo hariduse täiendamises maksma motiiv — peame süvendama ja tõusvas suunas panema liikuma juba antud hariduspalukesi. Tuleb kasvatada teadlik teguvõimas kodanik, kes on mees omal kohal, mitte aga nürimeelne alalhoidlik vammusekandja. Seepärast on noorkotklusel kuldaväärt eeldusi n.-n. maapoiste „järelkooliks“. Viitan siinkohal vaid laagrile. See peab kehasama noorpõlve elutunde keskuse. Siin peab pandama alused noore vaimsele ja kehalisele arenemisele. Ent näeksin meeleldi, kui noorkotkaste organisatsioonis vaimu harimisel lähitaks õpingide põhimõttest. Muidugi ei ole mõeldud seda, et noorte kotkaste organisatsioon seega paiskaks segi oma vormi ja sisulised püüded. Kahtlemata kehastaks ta endiselt militaristlikul vormil rajanevat noorte organisatsiooni, kuid sisulises tegevuses peab maapoisi loodama: sportlastüübil — tegevus juhtida spordirajale, idealistil — anda võimalusi teadmiste hankimiseks mitmesugustelt elulistelt aladelt ja vajalikest teadusevallast kursuste, loengute jne. kaudu. Noorte kotkaste skautlikele põhimõtetele rajatud organisatsioon maapoisi juuretõmbamiseks 15.—18. aastais ei saa enam piirduda lapsele omaste tegevusvahenditega. Siin tuleb juba arvestada „meheele“ vastu vaatava poisi hingeelu. Kuidas teostada noorte kotkaste organisatsioonis rekordspordi ideaali tasandamist üldisele kehakultuuri harrastamisele ja kuidas teostada nooruri eneseharimist nii, et noorkotklus ei kaotaks oma skautlike põhimõtteid, see on juba probleem omaette. Kui aga noorte kotkaste organisatsioon näeb ette poisile anda vaid teadmisi väga mitmesugustelt praktilistelt elualadelt — esimene abi jne. — ning kehalise kasvatusel alal mängu ja rüvidrilli (?), siis vanem maapoiss tahaks rohkem tõsisemat. Ütlen enda kogemuste põhjal, et see noorte organisatsioon, kes tahab lülitada maapoisi oma tegevusgruppi, peab moodustama sünteesi n.-n. „rahvauilukooli“ ja vana greeka „gümnaasiumi“ vahel.

Senised kogemused näitavad, et noorte kotkaste nimi maal on juba tuttav. Kuid see liikmeskond on veel niivõrd napp, et ta ei pane ümbrust fibreerima. Siin on vaja leida sobiv noorte juht. Ühtlasi tuleb nõuda noorte kotkaste rühmadelt maal avalikke esinemisi, nii et nad paneksid ümbruse rääkima. Seepärast ei tule piirduda ainult kooliseinte vahel olevate haukapoegade salkadega, vaid algkoolipingilt maapoiss tuleb koondada noorte kotkaste ridadesse. Kodu poolt takistus siin ei või kerkida, sest tegevus ei kisu noort tegelikust tööst liialt eemale. Küll aga leiab noor kuju iseloom siin vaba aja endast positiivselt häälestatud rahvusliku kodaniku kasvatamiseks. Seega ükskõiksest külapoiste kaadrist võib kasvada „kotkapoegade malev“, kes on teadlik sõnadest „Isamaa auks — alati valmis!“.

A. Tonska.

SOOME

ISESEISVUUSE SÜND

S. NYKÄNEN-KOSKI

MEIE VENNASRAHVA ISESEISVUSPÜHAKS

Rahvas, kes tahab olla elujõuline, peab evima kindlat tahtejõudu oma elus. Selle tahte saavutamiseks peab ta kogu oma rahva kodanike ühisjõu koondamisega looma enesest võimsa teguri nii sõjalises kui ka poliitilises mõttes. Ajalugu tõendab, et strateegia ja poliitika on alati hoidunud üksteise kõrvale ja et halb diplomaatia on tühistanud sangarlike armeede suured võidud, kuna targa välispoliitika on päästetud riike väga kriitilisest seisukorrast ja isegi armeede kaotused lahinguväljadel muudetud võitudeks.

Vene keisrivalitsuse ajal Soomel polnud võimalik poliitiliselt organiseeruda ega ka luua oma kodukaitset, sest vene võim tegi kõik selle takistamiseks. Keeldud mõte aga, nagu kiuste, närib inimese südant siis, kui ta enesetunne hüüab talle õigust ja isamaalsusetunne — võitu! Nõnda ka Soomes, kus võõra valitsuse all keegi ei kuulnud soomlaste hüüdeid, tuli seda korrata väljaspool Soome piire. Ja aast-aastalt kõvenesid need hüüded sedavõrd, et paljude välisriikide juhtivad tegelased hakkasid lõpuks kuulama neid soomlaste hääli, mis tungisid läänemaadesse Vene vanglaist ja Siberist.

Nende Soome iseseisvusmeeste häälekõlas kajastus ka kogu soome rahva rahvuslik tunne Vene vägivald-poliitika vastu, mida XX sajandi algaastail iseäranis šovinistlikult juhtisid Vene siseminister von Plehve ja Soome kindralkuberner Bobrikoff.

See vana vaen ei kadunud soomlaste südamest isegi kõige rahustavamate Vene võimukandjate ilusatest lubadustest tuleviku kohta, sest et aast-aastalt suurenes venelaste surve Soomes, sünnitades rahvas paksu verd ja sundides rahvast organiseeruma aktiivsesse tegevusse venelaste vastu. Nendel põhjustel hakkasid üksikud

soomlased üle maa salaja end ette valmistama võitluseks vene võimu vastu, ilma et keegi oleks neid selles ohutanud. Sääraseid üksikuid, kes olid valmis end ohverdama oma isamaa heaks, oli palju, kuid üldist sidet nende vahel alati ei olnud. Igaüks tegutses absoluut-ses saladuses ja täiesti iseseisvalt. Rahvas vaikis, kuid ta tundis, et midagi temas käärib.

Üliõpilase Eugen Sch a u m a n'i revolvriripaugud, mis 16. juunil 1904 kõlasid Soome kindralkubernerikabinetis, olid „võitlussignaaliiks“ aktivistidele*), kuna Bobrikoff'ile surma toonud kuulid — hoiatuseks Nikolaj II-le, ja üliõpilase enesetapmine kinnituseks soomlase rahvuslikust ohvri-meelsusest.

Need paugud ei kõlanud ootamatult soome rahvale ega ka Vene keisrile, sest et Schaumann enne atentaadi kordasaatmist läkitas keisrile pika protestkirja, milles ta seletas, et rahvas on otse sunnitud end kaitsma. Ta tuletas keisrile meele Soome suurvürsti valitsemisvannet, mis teisalt nõudis soome rahvalt truudust ja alandlikkust; kui aga keiser murrab oma vande, siis vabaneb ka rahvas oma kohustustest. Selle kirja sisu avaldati

President P. E. Svinhufvud

välismaa ajakirjanduses.

Sama Schauman (kindrali poeg) rõõmustas alati, kuuldes venevastaseid sõnu. Juba aastal 1899, kui ta onu, kolonel (Lappeenranna ratsarügemendi ülem), ütles oma vennale (Schaumani isale): „Kuradi kahju, et meil pole suurtükke!“, sai Schauman aru, et ta polnudki ainus, kes oli valmis aktiivselt välja astuma. Ja kui a. 1902 dr. Lille ühel suurel aastapeol oma põnevas kõnes hüüdis: „Lahti Venemaast!“, siis kõlas kohe

*) Iseseisvuslased, rahvuslased.

Schaumani rõõmuhaäl vastuseks: „Ometigi julgus üks avalikult oma mõtteid avaldada!...“

Schauman oli see, kes tõi esimesed Winchester-vintpüssid välismaalt soome aktivistidele. Nendega korraldati laskeharjutusi Soome „Jahimeeste Klubi“ laske- tiiril. Sääraseid seltse ja klubisid, kus Schauman oli tegev, oli Soomes palju, kusjuures kõikide eesmärk oli üks ja sama, ning tegutseti täiesti salaja. Seltsi harilik (s. o. süütu) tegevus oli küll kõikidele teada seltside põhikirjade põhjal, kuid põrandaaluse tegevuse toiming oli sedavõrd salajane, et seal ei peetud mingisugust kirjavahetust, millest oleks võinud umbkaudselki kokku võtta nendel kasutada olnud püsside ja padrunit arvu. Nõnda ka Schaumani kavatsustest tappa Bobrikoff ei teadnud keegi peale ta kahe isikliku sõbra, keda ta oma kavatsustest informeeris.

Pärast Bobrikoffi tapmist määrati tema asemikuks vürst *Obolenski*, kes juba sama aasta sügisel andis luba Soome riiginõukogu avamiseks. Mõni kuu pärast seda tapeti teine „Soome suruja“, Vene siseminister von Plehve, vene aktivisti pommiga ja tema asemele määrati vürst *Svätopolsk-Mirski*, kes soomlaste rahustamiseks kohe laiendas Soomes sõnavabadust.

Kuid sellased järeleandmised ei aidanud midagi, sest Schaumani revolvriripaukude-signaal tungis Soome noorsoo isamaa-armastusest põlevasse südamesse, kus voolas sama veri mis Schaumanigi rinnus. Soome üliõpilased hakkasid suurima agarusega end organiseerima põrandaalusteks aktivistide gruppideks. Noorsoole meenusid isegi 100-aastased juhtumid, kui a. 1808 venelased sundisid Soome tolleaegse vahva armee taganema üle Soome-Rootsi piiri (Põhjas), kusjuures armee, pöördes end Soome poole, valas vihast tuliseid pisaraid. Üliõpilased tuletasid endale meele Aleksander I-se pidulikke lubadusi (1. II 1809) Soome õiguste ja seaduste pühast puutumatuses, mida nüüd Bobrikoff ja Plehve tallasid sügavasse porri. Need faktid õhutasid Soome noorsoo viha seevõrra, et kui a. 1889 kuulutati välja Niholai II manifest, millega Venemaa nõudis soomlasi astuma vene väkke samadel mobilisatsiooni tingimustel, mis olid venelastele sunduslikud, siis tuhanded soomlased kogunesid vastuprotestiks (Helsingis) Aleksander II ausamba ümber ning ilustasid selle tuhandete õitsvate lillepär-gadega.

Teise manifesti protestiks, mis nõudis (1902. a.) soomlasi astuma sõjaväkke, oli see, et koonduspunkti- desse ilmus Soome maakondadesse ainult 0—10% sõja- väkke kutsutud soomlasist; kogu Lappeenranna ratsa- rügemendi soomlasist ohvitserkond jättis Vene ülemu- sele kollektiivse sõjaväest lahkumise palve (eesotsas kolonel Schaumaniga) ja Hamina kadetikool suleti kooli ülema, kindral Enckel'i, ettepanekul. Peale ülahtähen- datud manifesti esitasid soomlased kirjaliku protesti Vene keisrile, milles oli 520.931 allkirja. Protestkirja keisrile üleandjaks valiti 500 soomlast, kuid keiser sellest teada saades „põgenes“ Nizzasse. Siiski anti see kiri üle Soome riigisekretärile, *Prokopeele*, ja tekst avaldati välismaa ajakirjanduses.

Kolmandaks näiteks oli a. 1915 juhtum, kus üli- õpilased kategooriliselt keeldusid Helsingis laskmast

Nikolai II ülikooli ruumidesse ja selle nõude ülikooli rektor tegi keisrile teatavaks Soome kindralkuberneri *Sein'i* kaudu. Samuti keeldus koolinoorsugu, koolist väljaheitmise ähvardustest hoolimata, ilmumast keisri auks tänavail korraldatavatele „kiituse“-demonstrat- sioonidele.

Ülaltoodud juhtumeist on näha, et mida rohkem vene marurahvuslased vintsutasid soomlasi, seda suure- maks tõusis ka soomlaste kättemaksu- ja Venemaast vabanemise tahe.

Tagakiusamine väljendus ka ajakirjanduse tsen- suuri teostamises maailmasõja algusest kuni 11. det- sembrini 1914. Sel vaheajal trahviti vene võimude poolt 26 Soome lehte tervelt 35 korda. Kuni 31. XII 1914 oli aga juba 8 Soome ajalehte venelaste poolt sul- letud. Pealeselle määrati Soome seaduste vastaselt Soome kohtu-prokuraatoriks vene jurist. Seda soomla- sed ei suutnud taluda ja esimesena Lappo kohtuliige *Svinhufvud* (praegune Soome president) keeldus alistumast prokuraatori määrustele ja saadeti vastuhak- kamise eest Siberisse (Tümskoje külla, mis on väga kau- gel linnadest ja raudteedest) sundsumisele. Ühes tema- ga saatsid venelased Siberisse ka selle politseiülema, kes keeldus *Svinhufvud'i* areteerimast prokuraatori käsul, ja veel 2 kohtuliiget, kes keeldusid vastu võtmast *Svin- hufvud'i* kõrvaldamisel vabanenud kohtuliikme kohta.

Surveabinõude suurenemisega said ühtlasi ka akti- vistid julgust ning tegutsesid igasugustest takistustest hoolimata edasi.

1906. a. asutatud Võima-liidu liige *dr. Siven* tegi Soome valitsusele tolle aja kohta hulljulge ettepaneku, et valitsus mõne mõeldud otstarbe sildi all määraks lii- dule 600.000 Smk. Teiseks riskantseks võtteks oli akti- vistide kavatsus ühineda Soome „põrandaaluste punas- tega“ ja nimelt nende „sõjaväelise“ juhi *Kokko'ga*, ühi- seks väljaastumiseks venelaste vastu, kuid et sotsialistid tunnustasid ainult tööliiskonna huve ja et neid sugugi ei huvitanud isamaaline püüe eralduda Venemaast, siis ei saavutatud ka siin soovitud tagajärge.

Aktivistide juhiks oli *Mexmontan*, kuna roodu ülemaks oli kapten *Renvald*. Rood asus Pietarsaari linnas, kuna peastaap oli Helsingis ja osakond Viiburis. Liidu kasutada olid tol korral vanad „John Graffton“- süsteemilised vintpüssid, kuid pärastpoole muretseti ka šveitsi „Watterly“ püssid. Sõjaväeõppust Oulu linna metsas andis 250 aktivistile kontorist *Piirainen*. Side- teenistuse äraõppimiseks korraldati 1905. a. (Oulus) ma- ratoonjooks spordi arendamise ettekäändel. Säärane te- gevus oli äärmiselt raskendatud, sest tuli ette igasugu- seid äpardusi. Kui liidu liige kapten *Matti von Nand- elstadt* määrati a. 1906 Tampere linna politsei- meistriks, saabus sinna aktivistidele suurem partii sõ- javarustust raudteega. *Nandelstadt* ruttas kohe Tam- pere vaksali, pani tugevad lukud kaubavaguni ustele (milles transporteeriti salaja aktivistidele sõjavarus- tust) ja saatis vaguni kohe Kuopio linna, kus „kauba“ võttis vastu kapten *Viberg*. Kuid seekord õnnetu- seks *Nandelstadt* ei teadnud, et enne tema Tampere raudteejaama tulekut oli keegi raudteelastest juba tut- vunud „kauba“-kastide sisuga ja selle abil, samuti ka

Kuopio linna voorimehe kaudu, reedeti Nandelstadt ja Viberg. Kuid isegi säärased äpardused ei mõjunud rahvuslastele halvavalt. Peastaap töötas ikka edasi Helsingis, tehes võimast venevastast kihutustööd ja mu-retsedes sõjavarustust isegi Jaapanist Põhja-Lapimaale (Jaapani sõja ajal kindral M a n n e r h e i m i abil, kes tol korral teenis vene väes Vene-Jaapani sõjas). Kuid seal jälle äpardus... Sandarmid leidsid staabi üles, areteerisid 20 liiget ning andsid kõik Turu kõrgeima kohtu kätte.

Pärast seda hakkas liit tegutsema salaja mitmesuguste teiste siltide all. Võimaliidi asi oli aga a. 1914 Soome senatis, kuid sõja tõttu jäi asi soiku ja a. 1918 lõpetati see Soome senati poolt.

*

Suure tõuke soomlaste kasuks andis maailmasõja puhkemine, maailma rahvaste erigruppidesse jagunemise või n.-ü. „riikliku konstellatsiooni“ sünni tõttu. Just tol ajal oli Soomel soodsaim moment valida, mis suguse grupiga ühinemiseks tal võimalduks vabaneda Vene võimu alt, sest passiivseks oli Soomel mõtetu jääda. Oli selge, et Venemaa-liitlasilt Soome abipalumine või nendega ühinemine oli täitsa võimatu, vaid ta oli sunnitud katkestama igasugused sidemed Venemaaga ja looma endale iseseisvuse kiiresti, s. o. enne kui Venemaa uuesti toibub sõjavintsutustisist.

Esiialgu oldi arvamises, et Rootsi sõlmib Saksa-maaga sõjalise lepingu, kartusel, et Venemaa ründab Skandinaaviat, kus tol korral tegutses tugev Vene salaluure-organisatsioon. Et aga Rootsi jäi erapooletuks, siis tuli soomlasil otsida endale liitlasi Kesk-Euroopa rahvaste hulgas.

Tekkisid jällegi raskused.

Saksa-Vene sõja kuulutuse momendil kartsid soomlased Saksa vägede kallaletungi Soomele, kuna Soomes oli ju teada, et Saksa Baltimere-laevastik seisib Kieli lähedal, ootamas pealetungimiskäsku Peterburile Soome kaudu.

Kui aga Inglismaa kuulutas sõja Saksamaale, siis tühistati nimetatud otsus Peterburi vallutamiseks. Venelased aga, olles hirmul, hakkasid tulise kiirusega ehitama kaitsekraave ja tegema suuri kindlustusi Soome pinnal, kusjuures nad mängisid Soomes üsna „häbemata peremehe“ mängu, purustades kohutavalt Soome maa ja rahva varandusi. Soome rikkalik reisi- ja kaubalaevastik lõhuti kõlbmatuseni ja mõned hiiglalaevad, nagu „Titania“, müüdi omavoliliselt Inglismaale, kusjuures venelased täie hooga õhutasid inglasi soomlaste vastu.

Kogu Soome seisukord oli tõsine. 100.000-meheline hästi relvastatud vene sõjavägi oli Soome pinnal, kus rahva varandusi lõhuti halastamatult, vilistades Soome seadustele ja õigustele. Rahvas tehti tund-tunnilt vaesemaks ja samal ajal agiteerisid vene käsilased välismaal soomlaste vastu. Ühe sõnaga: venelased tegid kõik selleks, et tühistada kogu maailma ees Soome õigused. Soome rahvuslased aga püüdsid oma rahvast

Marssal G. Mannerheim

julgustada ja tegutsesid ikka kartmatult edasi, otsides teid kriisist väljapääsmiseks. Nende tegevus tungis kindla sammuga igale poole, kust vähegi oli loota abi. Nõnda, näiteks, kui Vene lesk-keisrinna Dagmar peatus Helsingis, oma läbisõidul Venemaalt Daani, võttis ta soomlasi oma audientsile ja laskis orkestril mängida kaasakiskuvat „Porilaisten marssi“ ja ülevat „Soome hümni“. Et aga kõik see sündis soome rahva verivaenlase, kindralkuberner Sein'i, juuresolekul, kes marsi ja hünnihelide kõlades kees vihast, kuid tal oli võimatu keisrinna ees hakata protesteerima, siis said soomlased aru, et Soomel oli siis, ja edaspidigi, Läänes sõpru, kelle kaitsele võis loota.

Säärases olukorras oli aga riskantne aktiivselt välja astuda enne kui lootused saavad tõenäolisemaks ja abi kindlustatakse. Mingisuguse „võib-olla“ alusel ei tohtinud asja panna kaalule, sest rahval oli ainsaks kindlaks sihiks tungiv tahe purustada Vene võim ja valitsemine Soomes.

Selle sihi saavutamiseks tegutsesid rahvuslased alul „salajaste vene sõjaväeliste teadete edasiandmisega Saksa neastaapi“. Siis arenes mõte astuda vabatahtlikuna Saksa sõjaväkke tingimusel, et vabatahtlikud, pärast sõjalise õppuse saamist, saadetakse küll rindele, kuid ainult venelaste vastu. Esiialgu leidsid säärased mõtted küll hukkamõistmist sakslaste ülekohtuse sammu pärast Belgia erapooletuse rikkumises ja Luksemburgi ning Montenegro vägivaldse okupeerimise näol.

Laiali üle Soome tegutsevaid rahvuslasi hakati nüüd uuesti organiseerima magistrite E. E. Kaila, E. Välikangas'e ja T. Svedlin'i juhatusel. Kohe

loodi rahvuslaste vahele hea side ning seati kindel tegevuskava. Selle uue organisatsiooni nimeks saigi „suojelukunta“, s. o. kaitseliit.

Alguses oli väga raske midagi ette võtta, enne kui ühendus Saksa sõjaväe peastaabiga, Skandinaavias ja Soome piiridel, vabatahtlike kaitseliitlaste üle piiri põgenemise punktidega loodi side. Teiseks tekitasid suurt raskust Soome pahempoolsed sotsialistid, kes alati piilusid rahvuslaste järele, püüdes neid kinni ja andes sandarmeile üle. Sellest hoolimata tegutseti julgesti edasi.

Raha organiseerimiskuludeks korjati salaja vabatahtlike annetuste näol. Nii näiteks annetas dr. Ziliacus mitu summat, milledest esimene oli 100.000 Smk. Teine soomlane annetas 180.000 Smk. (1914.—1915. a.).

Esimesi organiseerijaid Saksamaal oli Saksa väes teeniv ohvitser Fritz Wetterhoff, kes oli sünnilt soomlane, kuid Saksa alam. Esimene, kes astus „27. Jääkäri pataljoni“ reamehena, oli soomlane, loomaarst dr. Öhman.

Soomlaste grupeerumise asjus Saksa väeüksusse peeti pikemaid ja tõsiseid läbirääkimisi Saksa valitsuse ja kindralstaabiga. Soomlaste unistuseks oli sõlmida sakslastega leping selleks, et sakslased õpetaksid neid sõjameesteks, annaksid nendele täie sõjavarustuse ning juhul, kui sakslased hakkaksid pealetungi Venemaa vastu, soomlased esirinnas tegutsesid Soomes venelaste vastu. Ja kui venelased aetaks Soomest välja, siis kuulutaks Soome end iseseisvaks vabariigiks. Ka sakslased poleks tohtinud soomlasi saata teistele rinnetele. Neid tingimusi arvestades hakkaski Soome noorsugu põgenema üle Soome piiri Rootsi ja sealt Saksamaale.

Et aga põgenemisplaanid ei luhtuks, tuli mõelda välja igasuguseid võtteid vene sandarmite tähelepanu kõrvalejuhtimiseks. Nii näiteks panid rahvuslased suured kuulutused Soome lehtedesse, milledes otsiti suurel arvul metsatöölisi Põhja-Soome metsadesse. Mõnes kohas korraldati isegi metsade raiumisi, mis kujunesid otsekohesteks „etapi-punktideks“ üle piiri põgenevatele soomlastele. Seejuures tuli tarvitada ka teissugust kavalust, mis hädakorral päästis põgenejad sandarmite küüsisist. Nõnda 1916. a. suvel, kõige kriitilisemal momendil, laskis põgenevate kaitseliitlaste grupi pealik Heiskanen Rootsi piiri lähedal „Kilpisjärvi“ külas õhku venelaste laskemoonalao selleks, et tõmmata jälgivate sandarmite tähelepanu õigest suunast kõrvale.

Üle 2000 soomlase, kes salaja põgenesid otse üle Põhjalahe ehk Rootsi piiri, põgenes peaaegselt suuskadel. Kui aga vene luure kõvendas valvet Põhjalahele, siis tuli otsida uusi teid. Nii jaanuaris 1916 märgiti põgenemisteedeks 2 pealiini: 1) Kajaani linnast Rovaniemi linna kaudu põhjapool Pello küla, mis asus Rootsi territooriumil; 2) Sortavala linnast, Nurmes'e, Kuopio ja Iisalme linnade kaudu, otse lahe suunas. Esimese liini juhiks oli rahvuslane Jakobson, kuna teist juhtis Aarne Sihvo (hiljem kindral).

Saksamaale põgenenud Soome vabatahtlike ja päris saksa sõjavägede Soome saabumise tingimused olid

väga erinevad, sest et soomlaste tagasitulek oli rahvuslikult õigustatud ja nõutav isamaa kaitseks, kuna saksa vägede Soome sõjast osavõtu tingimused olid sakslasile vastumeelsed. Siiski pidid viimased leppima sellega. Tingimustest kindral Mannerheim telegrafeeris kindral Ludendorff'ile:

„...Et sakslaste abi oleks Soomele kasulik, siis tuleb arvestada järgmist:

- 1) sakslaste maaletulemise momendist Soome territooriumile peavad saksa väeosad alistuma Soome armee ülemjuhataja käskudele;
- 2) Soome saabumisel peab saksa vägede juht soome rahvale avalikult teatama, et sakslaste abiandmise ainus siht on aidata soomlasi vabastada Soomele vaenulistest terroristide massidest.

Nende tingimuste rikkumine solvaks soome rahva enesearmastust ja tekitaks põlgust sakslaste vastu, mis võiks püsida isegi aastasadu...“

Marssali von Hindenburg'i vastusetelegramm Soome vägede ülemjuhatajale kinnitas kindral Mannerheimi tingimused vastuvõetavaks.

On arusaadav, nagu öeldud, oli sakslasil ka teine siht, nimelt rünnata Peterburi Soome kaudu samuti nagu liitlaste Muurmani ja Arhangeeli okupeerimisega oli sihiks takistada sakslaste pealetungi vene pealinnale. Nende kahe, sakslaste vallutamisiha ja liitlaste vastulöögitahete, vahel tuli Soomel tegutseda ajal, kus armee koosnes varustuse ja laialipillatud ning lõplikult organiseerimata kaitseliitlastest. Ka diplomaatidel polnud vaba tegutsemisvõimalusi Soome iseseisvuse tunnustamise eeltöödel. Ülaltoodud põhjusil lasus üksnes kaitseliidu ülemjuhataja õlgadel kogu Soome strateegiline ja diplomaatlik teostamisraskus. Sakslaste abi pani Soome küll hädaohtlikku seisukorda, kuid selle kõrvaldasid soomlased aga ise.

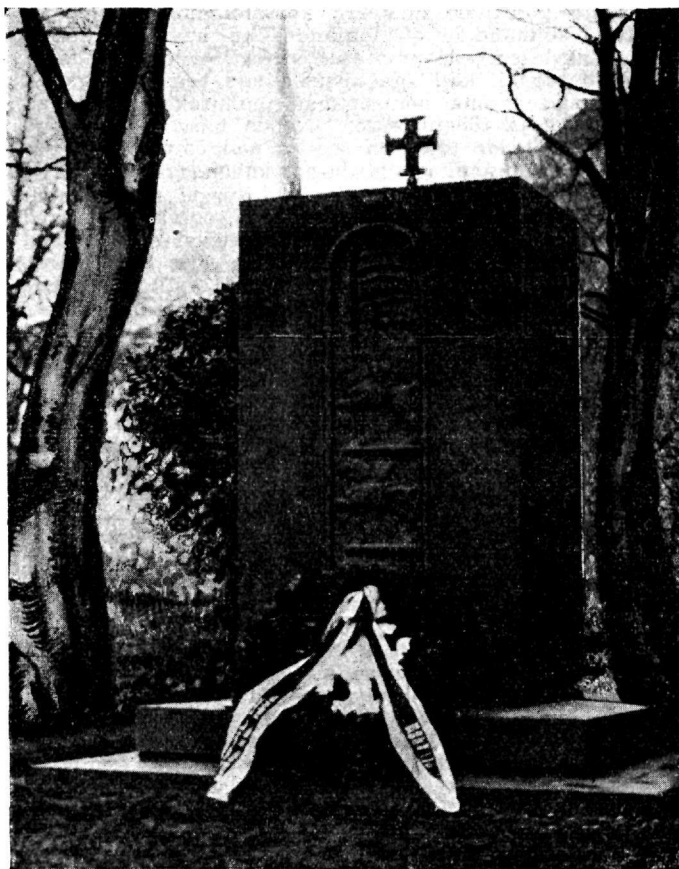
Et kaitseliitlased tol korral olid organiseerimisastmel, siis sõjahädaohus nad grupeerusid väiksematesse üksustesse, kas külade, valdade või linnade juures, tegutsedes aga täiesti iseseisvalt seni, kuni said teiste gruppidega ühenduse. Vene võimu surve sandarmite ja sõjaväe kaudu ja teisalt Soome pahempoolsete sotsialistide ning kommunistide terror takistasid kaitseliitlaste edukat tegevust. Ja paljud kaitseliidu grupid jäidki kuni Soome sõja lõpuni valgest armeest eraldatuks, tegutsedes iseseisvalt üldise vaenlase seljataga; sealjuures oldi verises võitluses esiteks venelastega ja siis kommunistidega. Hinnatavaim oli just sellaste väikeste kaitseliidu gruppide tegevus, kel puudus side teiste üksustega, ja teadmatus, mis on kasu diplomaatlistest saavutustest. Nad võitlesid pussnuga käes, tungides ennatsalgavalt läbi vaenlase aheliku, laskmata end kohutada langevate kaaslaste surmast.

Tuletan meele esimese kokkupõrke kaitseliitlaste ja venelaste vahel Lapimaal Rootsi piiri lähedal 11. nov. 1916. a. Kuiva ja Simo jõgede vahel asetses heinaküün, kus kaitses end 8 soomlast 10 hästirelvastatud venelase vastu. Kaitseliitlastel olid relvadeks barabellumid, kuna venelased olid lahingvarustuses.

Lahing kestis homm. kell 10 kuni lõuna kl. 3-ni. Meeleheitlikult kaitsti end selle momendini, kus venelastel õnnestus eemalt süüdata küün. Nüüd põgenes 5 soomlast metsa varjul piirini ja sealt Rootsi. Tulevahetusel venelastelt veltveebli Traaviniga jäi lamama kaitseliitlaste juht Weckström 40 haavaga (teda tabas ka haavilaeng). Vastastikusel tulistamisel langesid üliõpilane Lyytikäinen ja veltveebel Traavin. Haavatutena võeti vangi soomlased sotsialist Repo ja juht Weckström. Viimane teenis hiljem Soome kaitseväes ohvitserina kõrgeil kohtadel.

Teistest niisugustest üksikute kaitseliitlaste gruppidest olid hulljulged salgad, mis tegutsesid Kämärä jaama all, rünnates punase sõjakomissari Rahja soomusrongi (Viiburi-Peterburi r.-t.), Siguldast, kus nad olid mitmekordse vaenlase ahelrõnga sees, ja saartel, kus korruga olid nelja riigi relvastatud väed „närimas“ kuulsat Ahvenamaa tüliõuna: sakslased, rootslased, vene punased ja soome valged. Nagu teada, kinkis Rahvasteliit „õuna“ siiski Soomele tagasi. (Suuremate kaitseliidu salkade tegevusest kirjutasin pikemalt 4. VI 1935 „Päevalehes“.)

Samuti temperamentsete tegudega olid seoses kaitseliitlaste võitlused Soome lahel. Seal vallutati peide-

Eesti vabadussõjas langenud Soome vabatahtlike mälestussammas Helsingis

tud relvadega ja kavalal diplomaatlikul teel enamiastelt ja venelastelt jäälohkjad „Tarmo“, „Sampo“ ja „Väinämöinen“ (end. „Volónets“, hiljem „Suur Tõll“). Nende vallutamisest võtsid osa ka senaator Castren ja president Svinhufvud.

*

Kaitseliidu tegevus, milles väljendus soome rahva iseseisvuspüüe, kinnitas rahva võimsat tahtejõudu. Välismaade võimukandjad olid sellest sedavõrd huvitatud, et nad soome rahvasaadikute tulekul suhtusid kohe sügava lugupidamisega Soome iseseisvusele. Juba enne Soome iseseisvuse väljakuulutamist (enne 6. XII 1917) tervitas iseäranis soojalt soome rahvasaadikuid audientsil Rootsi kuningas Gustav V-es, paavst Benedictus XV, Prantsuse ministre plenipotentiaire'na de Lapradelle, Fridtjof Nansen ja teised, kusjuures paavst vabastas soomlased harilikust audientsidel nõutavast tseremooniast — põlvitamisest. Soome iseseisvuse tunnustamine välisriikide poolt sündis ootamata kiiresti: Venemaa poolt — 22. XII 1917, Rootsi, Prantsuse ja Saksa — 4. I. 1918, Norra ja Daani — 10. I 1918, Šveits — 11. I 1918, Austria-Ungari — 13. I 1918, Greeka — 18. 1. 1918, Holland — 28. I 1918, Hispaania ja Türgi 21. II 1918, Bulgaaria — 27. II 1918, paavst — 2. III 1918 jne.

Soome iseseisvuse idee oli kaua soomlaste südames, kuid selle tegelikuks teostajaks oli Soome kaitseliit. Ilma valgete vabatahtlike armeeta poleks diplomaadid suutnud teha midagi.

Pärast Soome vabadussõda jäi kaitseliit (suojeluskunta) truuks oma pühale vande ja on alati valvel oma rahva iseseisvuse ja rahu kaitseks, sest kaitseliit on erapooletu, samuti nagu kaitsevägi, mille kõrgeks ülesandeks on kaitsta rahvast ja tema maad. Mingisugused kõrvalised voolud rahva sisemises elus ei saa segada ega murda vabatahtlikku kaitseliitlaste vannet, mis on antud vabaduse võitmisel, millal isamaa vajas mehi.

Soome vabatahtlikega kõrvuti võidelnud eestlased oskavad hinnata isamaale toodud ohvrit ja seda sõprust, mis sõjaajal ühendas mõlemaid rahvaid. Hiljem mitmesugused ebaselged hääled katsusid segada seda sõprust ja suruda maha kaitseliitlaste õilsaid sihte ning murda ta vannet. See on aga võimatu, kuna kaitseliitlane pole poliitiliste voolude relv, mis lõhub ja kisub maha varem ülesehitatu. Just vastupidiselt — ta on relvaks rahu kaitsmisel.

Rahu ja sõpruse auks võtkem osa soome rahva iseseisvuspüha rõõmust veendumuses, et sama rõõm hõõgub Eesti auks ka soomlaste rinnus 24. veebruaril. Nende kahe vennasrahva iseseisvuspühade vaheajaga kasutagem lahe laineist ja marutuultest lõhutud Eesti-Soome silla kordaseadmiseks. See kindlustaks mõlemale rahvale igavese vabaduse, koostöö, sõpruse ja rahu.

VÄLISEESTLASTEST

Ülemaailmse Välis-Eesti päeva puhul

Välisrahva liikumine pole vana. Selle algus ulatub 1889. aastasse, kus Itaalias asutati „Societa Dante Alighieri“. Nimetatud ühing tegi esimesi katseid luua ühendust teistes riikides ja mandreil elavate itaallastega. Põhjamaadesse jõudis välisrahva liikumine palju hiljem, olgugi et väljarändamised algasid siin samal ajal ja peaaegu niisama intensiivselt kui euroopa lõuna- ja keskmaadeski. Meil algas väljarändamine viletsate agraarolude sunnil möödunud sajandi keskaastail. Väljarändajad siirdusid peamiselt Venemaale, kuid polnud mitte harvad juhtumid, kus uueks asukohaks valiti ka teised maad. Välis-Eesti Ühingu andmete järgi on praegu Venemaal umbes 190.000 eestlast ja mujal 85.000.

Eestis on üldse võrdlemisi vähe tähelepanu pöördud väliseestlusele. Siin on koguni laiemal hulkadel arvamine, et väliseestluse küsimusega tegelemine on samasugune ajaviide kui hõimuküsimuse harrastamine. Meie arvates see pole kaugeltki nii. Hõimuromantikal pole midagi ühist väliseestlusega. Meil räägitakse rahva väikesest juurekasvust, maa hõredast asustusest, kapitalivaesusest jne., aga sealjuures unustatakse, et praegusest rahva arvust iga viies eestlane elab väljaspool kodumaa piire ja võib kodumaale täiesti minna kaduma kogu oma varandusega, kui väliseestluse küsimus jäetakse organiseerimata. Sündivuse absoluutne arv ei tähenda sel juhtumil rahva juurekasvu, kui elujõulisim element rändab maalt välja.

Ameeriklased räägivad, et nende maa on jõudnud hiiglatööstusteni ja -ettevõtteni just sellepärast, et energia kvintessents on valgunud Euroopast emigratsiooni näol Ameerikasse.

Peab veel võtma arvesse seda, et väljarändaja ei lahku kodumaalt sündinud lapsena, vaid täiskasvanud mehana või naisena. Seni on tema eest töötanud ja kulusid kannud vanemad ja osalt ka riik ja kogukond. Vähemalt kooli näol. Nüüd tullakse küll kinnitama, et väljarändamine on takistatud, sest ükski riik ei salli praegusel tööpuuduse ajal emigratsiooni. Kuid kuulake järele „kullamaade“ konsulaatidest ja teile vastatakse, et sisserändamise kvoodid on täidetud mitmeiks aastaiks, olgugi et nõutakse emigrantidelt sellaseid maandumisrahaseid, mis meie mõiste järgi, ühes sõidukuludega, teeksid välja väikese varanduse.

Meil pole emigratsiooni tarvis, seepärast ei saa jääda lootma kõrvaltakistusile, vaid peame need põhjused ise jõudu mööda kõrvaldama. Jäädes lootma praegusele olukorrale võime sattuda õige täbarasse seisukorda sel juhtumil, kui mingil põhjusel emigratsiooni ei takistata, vaid seda koguni soodustatakse, nagu see on ennegi juhtunud majanduselu tõusuaastail. Muidugi ei usu me, et Eestist väljarändamine võiks muutuda massiliseks, kuid ka vähesed on meile suur kaotus, sest meid endid on vähe. Siinjuures peame alati pidama meeles, et Eesti on Euroopas kõige nõrgemalt asustatud maa (kõigest 25,5 inimest km²) ja 56% kogu pindalast on kultiveerimata rohumaa ja soode all. Praegusel ajal päris isuäratav suutäis nii mõnelegi üliasustatud riigile.

Kui riigivanem K. Päts ütles 2. oktoobri kõnes, „et meie tõsine kohus peaks olema kõigepealt iga jalatäis maad meie maapinnast üles harida“, siis pole mitte vähem tähtis, et see maa asustataks. Sellepärast on meile emigratsioon kahjulik nii riiklikult kui ka rahvuslikult. Seadusandlikud tõkkeabinõud ei vii siin kunagi täiel määral sihile. Palju mõjuvamaks

osutub emigratsiooni põhjuste kõrvaldamine, milleks esijoones võib nimetada lahedamate eksistentsi võimaluste loomist.

Välis-Eesti küsimusel on ka veel seepärast kaalu, et need eestlased, kes on juba välja rännanud, ei jääks kodumaale võõraks ega satuks ümberrahvustuse hädaohu. Dr. Speegi arvamise järgi kaotab Eesti Ameerikasse rännanuist umbes 75% ümberrahvustuse tõttu. Küllalt suur protsent, et selle üle mõelda järele. Väliseestluse organiseerimine on just seepärast tarviline, et emigrantidel ei kaoks lõplikult sidemed kodumaaga.

Kui me vaatame neid riike, kes soodustavad väljarändamist rahva suure juurekasvu pärast, siis näeme, et isegi seal pannakse suurt rõhku sellele, et väljarändamine sünniks organiseeritult ja et emigrandid ei kaotaks sidet kodumaaga. Ja selle küsimuse lahendamise pole jäetud mitte ükski seltskonna hoole, vaid organiseerimist juhib ja toetab riik. Nii näiteks Saksamaal on asutatud tervelt üheksateistkümmend organisatsiooni, kes peavad, igaüks oma erialal, sidemeid emigrantidega. Ühele organisatsioonile kuulub välissakslaste poliitilise olukorra korraldamine, teisele — usulise, kolmandale — majanduslike huvide piirkond jne. Sakslased pole huvitatud sellest, et väljarändajad tuleksid tagasi, küll aga näeksid nad hea meelega, et välissakslased oma hoiusummad mahutaksid kodumaa pankadesse ja tööstustesse. Nende hästi korraldatud organisatsioonide tõttu on see ka neil õnnestunud. Samuti püüavad nad, et sakslased, kus nad ka ei elaks, jääksid alati sakslasiks ja hoiaksid kõrgel Deutschtumi lippu. Eriti propageeritakse ka seda, et välissakslased üksteise abil poetaksid end ametiasutustesse, sest seda võib kodumaa tarbekorral kasutada ära poliitiliselt.

Poolas töötab riiklikul toetusel „Rada Organizacyjnej Polakow z zagranicy“, kus on ametis ligemale 20 inimest. Peale nimetatud Rada töötab Poolas palju teisi väiksemaid seltsi, kes hoolitsevad välispoolakate eest. Pearõhk pannakse rahvusliku tunde alalhoidmisele. Selleks peab valitsus ülal poolakeelseid kooite kolooniaid, levitab kirjandust. Soomes tegutseb riiklike toetustega „Ulko-suomalainen Seura“, kelle esindajad sõidavad ringi mööda maailma, pidades ühendust välissoomlastega. Tšehhoslovakkias töötab riiklik väljarändamise ja koloniseerimise komisjon. Tähelepanu väärrib komisjoni otsus, mis kinnitab, et ehkki teatud arv rahvast peab välja rändama, tuleb siiski pearõhk panna oma maa asustamisele maareformide kaudu. Komisjoni aruandest selgub, et nelja aasta jooksul väljarändajate poolt tagasisaadetud rahasummad ületavad väljaviidud summad ligemale 2 miljardi krooni võrra. Siit selgub, missuguseks rahaallikaks võivad saada kodumaale hästi organiseeritud emigrandid.

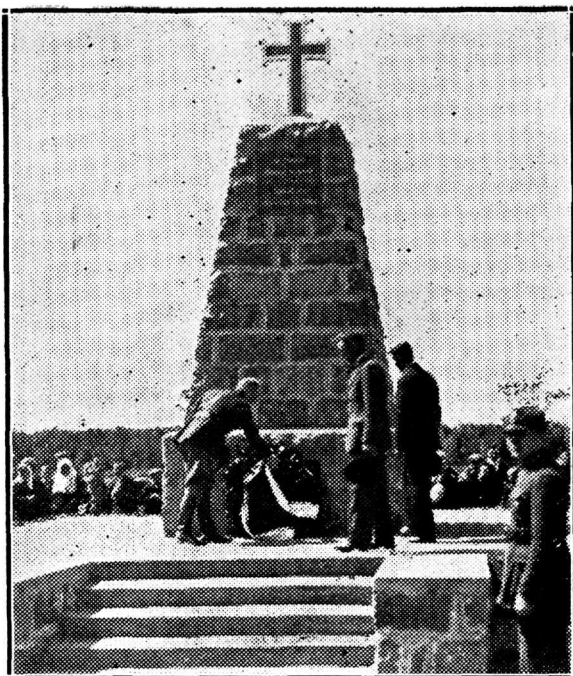
Üksikasjalik loetelu viiks pikale. Täheandame vaid, et iga riik on pöörnud väljarändamisele tõsiselt tähelepanu ja on püüdnud seda korraldada kõigiti kodumaa kasuks. Sest me teame, et riiklik kindlus oleneb peamiselt sellest, kui võrd rahvas oskab end organiseerida ühiste huvide saavutamiseks ja kaitseks.

Kuigi Välis-Eesti organiseerimine on viimasel ajal teinud edusamme, peaksime siiski veel rohkem panema rõhku sellele probleemile. Ei tohi jääda ükskõikseks, kui üks viiendik kogu rahvast otsib sidet kodumaaga. Ligem kontakt ja suurem vastastikune huvi aitaks ka jäävat väljarändamist vähendada.

EPa.

Las kivid kõnelevad...

Täna möödub 17 aastat meie vabadussõja algpäevast. Sel puhul toome alljärgnevas ülevaate neist tähistest, mis meie praegune generatsioon on püstitanud oma ja tulevaste põlvete usu kinnitamiseks ning mälestuseks meie vapraimate poegade tegudest tol heroilisimal ajastul

Eestlane on alati olnud suur ehitaja. Seda tõestavad ka muistsed eesti linnused.

Ka kaasaegseis inimesis on säilinud see esivanemate võimas ehitustahe. Eestluse suurim saavutus — iseseisvus — äratas selle suure ehitustahte ellu.

Vabadussõja lõppedes kerkis rahval isenesest tahe jäädvustada tulevastele põlvetele seda suurt sündmust. Rahval aga puudus selle soovi ühtlustamiseks ja suurima kunstiväärtuse loomiseks üldjuhtimine ja seetõttu nii mõnigi neist mälestussambaist ei evi oodatud kunstilist väärtust.

Kuid need mööda kodumaad laiali asetsevad mälestussambad meenutavad väärtuslike monumentidena v a b a d u s e võitu suurtele huikadele ja seetõttu nad omavad küllaltki suure tähtsuse.

See võidu ja iseseisvuse jäädvustamise tahe kerkis ürgjõuliselt igas kodumaa nurgas ühel ajal esile ja et sobivamat väljendust alul ei leitud kui mälestussammaste püstitamine neile, kes vaenuväljal tapluses langesid Eesti vabadusvõitluses, siis algas hoogus langenud kangelaste mälestussammaste ehitamine (veidi hiljem hakati püstitama ka vabadussõja mälestussambaid ja tähistama tähtsaid lahingute kohti).

Selleks annetati raha vabatahtlikult; talgutega veeti ehitusmaterjal kohale; ühest kodumaa nurgast veeti teisale suuri kivimürakaid... Veeretati inimjõul kümnete tuhandete kilogrammide raskusi kive ehituskohtadele. Näiteks Voltveti Punapargi lahingu tähistami-

se mälestussamba kivi veeretati 650 inimest mitu päeva... ja see sündis kõik rahva tahtel ja tasuta.

Rahva vaimustus sellele ideele oli see kandev jõud, mis pani ta liikvele!

Võime olla uhked, sest oleme elujõulised. Rahvas, kes suudab lühikese ajaga püstitada rea mälestussambaid langenuile nende ühiskalmistuile kui ka üksikuile sangareile luua vabadussõja mälestussambaid ja muid tähistisi, käib tõusuteed.

Langenuile on peaaegu iga tähtsam kihelkond püstitanud mälestussamba ja võiks ütelda, et oleme sellega tasunud ka langenuile auvõla — nende viimne puhkepaik on kaunistatud vääriliselt. Kuid üks ala on veel söödis, see on tähtsaimate lahingukohtade tähistamine ja jäädvustamine tulevastele põlvetele. Aastasadu on esivanemad pidanud meeles neid lahingukohti, kus tapeldi muistse iseseisvuse kaitseks. Neist möödudes on alati seisatud ja tuletatud meele vanu aegu ja sealt ammutatud sisemist julgust ja usku paremasse tulevikku. Tuleb meele juhtum lapseeas, mis jättis minusse sügava mulje. Isa, Paidest koju sõites, rääkis, et nad keeranud teelt kõrvale, et käia vanal Kareda lahinguplatsil. Kahetses, et ei ole enam teada täpselt seda kohta. Kuid vanaisa seletas siis, et umbes seal, kus männid kasvavad teelahkmel ja kaugemal põllul, olnud suur kivi. Ta olevat seda kuulnud vanadelt inimestelt.

Sellest kõneldi suure aukartusega kui suu-
rest pühadusest ja see tõi kuulajajaisse elevust ja iseteadvust.

Vabadussõjas langenute mälestussammas Pärnus

Ka meie oma põllul oli kaks kääbast. Kord kääpa läheduses kündes tuli välja koolnute luid ja vana mõök, ja kohe jäeti see maa-ala puutumata ning liideti kääpa juure, veeti kive peale, et tulevikuski ei segataks puhkajaid. See toiming sündis suure hardumusega, sealjuures ei teatud ega teata ka praegugi, kes on maetud neisse kääpaisse. Rahvasuu kõneles rootslasist, kuid vaevalt on see võimalik, sest rootslaste sõjateed ei läbistanud neid paiku. Kääpad on seal vist senini puutumatud...

Võib oletada, et tulevased põlved vaatlevad samasuguse hardumusega vabadussõjaaegseid lahinguvälju. Selleks oleks neid vaja tähistada põliste tähistega.

Need tähised ei tarvitse olla sugugi kallihinnalised sambad, piisab meie oma vägevaist põllukivi-rahnudest. Neid on vaja asetada vaid vastavale kohale. Et selleks kõlvulisse kivisse raiuda vastav pealkiri, selleks pole vaja kuigi suuri summasid!

Tõsi, meil on ju mõni väeosa oma lahingu-

kohad juba tähistanud, esirinnas sammub siin ratsarügement. Kuid need on ikkagi üksikud. Näiteks meie löögiosad: soomusrongid, Kuperjanovi partisaanid, Kalevi malev, skaudid jne., kuupalju on tähistatud nende lahingukohti?

Neil väeosadel on ju paljud tähtsad lahingud loodud ja need kohad väärivad kõik tähistamist!

Palju suurema, sümboolsema tähenduse omaks sellane tähis, mille materjaal on üle koodumaa inimeste poolt kantud kokku.

Kas materjaal kanda kokku ainult tähtsaima lahingu kohale (ainult, kui suudetakse see koht vastuvaidlematult määrata kindlaks) või mitmele tähtsale lahingukohale, seda võib ju otsustada, kuid sääraselt ehitatud mälestustähis eviks inimeste silmis palju suurema väärtuse.

Sellane kokkutoomine ei nõua ka erilisi raskusi ja aegade jooksul võiks kerkida võimas tähistis.

Igal suvel korraldatakse vabadusristivendade traditsiooniline väljasõit lahinguväljadele. Kui iga vabadusristivend tooks kaasa kas või kümnekilolise kivigi, üle hulga oleks ka juba ainsa väljasõiduga suur kuhilik!

Ümbruskonna elanikud, kes alati suure inuuga toetavad vabadusristipäevi, tooksid kindlasti oma poolt lisa. Ka liituksid selle aktsiooniga teised organisatsioonid ja üksikud isikud ja nii kasvakski sümboolne tähistis, mis oleks kogu rahva ühtluse tunnustus!

Hea tahte juures on see läbiviidav! On vaja ainult asi võtta käsile, ja selleks on viimne aeg!

* * *

Seni püstitatud sambaist seisavad arvuliselt esikohal langenute mälestussambad. Neid on püstitatud nii üksikuile kui ka mitmele koos. Neile järgnevad lahingukohtade tähistised ja vabadussõja mälestussambad.

Alljärgnev on lühike ülevaade seni püstitatud sambaist. Loodetavasti on enam-vähem tähtsamad sambad käesolevas loetelus.

Langenute mälestussambad.

1) Esimesena on püstitatud Kuusalu kihelkonna langenud sõdurite mälestussammas. Samba avamine toimus 16. mail 1921. aastal. Sammas kujutab kahejärgulist obeliski. Alumine osa on hallist ja ülemine mustast rootsi poleeritud graniidist. Samba kõrgus 4,25 m. Rahas läks sammas maksma Kr. 1200.—. (Vabatahtlikud summad arvestamata, nagu ka kõigi järgnevate sammaste juures.)

Kuusalu kihelkonna tähelepanu tuleb juhtida samba pealkirja vigasele keelele. Need keelevelad tuleks kohe parandada, sest see on solvav neile, kelle mälestuseks sammas püstitatud.

Pealkirjad:

„Kuusalu kogudus mälestab tänuga omad pojad, kes suurel võitluse ajal oma elu jätsid Eesti kodukaitseks.“

„Kuida on vägevad langenud kesktapluses. Oh mu vend Joonatan mul on kahju sinust.“

2) Järgmisena avati Narvas sõdurite kalmistul mälestussammas langenuile 29. sept. 1921. a. Lihtsal neljatahulisel postamendil leinastseeniline rühmskulptuur. Valmistatud kujur Melniku poolt. Umbes 6 m kõrge. Hind Kr. 5500.—

Pealkiri: „Eesti Vabadussõjas 1918—1920 a. Narva väerinnal langenud vapratele kodumaa kaitsjatele tänuik Narva.“

3) Väandra kirikumäel. Avati 24. VI 1922. a. Kujutab kombineeritud soklil peenikest obeliski, valmistatud hallist soome graniidist; 5 m kõrge, Kr. 1.500.— Püstitatud Väandra naisseltsi algatusel.

4) Pärnus — Elisabethi kalmistul. Avatud 16. VII 1922. a. Neljatahuline tüvipüramiidi kujuline tsementsammas kumera laega ja stiliseeritud pronksist vabadusristiga. Samba esiküljel pronksreljeef, mis kujutab surevat sõdurit lippu suudlemas, ülal seisab ingel võidupärjaga ja palmioksaga. Kõrval heitlevad kotkad madudega. Vastaspoolel leinav naine kahe lapsega. 4 m kõrge, Kr. 10.000.— Prof. A. Adamsoni kavand ja kujud.

5) Pärnu-Jaagupi kalmistul. Avati 24. sept. 1922. a. Tumepunasest graniidist poleeritud sammas, 3¼ m kõrge, Kr. 2133.—

6) Maarja-Magdaleena kalmistul. Kaheastmelisele alusele paigutatud obelisk pealkirjaga: „Au langenuile“. 3,5 m kõrge, Kr. 800.— Avati 22. aug. 1922. a.

7) Toris — kalmistul. Kolmeastmelisel trepil, hallist graniidist poleeritud obelisk. Eesküljel kunstnik Starkopfi kavandi järgi valmistatud pronksreljeef, mis kujutab sõdureid langenud kaasvõitlejat kandmas. 4,5 m kõrge, Kr. 2500.— Avati 23. VI 1923. a.

8) Viru-Jaagupi kihelkonna langenud sõdurite mälestussammas avati 24. VI 1923. a. kihelkonna kalmistul. Astmelisel alusel kodumaa raudkivist obelisk. Kr. 2320.— Pealkiri: „Ma olen võidu saanud ja jõudnud rahule.“

9) Tormala s. mälestussammas kujutab Kalevi poega palves põlvitamas ja on valmistatud arh. prof. Ivarti Antilla joonise järgi Soomes valkjäs-roosast graniidist. 4,5 m kõrge, Kr. 2130.— Avatud 17. VII 1923. a.

10) Põltsamaal — püstitatud Vabadusplatsile. Kujur Melniku poolt valmistatud Saaremaa marmorist sõduri kuju, kes toetub mõõgale ja kilbile. Kuju alus on templisarnane ehitus. 3,5 m kõrge, Kr. 4000.— Avatud 15. VIII 1923. a.

11) Tudulinna uuel kalmistul. Kujur Melniku poolt valmistatud ja on samasugune kui Põltsamaalgi. Alus on tsemendist kaheastmeline postament. Kõrgus 5,5 m, Kr. 1230.— Avatud 16. sept. 1923. a.

12) Rapla sammas asub keset kirikuõue, ümbritsetud vanadest rootsiaegseist kiviristidest. Kaheastmelisel alusel, kolmetahuline sammas, mille ülemine osa kujutab enesest sarkofaagi. Sammas on ehitatud kujur J. Koordi kavandi järgi ja iga külge ehivad kunstniku poolt valmistatud maskid. Kõik Saaremaa marmorist. Kõrgus 6,4 m, Kr. 3000.— Avatud 30. sept. 1923. a.

13) Palamuse — kiriku lähedal. Graniitobelisk, reljeefis vabadusrist. Kujur Starkopfi kavandi järgi valmistatud. Kõrgus 6,4 m, Kr. 2650.— Avatud 29. mail 1924. a.

14) Ratsarügemendi langenuile — asub rügemendi platsil Tartus. Major Krammi kavandi järgi valmistatud rügemendi poolt. Kr. 358.— Avatud 6. VII 1924. a.

15) Türi kihelkonna l. s. mälestussammas asub kalmistul. Kolmeastmelisel alusel sale obelisk. Reljeefis vabadusrist ja pronksreljeefis lahingu episood kujur Starkopfilt.

Pealkirjad: „Seisa vaikides, rändaja, selle samba ees palvega.“

Vabadussõjas langenute mälestussammas Lüganusel

„Au langenuile. Nende mure muljutused, nende piina pigistused, kostku meile kustumata.“

Avatud 20. juulil 1924. a., Kr. 3000.—

16) Kodaveres — Peipsi kaldal vanal kalmistul, seisab siin piiril kolmeastmelisel alusel poleeritud obelisk. Bareljeefis vabadusrist ja pärg kahe mõõgaga. Valmistatud kiviraiuja A. Pärna poolt. 4,5 m kõrge, Kr. 2500.— Avatud 31. aug. 1924. a.

17) Lüganuse — jõe kaldal kalmistu kõrval. Obeliskitaolisel postamendil Saaremaa marmorist skulptuurne rühm: haavatud sõdur varjab oma kehaga naist väikese lapsega. Sõduri kõrval mõök ja kilp. Kujur Melniku töö. 6,4 m kõrge, Kr. 4000.— Avatud 28. sept. 1924. a.

18) Vaivara — kalmistul. Tahkpostamendil Saaremaa kivist skulptuurrühm: isa hoiab embuses surijat poega-sõdurit. Kujur Melniku töö. 5,4 m kõrge, Kr. 3000.— Avatud 12. X 1924. a.

19) Läämlastele — Haapsalus. Dolomiidist rustika-obelisk. Reljeefis vahisõdur. Valmistatud kujur Melniku poolt. Pealkiri: „Isamaa ilu hoielses, vaenlaste vastu võideldes, varisesid...“ 6 m kõrge, Kr. 6840.— Avati 9. nov. 1924. a.

20) Väike-Maarja — kirikuesisel platsil. Kodumaa punasest poleeritud graniidist obelisk. 5,65 m kõrge, valmistanud kiviraiujad Jugar ja Hütt, Kr. 2100.— Avatud 14. VI 1925. a.

21) **Äksi** — Vabadustammikus. Kolmeastmelisel alusel graniitobeliskil seisab malmist valvesõdur. Kujur Melniku töö. Pealkiri: „Surite, et võiks me elada.“ Kõrgus 5 m, Kr. 3580.— Avatud 28. VI 1925.

22) **Puhja** — kiriku lähedal pargis. Kuubikujulise alusel graniidist trepp-obelisk. Ratsanikke kujutava pronksreljeefiga. Kunstnik Starkopfi kavandi järgi. Pealkiri: „Töö, mure, laulu vaba kodumaa, jää vabaks Sa, jää seisma Sa.“ (H. Visnapuu.) Kõrgus 3,65 m, Kr. 4000.— Avati 5. juulil 1925. a.

23) **Kose** — mälestusehitus (kalmistu kabeli lävi) metallist ristiga ja reljeefis vabadusrist. Saaremaa mustast graniidist. 4,6 m kõrge, Kr. 2400. Avati 5. VII 1925. a.

24) **Kolga-Jaani I** — puisteel kiriku ees. Põllukivist obelisk, 3,6 m kõrge, Kr. 1000.— Avatud 16. VIII 1925. a.

25) **Kolga-Jaani II**. Kolgajaanlased ei saanud teisiti kui pidid ehitama kaks sammast, sest et siin asub ka ap-õigeusu kogudus ja koguduste juhatused nähtavasti ei suutnud jõuda kokkuleppele mälestussamba asjus. Palju kenam oleks olnud püstitada üks ühine ja kunstimaitselisem mälestussammas kui kaks. Lange sid ju ikkagi need eestlased kõrvuti lahingus ega tehtud seal kellelegi usulist eraldamist. Ei oleks ka siin seda tarvitsenud teha. Sambad on peagu ühesugused ja ühehinnalised, teine sammas avati hiljem.

26) **Virumaa** — Rakveres. Kuuejärguline, astmikpüramiid, rühmskulptuuriga. Mõõka kõrgel hoidev sõdur toetab haavatud lippurit. Reljeefis muistseid ja vabadussõja lahingepisoodi. Prof. Adamsoni töö. Pronkskujud valati Itaalias Pistoja linnas. 8,5 m kõrge, Kr. 16.000.— Avatud 30. VIII 1925. a.

Vabadussõjas langenute mälestussammas Antslas

27) **Laiuse** — kalmistul. Sammas kujutab dooria stiilis templi esikülge: kaheastmeliselt aluselt tõusevad kuus kanneleeritud dooria sammast, milledele tugineb kahejärguline katteplaat. Sammaste vahel on sarkofaag sõduri kujuga. Kunstnik Starkopfi kavand. Sõduri kuju valmistatud kujur Sannamees. Saaremaa kivist. Pealkiri: „Ilus on isamaa eest surra!“ Kr. 5000.— Avatud 30. VIII 1925. a.

28) **Varal** — hallist graniidist poleeritud obelisk. Pealkiri: „Suuremat armastust ei ole ühelgi kui see, et tema jätab oma elu sõprade eest.“ 2,33 m kõrge, Kr. 450.— Avatud 1925. a. augustis.

29) **Ambla** — uuel kalmistul. Kolmeastmelisel alusel obelisk inglisa. Valmistatud Saaremaa marmorist kunstnik Starkopfi kavandi järgi. Rejeefides: 1) Sõdur kannab langenu laiba lesele koju; pealkirjaga: „Ilus on surra isamaa eest“. 2) Sõdurid astuvad mõõkadega lahingusse. 3) Ratsanik sõidul üle sureva sõduri. Valmistatud kujur Halliste ja V. Ilusa poolt. Pealkiri: „Mehise meelele asuta koda, priiusele pühene nud Eestlaste muld.“ Kõrgus 6,4 m, Kr. 4800.— Avatud 27. sept. 1925. a.

30) **Antsla** — keset Hauka alevikku. Kolmeastmelisel alusel seisev obelisk, ülemine osa kujutab stiiliseeritud risti. Pronksreljeef langenute omaste kujutusega. Kunstnik J. Raudsepa kavandi järgi valmistatud kiviraiuja Pärn. 3,8 m kõrge, Kr. 3500.— Avatud 27. sept. 1925. a.

31) **Valga** langenud sõdurite mälestussammas Priimetsa kalmistul. Mõte langenuile Priimetsa kalmistule püstitada monumenti kerkis üles 1919. a. suvel. Esimest korda võeti see mõte üles „Kapten Irve“ nimelise seltsi juhatuse koosolekul. Koguti raha, kuid seltsi umberkolimisel maksti kogutud raha Valga panka mälestussamba jooksvale arvele ja see summa moodustas esimese aluse ja andis tõuke sammaste püstitamiseks. Kõrgus 2,4 m, Kr. 1678.— Avatud 11. okt. 1925. a.

32) **Mihkli** — kalmistul. Obeliskikujuline sammas tumepunasest graniidist; kõrgus 3,5 m, Kr. 1412.— Avatud 30. V 1926. a.

33) **Narva-Jõesuu** — sõdurite ühiskalmistul. Tsementobelisk, prof. Adamsoni kavandi järgi valmistatud ins. Vaher. 2,5 m kõrge. Avatud 23. VI 1926. a.

34) **Suure-Jaani** — Lembitu platsil. Trepisarnasel alusel seisab sarkofaagitaoline postament, viimasele pronksist valatud Lembitu kuju. Prof. Adamsoni poolt Itaalias valmistatud. Pealkirjad: Lembit + 1217 — 1918—1920“. „Nende mure muljutused, nende piina pigistused, kostku meile kustumata.“ „Eestimaa, su mehe meel, Pole mitte surnud veel.“ 3,8 m kõrge, Kr. 6225.— Avatud 24. VI 1926. a.

35) **Kullamaa m.-s.** on kiriku lähedal, vana häbiposti kohale püstitatud. Kolmeastmelisel alusel neljatahuline sammas, suure kivist vabadusristiga. Sammas on valmistatud kiviraiuja M. Huugi poolt; 4,27 m kõrge, Kr. 2000.— Avatud 11. VII 1926. a.

36) **Kanepi l. m.-s.** asub kiriku lähedal. Obeliskitaoline kivisammas metallist ristiga. Esiküljel kivisse raiutud kiivri, täägi ja loorberioksaga. Kiviraiuja A. Jannese kavand ja töö. Pealkiri: „1918—1920. Teekäija, seisatud siin, siis mäleta! Võideldes surime, et vabaks jääks eestlaste maa!“ 5 m kõrge, Kr. 3055.— Avatud 15. VIII 1926. a.

37) **Kadrina** — asub kalmistul. Samba ehitusel tulid avalikuks vanad kalmud ja leiti relvi ja ehteasju, mis pärit 8.—9. sajandist. Mälestussamba ehitus kujutab enesest kaljumäge, ehitatud kivist ja betoonist. Ees- ja tagaküljel meenutavad altareid. Valmistatud kirikuõpetaja Beermani kavandi järgi. Sambal on palju pealkirju, nagu: „Suuremat armastust ep ole ühelgi, kui see, et tema oma elu jätab sõprade eest.“ Eesti meele eestvõttelejat Kadrinast dr. Kreutzwald (Kaugelt

näen kodu kasvama...), „Mõtles selle peale, kes puhkab lahinguväljal, kaitsekraavis, merepõhjas, ühis- ehk üksikhuuas võeralmaal!“ „Mälestus kalju sõjas langenud kangelaste auks, tänulik Kadina kogudus.“ (Pealkirjade keel puudulik!) Kalju kõrgus 9,6 m, Kr. 3414.— Avatud 15. aug. 1926. a.

38) K u r s i m.-s. asub kiriku lähedal. Kolmeastmelisel graniitalusel valvel seisva partisaani kujuga. Kujur Melniku kavand. Pealkiri: „Eestlaste vana kuldne oma maa, jää vabaks Sa, jää seisma Sa! Truu eesti käsi valvab, kaitseb sind, vaenlaste vastu seisab rind, jää vabaks Sa, jää seisma Sa!“ Kõrgus 4,26 m, Kr. 5500.— Avatud 26. IX 1926. a.

39) S a k a l a m a a — Viljandis postkontori ees. Neljaastmelisel püramiidisarnasel alusel pronksist rühmskulptuur: püsti sõdur hoiab mõõka ja lippu ülal, teine istub ta jalge ees. Püramiidi esiküljel julge, elujaatav noor naine lapsega. Prof. Adamsoni töö. Pronkskujud on Itaalias, Firenze'is, valmistatud. Pealkirjad: „Kutsu! Ma tulen ka hauast, kui vajad mu abi, kodumaa!“ „Nende mure muljutused, nende piina pigistused, kostku meile kustumata. Eestimaa, su mehe meel, pole mitte surnud veel!“ Kõrgus 6,25 m, Kr. 13.550.— Avati 19. sept. 1926. a.

40) R õ u g e — kiriku ees muldkääpal neljatahuline postament, millel sõdurikuju ülestõstetud mõõgaga. 6 m kõrge, Kr. 4250.— Avatud 15. VII 1926. a.

41) L õ u n a-Eesti vabastajaile asub Tartu garnisoni kalmistul. Viieahuline nurksammastega tornikujuline obelisk vabadusristiga. Iga tahk kujutab üht Lõuna-Eesti maakonda. Valmistatud kol. Pindingi idee põhjal kpt. Sobolevi poolt. Pealkiri: „Pühendatud 1918—1920. a. Vabadussõjas Tartu, Valga, Viljandi, Võru, Setumaa ja Pihkva lahingu väljadel langenud Lõuna-Eesti vabastajaile.“ Samba kõrgus 10,5 m, nurgasambad 1,8 m, Kr. 2672.— Avatud 17. X 1926. a.

42) P õ l v a l. s. m. Põlva alevikus. Valmistatud kodumaa kivist kunstnik Elleri kavandi järgi. 4 m kõrge, Kr. 4500.— Avatud 29. VII 1928. a.

43) P i l i s t v e r e — kodumaa graniidist obelisk, pronksist sõdurikuju. Valmistatud kujur A. Elleri kavandi järgi. 4,5 m kõrge, Kr. 7000.— Avatud 26. VII 1931. a.

44) Õ p e t a j a t e l e j a õ p i l a s t e l e püstitatud mälestussammas Tallinnas realkooli ees. Avatud 13. nov. 1927. a.

45) K a l e v l a s t e mälestusmonument Tallinnas Rahumäel kalevlaste ühiskalmistul. Punasest Peetri ausamba aluse graniidist. Avatud Kalevi Seltsi 30 a. juubeli päeval maikuu 1931. a., Kr. 7500.— Kavas on veel eeloleval suvel 16 langenud kalevlasele üles seada graniidist eritähitis, mis umbes 600 krooni maksmata läheb.

46) K o h t l a-Järve — mälestussammas. Avatud 16. sept. 1932. a., Kr. 1200.—

47) A r d u s — Triigi vallas Harjumaal. Avatud 4. nov. 1932. a.

48) M ä r j a m a a langenute mälestusehitus on tehtud ka ühtlasi kiriku väravaks. Avati nov. 1932. a., Kr. 2000.—

49) S a a r l a s t e l. s. m.-s. K u r e s s a a r e s — prof. Adamsoni kavandi järgi, Kr. 10.000.— Avatud 1926. a.

50) M ä l e s t u s e h i t u s Tallinnas kaitseväge kalmistul. Avatud 21. X 1928. a.

51) S i m u n a kihelkonna vabadussõjas langenute mälestussammas. Avatud 1932. a.

52) S a a r d e s — hallist graniidist obelisk. Esiküljel sõduri kujuga; kunstnik Starkopfi kavandi järgi. Avatud 5. juunil 1933. a., Kr. 5000.—

53) N i s s i — kodumaa raudkivist; kunstnik Hammeri kavandi järgi. Avatud 18. VI 1933. a.

54) K i r b l a s — avatud 6. VII 1933. a., Kr. 3000.—

55) V i g a l a kirikutorn on mälestussamba jätk, Tornil jalalt viib uks kirikusse, mõlemal pool ust sambad langenud nimedega ja sõduri ning ta isa elusuured kujud. Tornil kõrgus 43 m, Kr. 15.000.— Avati 30. VII 1933. a.

56) K õ p u mälestussammas valmistati kunstnik Zolki kavandi järgi ja on 2 m kõrge. Avati 17. sept. 1933. a.

57) V a b a d u s s õ j a juhtidele Tallinnas kaitseväge kalmistul, Kr. 5685.— Avati 10. sept. 1933. a.

58) K o e r u s — graniitalusel seisab pronkskulptuur, sõdur võitlusvalmina kaitseb oma jalge ees lamavat haavatud kaasvõitlejat. Kujur Raudsepa kavandi järgi ehitatud, Kr. 6900.— Avatud 5. aug. 1934. a.

59) R õ n g u l. sõdurite m.-sammavati 16. sept. 1934. a. Läks maksma Kr. 3750.—

60) T a r t u P a u l u s e kalmistule püstitatud m.-sammavati on üle 4 m kõrge. Sõdurite kujud valmistatud prof. Adamsoni poolt ja samba alus kunstnik Elleri ning arhitekt Sakkeuse poolt. Avatud 11. sept. 1934. a.

61) S u u r e-Jaani mälestussammas.

62) L a n g e n u d s k a u t i d e mälestustähis. Avatud 1931. a.

Tartu vabadussõja mälestamise sammas

Üksikuile langenuile püstitatud mälestussambad ja tähised.

63) Kapten Vreemani mälestussammas Võrumaal Pindi kalmistul. Kunstnik Denissovi kavandi järgi valmistatud mustast graniidist ja vabadusristi ning langenu reljeefiga, Kr. 700.—. Pealkiri: „Kodumaa priiuse raale, rinnaga murrame tee.“ Avatud 12. okt. 1924. a.

64) Leitn. Kuperjanovile — Tartus Maarja kalmistul. Kujutab nelinurkset sarkofaagi keerd-sammastel. Pronksreljeefis sangari peakujutus. Kujur J. Koordi valmistatud. Valmistatud heledast Saaremaa marmorist, 3,65 m kõrge, Kr. 3500.—. Avatud 11. okt. 1925. a.

65) Jüri Vilmsile — Pilstvere kalmistul. Soome graniidist altari-kujuline ehitis. A. Anderkopi kavandi järgi ehitatud; 3,5 m kõrge, Kr. 5500.—. Avatud 25. VII 1926. a.

66) Teedeminister Karl Karki mälestussammas Tallinnas Kaarli vanal kalmistul, kujutab enesest kuubil seisvat neljatahulist kiviposti leinaurniga hallist soome graniidist. Pronksreljeefis K. Karki kujutisega. Ehitatud Laasbergi kavandi järgi; 2,5 m kõrge, Kr. 1750.—.

67) Kapten Jürgensonile — ühtlasi ka Kõrve lahingu koha tähistis Jõhvi lähedal. Avatud 1933. a. juulis.

68) Sininõmme kalmistul Narva lähedal juulis 1933 avati mälestussammas neljale sangarile.

69) Kapten Anton Irvele — Viljandis, tsementalusel pronksist kapten Irve kuu (Irve tas tunda raske); Kr. 2000.—. Avati vabadusristi päeval augustikuul 1933. a.

70) Kapten G. Metsale — Rakvere kalmistul — avati 9. sept. 1934. a.; Kr. 4000.—.

71) Kapten Ellerile — Tartu Pauluse kalmistul. Valmistatud kunstn. Elleri kavandi järgi. Avatud 6. juunil 1935. a.

72) Leitnant J. Libese mälestustähistis Tartus Peetri koonduse kalmistul. Avati sept. 1935. a.

73) Mälestustahvel langenud treffneristidele.

Lahingukohtade tähistised.

74) Võrumaal Rõuge vallamaja lähedal, kohal, kus langes kapten Vreeman — väheldane tsemendist sambake. Avatud peagu ühel ajal kapten Vreemani sambaga.

75) Udrias — dessandi maale mineku koha tähistis. Avatud 30. VII 1933. a.

76) Rägavere lahingu tähistis avati juulikuul 1931. a.

77) Munamäe lahingu tähistis. Püstitatud ratsarügemendi poolt. Avatud 7. VII 1932. a.

78) Priske lahingu tähistis. Priske-Anijal. Avatud juulis 1932. a.

79) Valkla lahingu mälestusmärk, asub Tallinnast Narva maanteed mööda välia sõites 40. kilomeetri peal. Suur raudkivi tähistab punkti, kuhu enamlased suutsid tungida. Avati Vöidupühal 1934. a.

80) Müsleri, Järvamaal, lahingu koha tähistamise sammas asub kõrgel mäenõlvakul, põllukivist ehitatud võimas sammas. Pealkiri: „Siamaani ja mitte enam edasi.“ Avati 15. juulil 1934. a.

81) Voltveti Punapargi lahingu tähistamise märk. Suure põldkivirahnu kohaleveeretamisest võttis osa 650 inimest ja see töö kestis 3 päeva. Mälestistähise esiküljel on vab.-risti kujutis ja pealkiri: „Julgus pärib võidu 1918—1920.“

82) Misso lahingu tähistamise ja ühtlasi langenute mälestamise sammas asub Misso vallas Riia-Pihkva kivitee ääres, Pugaloo algkooli lähedal. Graniitkivist tahatud obelisk 2 m kõrge. Püstitatud ratsarügemendi poolt. Avati 26. mail 1935. a.

83) Pangevitsa lahingu tähistamise märk. Kodumaa pruunikas-hallist graniidist valmistatud kolmetahuline sammas. Püstitatud Sakala partisaanide poolt oma lahingukohta tähistamiseks. Kunstn. A. Zolki kavandi järgi; kõrgus 2,75 m. Avati 1935. a.

Vabadussõja mälestussambad.

84) Esimene sammas iseseisvuse ja võidu auks püstitati Valka, linnaparki. Tsemmentpostamendil seisab pronksist sõdurikuju võidulipuga. Sammas on valmistatud prof. Adamsoni kavandi järgi ja sõdurikuju on kujuri poolt Itaalias valmistatud. Pealkiri: „Ja puhugu vastu sull' surmatuul ja lennaku vastu sull' surmakuul, sa unustad vaeva ja hoole, ning tõttad isamaa poole.“ 7 m kõrge; Kr. 8926. Avatud 11. okt. 1925. a.

85) Narva-Jõesuu ausammas Valges pargis. Sammas kujutab kaljut, millel seisab sõdur lipu ja kilbiga. Prof. Adamsoni kavandi järgi, kujud samuti valmistatud Itaalias; kõrgus 8,5 m, Kr. 15.000.—. Avatud 16. mail 1926. a.

86) Tartu vabadussõja mälestamise sammas. Prof. Adamsoni valmistatud pronksist Kalevipoja kujutisega. Alus kodumaa graniidist, valmistatud kunstn. Elleri poolt; 4,5 m kõrge, Kr. 31.722. Avatud 17. sept. 1933. a.

* * *

Need paljud rahva poolt püstitatud vabadusvõitlust ja iseseisvuse võitmist tähistavad monumendid näitavad, et pärast vabadussõda oli rahval jällegi oma ärkamisaeg!

Need sambad oma valdavas enamuses on püstitatud langenute kalmudele. Siis on nüüd ja tulevikus rahva ja ka juhtivate jõudude ülesandeks, et nende sammaste ümbrus muudetakse kenaks ja rahuliseks puhkepaigaks. Ümbrust tuleb kaunistada väarikate puudega, istutada keni lilli ja hoida sammaste juure viivad teerajad piinlikult korras.

Siis on loota, et nad päriavad püsiva austuse ja neist hoovab meeliülendavat ja kasvavat jõudu!

Elame uuestisünni, uue ärkamise ja kindla riikliku korra loomise ajajärgul. Meil aga puudub veel uhke vabadusmonument. Kuid ka selle loomine on käsil.

Las' need rahva enda poolt loodud mälestussambad olla need vundamendi alused, millele luuakse kunstipärane vabadusmonument!

Ta peab kehastama meie sisemist mina, Eesti edasipüüdlikku ja vaba vaimu ja meenutama raskesti võidetud vabadust!

Iga eestlane, kodus või võõrsil, peab sellest tundma rõõmu ja uhkust ja vajadusel sellest leidma tuge!

Selleks tuleb rakendada töösse rahva parimad pojad, et luua see eestlust sümboliseeriv vabadusmonument. On loomulik, et rahvas on nõus toetama seda suurt üritust samase innuga nagu ta lõi ka langenute mälestussambad!

Sellane üldrahvalik ettevõtte ühendab kogu rahva selle suure kunstilise suursaavutuse loomiseks!

Tartu malev 11. taassünnipäeval

Tööjoonis möödunud aastast

Iga tööaasta kannab oma eri ilmet ja pitsert. Kui maleva algaastad kuluvad puht-organiseerimistööle, siis sellele järgnevat aastat võib nimetada kokkutulnud kodukaitsjate töösse rakendamise ja antud olukorras töös süvendamise ajajärguks. Sellele järgnes nagu väike tardumusaeg, mis näitas, et midagi on tarvis, et hoida malevas elujõudu ja üksikuis malevasis tööindu. Töömetoodide leidmine ei lasknud end palju oodata ja nüüd võib ütelda, et Tartu malev võib töösse süveneda, kuid mitte nii, et see süvenemine endaga tooks kaasa laiades hulkades liiga ületöötamise ja paljusid sunniks kaasa lohisema, vaid teine tee on osutunud õigeaks: anda inimestele tööd huvialade järgi. Rohkem erialalisi üksusi! Vähem arv inimesi üksustes — ja töö on intensiivsem. Sellest, nüüd juba täieliselt ära proovitud, süsteemist välja minnes võib läinud aastat iseloomustada kui töösse süvenemise aastat. Juureloodud uued üksused — Emajõe divisjon, raudtee kompanii ja asjahuvilisi siduv purilennuring — on koonandanud enda ümber suure kogu neid, kes vahest teisel ei leidnud endale küllaldaselt rahuldust. Kuivõrd erihuviüksused on rajatud õigesti, näitab juba see, et uued üksused on kohe suurearvulised ja innuga töös. Seejuures on läinud ka tugevamaks vanemad eriuksused, kes on tulnud ümber nimetada, nagu suurtükidivisjon ja gaasipataljon. Selle juures on tähelepanav,

et eriuksustest üleminejaid ei ole, vaid eriuksused saavad suure osa meeskonnast laskuriüksustest, kellele liitub uusi seltskonna kõikidest kihtidest. Malevlased, kes ei ole oma sõjaväelise katseala või huvi kohaselt õigel kohal, jäävad laskuriüksustes pikapeale loiuks, kuid sattudes oma armastatud alale näitavad nad erilist tööindu. Eriüksustes ei ole „külmanud“ liikmeid. Ka kulutatakse seal rohkem aega väljaõppele. Kuid selle tagajärg on ka see, et kaitseõppustel kaitsevärengidest nende peale vaadatakse kui eeskujulikule kaitsevärengile, kes võib oma ülesannet täita igas olukorras. See on õieti maksimum, mida kaitseliitlase töös saab ette kujutada.

Kuna eriuksuste osatähtsus töö intensiiveerimise seisukohalt on oluline, tahaksin mõne reaga puudutada iga eriuksuse töö tähtsaimaid momente möödunud tegevusaastal, kriipsutades alla peamiselt uudistööalasi.

Raskekuulipildurite kompanii

on möödunud aastal pannud erilist rõhku õhukaitsepatarei väljaõppele. 2. diviis on annud siin tänuväärset kaasabi instruktorite näol. Ö. K. võttis osa 2-päevalisest laskeharjutusest Värskas. Kaitsevärengede staabi poolt korraldatud kuuajalisest Ö. K. allohvitseride kursusest võttis osa pealik Perandi, kes tegi kursuse läbi väga heade tagajärgedega, olles sel kursusel ainuke

Tartu maleva pealik major R. Aks

Naiskodukaitses Tartu ringkonna esinaine pr. E. Saral

seks kaitseliitlaseks. Ö. K. on teinud intensiivset tööd kursuste ja õppuste korraldamises; tema tööd kroonib üleriiklikel karikavõistlustel esikohale tulek.

Sidekompanii juhtis

oma tähelepanu välisõppustele ja on süvendanud oma teadmisi ning praktikat, tulles kaitseliidupäeval sidevõistlustel esimeseks. Praegu käib kompaniil tehnilise sisseseade muretsemise aktsioon, kusjuures peagi valmib oma raadio-saatejaam.

Gaasipataljon,

mis nimetati ümber kompaniist pataljoniks, on oma tööala laiendanud ning süvendanud, korraldades gaasi vastu võitlemise harjutusi, õppepäevi jne. Eduka töö tegemiseks viiakse lähemal ajal lõpule degaseerimisauto muretsemise aktsioon. Kui see käes, on üksusel võimalik gaasihädaohu korral täie tööjõuga rakendada töösse.

Suurtükiväe divisjon

andis oma töö tagajärgedest aru Värskas korraldatud laskeharjutustel, kus saavutati silmapaistvaid tagajärgi, mida tunnistab kaitseväge asjatundjate hinnang: ohvitseridest täitis harjutused väga heade tagajärgedega 6, headega 1, rahuldavatega 1; allohvitseridest: väga heade tagajärgedega 3, headega 1. Divisjon võttis osa ka väeosadevahelistest ratsavõistlustest. 2. diviisi suurtükivägi on divisjoni väljaõppe soodustamiseks õige suurel määral aidanud kaasa.

Ratsaeskadroni

töö on seisnud väljaõppe süvendamises, kus suure püsivusega on olnud töö juures kogu meeskond. Väljaõppe tagajärgedelt võiakse eskadronile vaadata kui kaadriüksusele. Eskadron on võistelnud kaasa ratsarügemendi ja väeosade vahel korraldatud võistlustel heade tagajärgedega.

Emajõe divisjon,

asutatud käesoleval tööaastal, kuuludes administratiivselt 2. malevkonna alla, on suutnud end lühikese ajaga teha tööväimeeliseks. Divisjoni on koondunud suure arvul noori, kes merendusest on huvitatud. Huvi ei seisa ainult üksustesse kuulumises, vaid töös. Üksuse töö on korraldatud kursuse-laadiliselt nii, et kursuse ja sellele järgneva katse edukalt läbitegija jaab spetsialisti kutse. Nii kasvab õppides ja laevadel õppusi läbi tehes peale uus põlv noori merimehi. Suurt kaasabi on näidanud üles Peipsi laevastiku juhtkond ja Tartu sadama amet. Divisjon tuli kaitseliidupäeval signaalseerimisvõistlustel esimesele kohale.

Raudtee kompanii

— samuti noor üksus — on enda ümber koondanud raudteelased, kes niigi pineva töö kõrval ohverdavad hooliga vaba aja kaitseliidu teenistusele. Hoolikalt on täidetud harjutusi ja kompanii ümber on koondatud kõik aktiivsed raudteelased. Kompanii kuulub administratiivselt I malevkonna alla.

Tartu maleva purilennuring

loeb oma tegevuse algust 5. veebruarist s. a., millal pandi alus lennuringi organisatsioonile ja põhimõtetele

ning millal koostati esimesed põhimõttelised alused kaitseliidu purilendurite tegevuseks. Vaatamata reale takistustele, mis selle uue ala ellukutsumisel ja väljaarendamisel üles kerkis, on huvi lennuasjanduse vastu Tartu malevas kujunenud seni suuremaks kui teistes kaitseliidu üksustes, kuigi käesoleval aastal ei läinud korda korraldada tegelikult purilennu kursusi vastava lennuvälja ja lennuki hoiuruumi puudumisel, milliste saamiseks, hoolimata korduvaist katseist, ei läinud korda leida vastutulekut. Sellest hoolimata oleks olnud võimalus möödunud suve jooksul korraldada vähemalt kaks kursust (kokku 35 inimest, kes arstlikult üle vaadati), kuid õppevõimaluste puudumisel on nende ja teiste ringi liikmete tegevus faktiliselt kasutatud ära ainult purilennuki ehitamisel, milline valmis juulikuul algul ja ristiti Tartu lennupäeval „Taaralinnuks“.

Lennuring võttis aktiivselt osa Tartu lennupäeva korraldamisest 29. sept. s. a., lennupäeva korraldamisele kaasaitamisega ja purilennukite demonstreerimisega. Õppealal on teiste võimaluste puudumisel piiratud teoreetiliste loengutega lennuasjanduse arengust — mag. H. Arro — ja aerometeoroloogiast ja selle rakendamisele lennuasjanduses — prof. K. Kirde. Pealeselle on propagandakoosolekul esinenud ettekannetega eralendur V. Rannaleet ja lennuring on teostatud purilennuasjanduse propagandat ajakirjanduses artiklite avaldamisega ja Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi näitusel purilennukite väljapanemisega.

Tartu lennuringi kuulub liikmeina 115 malevlast, nende hulgas kolm naiskodukaitse liiget.

Lennuringi pealikuks on n.-ltn. H. Mihkelson, õppepealikuks kapten A. Patska — lennuväest, majanduspealikuks dir. A. Pakosta, juhatuse liikmeiks prof. K. Kirde, A. Urm, K. Karindosk, P. Kanarik, K. Kübar, sekretär prl. S. Neeme.

Laskurüksused.

Ülekohtune oleks samal ajal oma töös süvenenud laskurüksuste tööd vähem hinnata. Aastane töö näitab, et laskeasjandus on malevas tublisti tõusnud: tänavu suurenes karikalaskmisest osavõtnute protsent ja tagajärjed. Suurenenud on ka paremate laskurite juurekasv ja tagajärjed. Üleriiklikul kaitseliidupäeval tuli malev laskealal kolmandaks, Tartumaa malevaga omavahel võisteldes võitis esimese (11409,6:11174,8) kuna eelmisel aastal oli malev kaotaja osas.

Tartu malev tuli kaitseliidu meistervõistlustel järgmistele kohtadele:

küttide	grupis IV koht	— indiv. 19. ja 20. koht
laskurite	„ I „	„ 5., 8., 9., 10. „
väikekaliibr. p.	„ II „	„ 1. ja 2. „
püstolite	„ IV „	„ 5. „
püstolkuulipild.	„ II „	„ 2., 9. ja 10. „

Laskealal näidati paremaid tagajärgi aasta jooksul: 300 m. kolmest asendist 262 silma (A. Reise — õppurm.), 300 m. lamades 179 silma (J. Niilus — II m.), väikekaliibrilistest püssidest 277 silma (Kübar — õppurm.), püstoliduull — 20 tabavust 172 silma

(J. Niilus — II m.). Märkimisväärne on, et 1., 2. ja 5. malevkonna kõrval on kasvanud üliõpilaste osatähtsus nii arvult kui ka töösse süvenemisel: 3. malevkonda on juure tulnud kaks uut kompaniid („Põhjala“ ja „Liivika“), 4. malevkond on samuti arvuviselt märksa kasvanud.

Õppealaliselt on lisaks eeltoodule märkida allohitseride ettevalmistust. Ettevalmistustest võttis osa 33 meest. Kursuse lõpetas 10, kes said ülendusi. Ka sel alal on olemas huvi tõus.

Maleva sportlik tegevus

kannab, nagu see varemast aastaist üle toodud, massisporti iseloomu, s. o. haarab kogult hulga spordiharrastajaid, kuid pakub vähe tippsaavutusi. Malev võttis osa kaitseliidupäeva puhul korraldatud kergejõustiku ja sõjalise iseloomuga võistlustest ning üleriiklikest suusavõistlustest Elvas. Esimeses võistluses võisteldi järgmiste tagajärgedega, tulles kohtadele: viievõistluses nooremale klassile — 3. ja 10. koht indiv. alal; viievõistluses vanemale klassile — 9. ja 10. koht indiv.; 3000 meetri jooksus indiv. — 9. koht; 5×200 mtr. teatejooksus sai Tartu malev teise koha; 5×1000 mtr. teatejooksus — teine koht Tartu meeskonnal; orienteerumisevõistluses individuaal-alal 3. ja 5. koht; orienteerumisevõistluses meeskonna alana — esimene koht Tartul; sõjaline kolmikvõistlus — esimene koht Tartu meeskonnal; rännakvõistlus rattureile — 5. koht Tartu meeskonnal; sidevõistluses esimene koht; signaliseerimisevõistlustes samuti esimene koht.

Et edukamalt esineda ja liikmeskonnas äratada sportlikku huvi, astus malev Eesti Spordi Keskliidu liikmeks.

Seltskondlik töö.

Peale õppetegevuse on malev jõudumööda aidanud kaasa seltskondlikele üritustele, võttes osa seltskonna poolt korraldatud ühissetevõtteist. Vahekord maleva ja seltskonna, Tartu linna omavalitsuse ja 2. diviisi vahel on jäänud muutumatult heaks, mis väljendub malevale vastutulekus igas asjas, mis on olnud tarviline maleva või allüksuste huvides.

Et seltskonna rahalise abi osas seltskonna kaasaaitamist soodustada ja summade laekumist teha püsivamaks, selleks on võetud tarvitusele uus kord seltskondlike summade hankimisel. See on ka annud häid tagajärgi ja seltskondlikud toetussummad on tõusnud.

Naiskodukaitse, noored kotkad ja kodutütred.

Õige pildi maleva tööst saab alles siis, kui sinna juure arvata rohkearvulise ja energilise naiskodukaitse, noorte kotkaste ja kodutütarde töö.

Naiskodukaitse

on täienenud aasta kestes liikmete arvult ja saanud juure uue üksuse 8. jaoskonna näol, kes töötab suur-tükiväe divisjoni juures. Naiskodukaitse pühendas kogu oma tööjõu uute korralduste alusel tema peale pandud ülesandele. Eriline rõhk on pandud sanitaarala väljaarendamisele, milleks on töös naiskodukaitse Tartu ringkonna arstide personaal arsti pr. Joa-Hiie

juhtimisel. Praegu töötab korruga kaks samariitlaste kursust 130 osavõtjaga. Kõikide üksuste juure on kutsutud naiskodanikud-arstid, kes on innukalt asunud töösse. Iga paari nädala järele korraldatakse sanitaar-häire, et soodustada arstide ja samariitlaste väljaõpet. Meessamariitlaste kursused korraldatakse uuel aastal. Samal ajal korraldatakse ka massitõutlusjuhtide kursused, milleks kaitseväge asjatundjatega töökava asjus on lepitud kokku. Naiskodukaitse on jatkanud endiste aastate traditsiooni, jaoskonna liikmete õhtute korraldamist vastavate referaatidega.

Kodutütarde

juhtimisel töötab 40 juhti 12 erirühmas. Suurem osa juhte kuulub õpetajaskonda. Tänavu asutati juure väljaspool koolinoorsugu töötav kodutütarde rühm. Kodutütarde juhid jälgivad hoolega kodutütarde tööd ka koolis. Kodutütarde peres saavad kaasa töötada ainult need, kes koolis töötavad edukalt. Nii mõnedki pidid „klistripüha“ tunnistuse põhjal langema välja kodutütarde tööringist. Uus paranemine koolitöös võib neid endisse ringi tulevikus tuua tagasi. Sellega on saavutatud suur kvalifitseeriv ja kasvatav aparaat, mis teeb kodutütarde organisatsiooni ühtlasi parimate õpilaste organisatsiooniks.

Tartu kodutütred on elavalt teinud oma tööd ja ka seltskondlikust tööst võtnud osa. Kodutütarde aastapäev on märtsis. Selleks ajaks valmib naiskodukaitsele ka lipp nende jaoks, mis kingina ringkonna poolt üle antakse.

Tartu noorte kotkaste malev

on aasta jooksul kasvanud nii pere kui ka juhtkonna ja toetajate osas. Noorte kotkaste töö on olnud intensiivne ja näib olevat võitnud sellega, et noorte üksuste koondati maleva üksuste juure. Maleva sündmustest võib märkida ära Pirita laagrist osavõttu, Rannapungerja suurlaagri korraldamist, juhtide kooli asutamist, millest üle 50 noore võttis osa, traditsiooni loomist, kus igal sügisel töö algust märgitakse jumalateenistusega kirikus ja 1. dets. õhtul Kalevipoja sambal austatakse langenud kangelasi.

Malev korraldas maleva hümni võistluse, mis andis häid tagajärgi. Pea valitakse välja vastav hümn. 5. aastapäeva pühitsetakse 1. dets. s. a.

See on üldjoontes see, mida pakkus Tartu malev koos naiskodukaitse Tartu ringkonna, noorte kotkaste Tartu maleva ja kodutütarde Tartu ringkonnaga möödunud tegevusaastal. Töötegijad ise ei ole muidugi oma tööga veel rahul, sest palju on veel tegetamata, ja Tartu malev, kes kaitseliidupäeva võistluste osas tuli üle riigi teisele kohale, hellitab lootusi oma töö tagajärgi vähemalt sisuliselt tõsta esimesele kohale. Lootuste ja pingutustega asutaksegi 1. dets. uude tööaastasse, milliseks tööks kava on valmis ja paneb erirõhu eriõppustele, mitmesugustele kursustele ja pealike-kaadri väljaarendamisele. Eriti tahab aga malev panna rõhku taktikalisele väljaõppele, mis teiste ürituste kõrval seni on jäänud tagaplaanile.

A. Peel.

Võrumaa malev tänapäeval

Võrumaa ja Võru linn on meie riigi lõunapoolseim ja, peab ütlema, eraldatuim osa, eriti Tartu-Petseri raudtee ehitamisest saadik. Ilma otsese tarviduseta keegi enam Võrru ja Võrust läbi ei sõida, välja arvatud suvised huvireisijad. Ja selle tõttu näib ka Võrumaa pealinna ja Põhja-Eesti rahvale vahest mingisuguse kolkana, mille elu ja sündmusi pealinna ajakirjanduseski märgitakse vaid mõne juhusliku teatega. Kuid tarvitseb ainult kellelgi olla Võrumaal käinud, kas suvel või talvel, siis jääb sellele kindlasti unustamatu mulje võrratult ilusast ja huviküllasest loodusest, millist Eestis vaevalt mujal leidub, hästi kordaseatud teedest, rahva vastutulekkusest ja omapärasest pehmet kōlavast keelemurdest.

Võrumaal löödi vabadussõja algul esimesed lahingud Lõuna-Eestis, punaste ja kohalike kaitseliitlaste vahel. Vabadussõja kestes, enne enamlaste lõplikku Eestist väljaajamist, võtsid korduvalt lahinguist osa Võrumaa kaitseliidu salgad Vastseliinas, Kasaritsas ja eriti Mõnistes, kus lahinguliin püsis kauemat aega.

Praegu püsib veel kaitseliidu ridades vanemaid mehi, kes tookordsete lahingute kaasategijaina teavad jutustada paljugi huvitavaid üksikasju, mis pole veel suutnud küündida ajaloo koostajateni. Võrumaa malev

Võrumaa maleva pealik major J. Heljuste

on viimasel ajal hakanud neid mälestusi elustama, korraldades taktikalisi õppusi Võrumaa ajaloolistel lahingu-kohtadel, missugused tegevused, koos vanade kaitseliitlaste jutustuste ja andmetega, annavad nüüdisaja nooremale põlvele selgema ettekujutuse tolaaegsetest sündmustest kui kirjutatud ajalugu.

Kaitseliidu Võrumaa malev on oma koosseisult seni püsinud suurimate malevate hulgas ning kaitseliitu astujate arv on kasvanud iga aastaga. Pühitsedes 23. novembril oma 17-dat sünnipäeva võis malev oma ridades lugeda ligi 3000 tegev- ja toetajat-liiget, ligi 1500 naiskodukaitse liiget ja üle 2000 poisi ja tüdrukku. Vabadussõja-aegseid kaitseliitlasi on praegu malevas 300 ja üle 10 aasta on kaitseliidu rahuaegset tööd teinud kaasa 700 meest.

Malev jaguneb 41 maj.-administratiiv-allüksusesse, millised oma territoriaalasetuselt moodustavad 8 malevkonda. Malevkondade koosseisus esinevad veel rk, ratsa-, suusk-rattur-, side- ja gaasiüksused.

Õppeala teostamiseks ja juhtimiseks on malevas moodustatud neli õppepiirkonda — Võru, Antsla, Põlva ja Rõuge.

Maleva tegevust juhib alates 1927. aastast maleva pealik major J. Heljuste, kelle organiseerimis- ja juhtimisande tagajärjel on malev kujunenud üheks kindlamakujuliseks kaitseorganisatsiooniks Lõuna-Eestis. Maleva pealiku lähimate abilistena tegutsevad vaneminstruktor kapten O. Puusepp ja maleva sekretär Ed. Kalekaur, nendest viimane juba üle 10 aasta praegusel kohal. Instruktorist on kohtadel n.-lt. E. Raig, ltn. A. Kärsna ja K. Sikk.

Malevkondade juhtimine kohtadel on, alates käesolevast aastast, viidud kindlakujulisele alusele. Selleks on moodustatud malevkondade staabid, millede koosseisu kuuluvad kõik malevkondade eripealikud. Malevkondade staapidel on sisse seatud oma kindel asjaajamise kord ning on määratud tööpäevad, millal allüksuste pealikud ja malevlased võivad ametiasjus saada igasuguseid juhtnöore ja õiendusi. Malevkondade ja allüksuste pealikuiks on kauaaegsed kaitseliidu tegevlased, nendest suurem osa reservohvitserid ja kv. ametnikud, kes oma ülesandeid võtavad igati tõsiselt. Eripealikute kaader on täieliselt ümber kujundatud ning koosneb suuremalt osalt isikuist, kes oma eraelu kutsealasil ja teadmisi kasutavad kaitseliidu tegevuse arendamiseks. Juhtivate ja eripealikute teadmiste ja oskuste täiendamiseks on igal aastal korraldatud vastavaid kursusi ning eeloleval 1936. a. on kavas kõigile kontrollkatsed, millised korraldatakse olukorrast täpse informatsiooni saamiseks igal alal ja pealikute teadmiste tasapinnast üksikasjalise pildi saamiseks.

Allohvitserideks ülendamise ettevalmistamise kursused lõpetas käesoleval aastal ja ülendati noorem-allohvitserideks 23 kaitseliitlast. 1936. a. korraldatavatele kursustele on seni annud üles üle 50 kaitseliitlase.

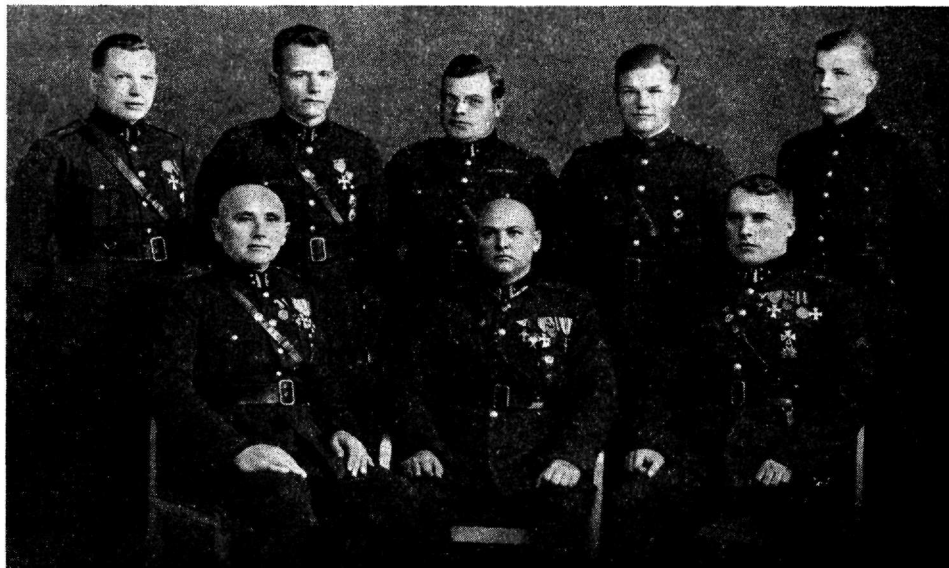
Õppe- ja laskealal teeb malev järjekindlat ja püsivat tööd. Kõik tegevuskavad on koostatud vaid seniste

VÖRUMAA MALEVA STAAP

Istuvad vasakult paremale:
maleva sekretär E. Kale-
kaur, maleva pealik major
J. Heljuste ja vanem-instruk-
tor kapten O. Puusepp.

Seisavad vasakult parema-
le: arveametnik H. Rebane
n.-instr. K. Sikk, instruktor
n.-ltn. E. Raig, n.-instr. ltn.

A. Kärсна ja kirjutaja
S. Klaossen

kogemuste ja tähelepanekute alusel igal tegevusalal. Siin on seatud üles eesmärk: jõuda edasi pikkamisi, aga kindlalt, arvestades kõige pisematki kohalikku olu, koosseisude iseäraldusi igas üksuses, väljaõppe tasa-
pinda ja edasiarenemise võimalusi, olenevalt kaitseliit-
laste vaimsetest ja füüsilistest omadustest. Kõlava-
test ja kaugetest eesmärkidest on püütud hoiduda, sest
ajutised vaimustuspuhangud ja nende tagajärjel ette-
võetud tegevused ebaedu puhul mõjuvad halvavalt ja
loovad lootusetu meeleolu ja enese alahindamise. Täie-
line enese ja oma võimete tundmine, kindel usk oma
riigi ja organisatsiooni tulevikku ja arenemisse, enese-
arendamise tahe ja selleks tegevuste järjekindel, samm-
sammult läbiviimine — see on iga Võrumaa maleva
allpealiku ja malevlase iseloomustav omadus. Ja taga-
järjed tõendavad sellaste põhimõtete ja tegevusviisi
otstarbekust. Suurtel üleriiklikel kaitseliidu võistlustel
on Võrumaa malev seni saavutanud täiesti rahulda-
vaid tagajärgi, missugused tiivustavad mehi edasi püüd-
ma ja kindlustavad usku oma võimeisse. 1935. a. üle-
riiklikel suusatamisvõistlustel Elvas tuli Võrumaa ma-
lev, kõigile ootamatult, üldiselt 2. kohale ning kaitseliid-
dupäeva mitmekülgsede võistluste tagajärgedega oli
malev järjekorras 6-es 15-ne maleva hulgast.

Lasketasapinna tõstmiseks ja osavõtule ergutamiseks on malev ja malevkonnad korraldanud igasuguseid võistlusi ja pannud välja, alates käesolevast aastast, rea väärtuslikke auhindu, nii üksuste vahelisi kui ka individuaalseid.

Seltskonna soojast suhtumisest ja poolehoiust maleva elule ja tegevusele annab tunnistust asjaolu, et kohalik maavalitsus, pangad ja kindlustusseltsid, alates 1935. a., on pannud välja väärtuslikke auhindu igal tegevusalal.

Maleva laskurite treeningmeeskond teeb püsivalt ja teadlikku tööd laskekunstis edasipüüdmiseks. Treeningharjutused ja laskmised viiakse läbi omavahelistel

võistluste näol, kindla kava järgi ja täpse kontrolli all. Möödunud aastal lõppes Võrumaa maleva võiduga 8 aastat kestnud laskevõistlus kaitseliidu ülema ränd-
auhinnale läti 7-da kaitseliidu polguga ja naaberrahva
laskurid ja juhid on avameelselt annud täielise tun-
nustuse Võrumaa maleva laskurite võimeile ja nende
lasketehnikale. Praegust ajajärku laskealal tuleb saa-
vutustelt võtta murrangu-ajajärguna, sest vanem gene-
ratsioon, kes omal ajal sünnitas tõsist konkurentsi pea-
linna laskureile, on suuremalt jaolt lagunenu. Mõned
lõikavad loorbereid teiste malevate ridades, kuhu nad
elukoha muutmise tõttu on üle läinud, näiteks Teder-
soo — Sakalas, Madison ja Peetson — Tallinnas ja
veel teisi mujal mitmes malevas, kuna osa vanaduse
tõttu ei suuda enam püsida endisel tasapinnal. Kuid
noorem laskurite pere teeb väsimatult tööd, et jõuda
nüüdisajal nõutavale väärikale lasketasemele. Siin aga
on üheks takistuseks aineliste võimaluste puudumine,
sest malev ei suuda täiel määral rahuldada nõudeid
võistlusrelvade ja laskemoona muretsemise alal. Selle
poolest on pealinnas ja mõned teisedki rikkamad malevad
võrratult soodsamates tingimustes ja olukorras, kus iga-
suguseid rahalisi annetusi tuleb kokku sellases ulatuses,
millest Võrumaal ei või unistadagi. Kuid juhtide püü-
ded ja laskurite suur ind ja armastus laskeala vastu ei
lase ka sel takistusel palju mõjuda edasipüüdmisele ja
arenemisele.

Võrumaa maleva õlgadel on lasunud ka mitmed suurte üleriiklike õppuste ja võistluste eel- ja läbiviimistööd — 1933. a. suurem Antsla manööver, 1934. a. rännakvõistlused ja 1936. a. kavatsetavad üleriiklikud suusatamisvõistlused. Võrumaa malev on alati valmis oma võimete kohaselt võtma vastu kaasvõitlejaid-kaitseliitlasi teistest malevatest ning teeb seda rõõmuga tulevalgi talvel, millal kogu Eestist Kasaritsa mägedele saabuvaile suusatajale on võimalus ütelda soojast südamest tere tulemast.

O. P.

Noorkotkalised tunnustus- väljendused -

noorte, nende juhtide ja sõp-
rade teenete väljendajad.

Kaks korda igal aastal lasub Noorte Kotkaste peastaabi õlgadel raske ülesanne — vääristada noori kotkaid, noorte kotkaste juhte ja nende sõpru ning toetajaid noorkotkaliste tunnustusväljendustega. „Tunnustusväljendus“ all on mõistetud välist tähist, märki, mis näitab, kui võrd noorte kotkaste organisatsiooni liige, noorteorganisatsiooni või seltskonnategelane — üldse vastava märgi saaja — on näidanud kaasabi ja teeneid noorkotklusele ja kogu eesti noorsoole. Need märgid põhjenevad Noorte Kotkaste Põhimääruste § 176 punkt 4. alusel, olles korraldatud peastaabi poolt vastuvõetud ja noorte kotkaste peavanema käskkirjas avaldatud „Tunnustusväljenduste korruga“ (käskkirjad nr. nr. 48 § 3, 53 § 4 ja 61 § 7). Tunnustusväljenduste kord pandi maksma noorte kotkaste organisatsiooni kolmandal tegevus-aastapäeval, seega 30. novembril 1933. aastal, millisel päeval vääristati tunnustusväljendus-tega ka esimesed noored kotkad.

Kuna noorte kotkaste viienda tegevus-aastapäeva puhul parajasti järjekordselt on koostatud esildusi, mille pearaskus asunud vanakotkail ja malevate vanemal, siis olgu need selgitavad read hõlbustavaks ja soodustavaks materjaliks edaspidiseks õigete esilduste koostamiseks.

Kõiki tunnustusväljendusi kokku loeme 14, nendest on teatava määrani 10 noorte kotkaste üksuste juhtide algatusel määratavad, kuna ülejäänud neli kuuluvad vaid peastaabi algatusele. Nagu noorte kotkaste liikmeskond, nii jagunevad need märgidki kahte suure liiki — poiste (resp. noorte) märgid ja vanemate juhtide märgid. Vähestel erijuhtudel on mõne märgi juures need piirid pealiskaudsel vaatlemisel raskesti eriteldavad, kuid see on vaid pealiskaudsel asjale suhtumisel.

Poiste märgid jagunevad teeneid väljendavaks: a) hoolsuse alal ja b) eeskujulikkuses. Hoolsuse alal on esimene tunnustusväljendus noorhauka hoolsuspael. Nagu juba selle välise tähise nimi ütleb, antakse seda poistele 8—13 a. vanuses ja ta kujutab paela. Nõue on, et pisikesel pojalt oleks sooritatud noorhauka järgukatse, mille juures ta peab 2 a. olema pidevalt organisatsioonis töötanud ja lisaks veel sooritanud igast noorhaugaste erialamärkide grupist vähimalt ühe katse. Seega neli erikatset. Nendele tingimustele vastates võib vanahaugas püüdliku pere liikme esitada noorhauka hoolsuspaelale ning peastaabi vastava jaatava otsuse korral omandab poiss õiguse kanda oma vormirietuse vasakul rinnataskul 1 sm laiust ja 5 sm pikkust hõbedast kardpaela. Noorhaugastele on see ainus tunnustusväljendus.

Noortele kotkastele on nähtud ette noorkotka hoolsuspael, nimetatud lihtsalt hoolsuspaelaks. Selleks on 1 sm laiune kuldne kardpael, mida kantakse vormirietuse vasaku rinnatasku põnal, alumisel poolle. Selle saamiseks peab poiss tegutsema pideva hoolsusega ja tublidusega oma rühmas, olema sooritanud pesakotka katse ja sellele lisaks vähimalt 4 erikatset. Loomulikult ei piisa vaid nende tingimuste olemasolust, vaid poiss peab näitama ennast väärilise tublidusega töös seni, kuni tunnustusväljendusteks esitaja (rühma vanakotkas) tema usinust on pannud tähele. Järgmise märgina tuleb poisile hoolsusmärk, mille tingimustes on nähtud ette: vähimalt aasta omada hool-

suspaela ja olla nende omajate hulgas parimaid poisse, töötades edasi endise hoolega, sooritades kõik võimalikud noorkotkalised järgukatset ja vähimalt kuus noorkotkaste erikatset. Siin toob nõudmine järgukatsete suhtes mõningaid raskusi. Praegusel ajajärgul, kus ei ole veel võimalik igas rühmas kõiki järgukatseid igal ajal sooritada, kuna puudub kohapeal vastav katsete vastuvõtja, tuleb ette juhtumeid, et esitatakse hoolsusmärgile kotkapoegi. Pesakotkast noorkotkaks jõudmiseks on põhimääruste järgi vaja 9 kuud, ent seda saab vaid äärmiselt tubli ja üldiselt ka vanemais astais poiss. Katseile pääsmine on ju võimalik vaid oma otseste juhtide atestatsiooniga ja soodsa atestatsiooni puudumisel või muidu teadmiste ning oskuste puudumisel võib selleks kuluda ja tavaliselt kulubki, paar aastat. See oleks ka normaalne hoolsusmärgi kättesaamise aeg. Kui nüüd aga olukord on sellane, et rühma juhid ei suuda organiseerida katsesooritamise võimalusi (seda võib p.aegu veel mõnel pool juhtuda), siis ei pea sel puhul tubli noor kannatama, vaid sellased juhid nende oma tunnustusväljenduste liigis jäävad oma tunnustusväljendusi küll väga kauaks ootama. Hoolsusmärk kujutab stiliseeritud noorkotka märki, mille tiivanukkide vahel on tähed HNK (hoolas noor kotkas); seda kantakse hoolsuspaelal, seega samuti vormirietuse vasaku rinnatasku põnal.

Hoolsust tähistavate tunnustusväljenduste kõrval on puht noorte märgiks veel eeskujuliku noorkotka märk. See märk antakse ainult noorkotka järgu astmes poisile, eeldades, et ta varem on välja teeninud vähimalt hoolsuspaela. Siin hinnatakse juba poisi hingelist kujunemist noorkotkalises vaimus ja ta elukombeid noorkotkaste seaduste ja põhimõtete seisukohalt. Märgi annetamisel lasub pearõhk küll rühma vanakotkal kui kohapealsel n-ö. poisi igapäevasel kontrolliljal. Eeskujuliku noorkotka märk koosneb 32 mm kõrgusest E-tähest, mille sisse on paigutatud noorkotka märk. Teda kantakse noorkotka vormi parema rinnatasku põnal.

Hoolsusmärk

Eeskujuliku noorkotka märk

Järgmise liigi noorkotkalisi tunnustusväljendusi moodustavad noorte juhtidele ette nähtud teenetekiri, teenetemärk ja Lembitu rist. Poistest võivad siin tulla kõne alla vähesed alla 17 a. vanadused.

Nende tunnustusväljenduste nõuetes seisab teenetekirja juures vähimalt aasta tagajärjekat tööd üksuse juhtimisel, millest kõige vähemaks on salk. Peaks nüüd salgapealikuks olema noor, nagu see loomulik, siis peab ta omama hoolsusmärgi. Muidu antakse teenetekirju juhtidele, kes on juhtinud nimetatud

aja kestes tagajärjekalt rühma või mõnd üldettevõtet. Nagu juba nimi ütleb, on see kiri, milline antakse peastaabi poolt. Nagu üldse kõigi tunnustusväljenduste juures, on märgi annetamise algatajaks kas vastav saajast kõrgemal seisev vanem või ka kõrgemal seisva üksuse staap oma vanema kinnitamisel.

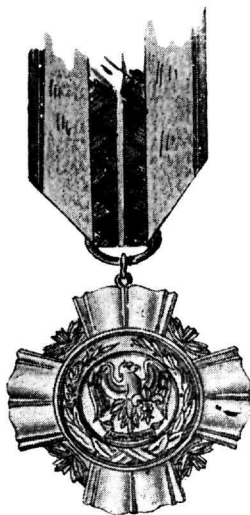
Järgmise märgina on teenetemärk, mida võib saada teenetekirja omanik pärast 2-aastast edukat tööd juhina rühma, malevkonna maleva juures või siis, kui ta on töötanud tagajärjekalt peastaabi- või maleva juhitud ettevõtte eesotsas. Märk on valmistatud oksüdeeritud valgest metallist, mille keskel on noorkotka märk, ümbritsetud lainelises vormis ristikuju-tusega, mille harude vahel on eestilaadselt stiliseeritud õiekujutused. Risti harudel on pealkiri „Teenete eest“. Kandmise kohaks noorkotka vormil on rinnaosa peal-pool ametastme märke.

Viimasena selle liigi tunnustusväljendustest esineb Lembitu rist. Nagu eelpoolgi, nõutakse teeneid juhtimise alal rühma, malevkonna, maleva või peastaabi ettevõtte eesotsas, selle juures 5 a. kestnud tööd o-ga-nisatsioonis ja teenetemärgi omamist. Lembitu risti saades ei kanta enam teenetemärki, kui sama liigi ala-mat märki, samuti kui kõigi teistegi liikide juures. Siin moodustaks just kui erandi poiste hoolsusmärk, kuid see on nähtud ette kandmiseks hoolsuspaelal, s. t. et ta koosneb kirjeldatud märgist ja juurekuuluvast alusest hoolsuspaela näol.

Lembitu rist koosneb valgest emailringist sellel asetseva noorkotka märgiga, mida ümbritseb loorberi-pärjaga ring. Seda ringi haaravad linditaolised, laine-lised ristiharud, kitsenedes märgi keskkoha poole. Ristiharude vahel asetseb taimeornament. Risti suurus on 47 mm. Risti kantakse 34 mm laiusel lindil vasakul rinnal, pealpool ametastme märke. Lindi laius on 34 mm, äärest tumesinine 1 mm laiune triip, järgnevalt 0,5 mm. valge, 0,5 mm tumesinine ja 10 mm laiune vesihall riba, siis 10 mm laiune 0,5 mm valge triibuga äärestatud eesti vöökirja motiividel kollasel alusel hele-ja tumepruuni mustri-ga ruuduline hõbetriibuga riba ja eelkirjeldatud värvid vastupidises järjekorras.

Teenetemärk

Lembitu rist

Juhtimisoskuste ja -võimete tähistami-seks on kotkajuhi märk. Seda märki võivad saada noorkotka järgus salga, pere, rühma ja kõrgema üksuse peal-kud, kui nad on töötanud aasta aega juhti-misel ja tagajärgi saavutanud täies ulatuses, kui neil on juhtimise eeldusi ja praktiliselt kujunenud võimeid sellaseks tööks. Nad peavad olema sooritanud kõik eri-alade katsed, mida nõutakse magistriastme saamiseks

(Põhimääruste § 208 — 10 eriala katsed, nende hulgas esimene abi, kokk, signalist, pioneer, laagrikorraldaja ja rändur). See liik tunnustusväljendustest on kujune-mas põhimääruse täienduseks vahepealse astmena noor-kotka ja noortemagistri vahele. Ka märgi asetuses ilm-neb sama — kotkajuhi märki kantakse parema rinna-tasku põõnal (samas, kus noortemagistrite märki, seega viimase saamisel kotkajuhi märki enam ei kanta). Märgiks on noorkotka märk, ümbritsetud tammelehte-dest pärjaga, mõõdud 32×34 mm.

Kotkajuhi märk

Aitaja märk

Vanemate tegelaste kaastöö alal on nähtud ette kaks tunnustusväljendust: aitaja märk ja ustava sõpruse märk. Selle juures on välis-maiste isikute kaastöö eraldatud omaette märkide lii-giks. Nende mõlemate märkide eritunnuseks on kollane emailring pealoleva noorkotka märgiga tunnustusväl-jenduse keskel.

Aitaja märk antakse vähemalt 2 a. kestnud kaastöö või kaasabi eest rühmale või kõrgemale üksusele või mõne üldettevõtte ko.raldamisele. Selle saa-jaiks on vanakotkad-haukad ja vanemad või jälle toe-tajad seltskonna- ja teiste tegelaste hulgast. Neile te-gelastele antakse küll erijuhtumel ka tunnustusväljen-dusi teenete alal — juhtumel, kus nad teevad peali-kute ülesandele vastavat tööd. Märk kujutab kollast emailketast, nagu eelpool üteldud, mida ümbritseb puh-keva stiliseeritud õie ornament. Märgi suurus on 30 mm. Seda kantakse vasakul rinnal, vormiriietuses peal-pool ametiastme märke, erariideil vasakul kuue raba-til. Ka miniatuuri kandmine erariideil on lubatud.

Ustava sõpruse märk

Välissõbra märk

Ustava sõpruse märk on järgmine aste selle liigi tunnustusväljendustes. See antakse 5 a. kestnud kaastöö eest. Märk koosneb kollasel kettal asetsevast noorkotka märgist, mida ümbritseb ristiku-juliselt neli eestilaadselt stiliseeritud taimekujutust. Neid taimekujutusi ühendab geomeetrilisi kaunistusi

kandev lint. Märki kantakse 30 mm laiusel lindil. Lindi kesktribuks on eesti vöökirjaline 8 mm laiune riba kollasel alusel, siksakilise hõbedase triibu ja hele- ning tumepruuni mustriga. Selle kõrval kummalgi pool on 9 mm laiune vesihall riba, 0,5 mm valge ja 1,5 mm sinine triip. Märki kantakse vasakul rinnal, ka miniatuur erariideil on lubatud.

Järgmise grupina esineb kolm välismaalaste märki, mida määrab peastaap kaastöö eest välismaalastele. Need on välissõbra märk, concordia märk ja rahvaste sõpruse medal. Neid annetakse välismaa noorteorganisatsioonide ja seltskonnategelastele, kes on osutanud tunnustamisväärset sõprust noorte kotkaste organisatsioonile või noorte kotkaste ja üldse Eesti noorteorganisatsioonidele. Nende märkide südamikujundab sinisel emailkettal noorkotka märk ja neil kõigil figureerib pealkiri „Eesti Noored Kotkad“. Vähim neist — välissõbra märk — on 33 mm läbimõõdus, kujunedes neljast eestilaadsest taimornamentist, mida ühendab geomeetrilise ornamentikaga lint.

Concordia märk kujutab medalitaolist 37 mm läbimõõduga ketast sakkidega ülal. Vaba osa nimetatud kirjatähtede all täidab stiliseeritud suurem õis, mille kattelتهتة alt hargneb kummalegi poole taimevars pungade ja lehtedega. Märki kantakse lindiga rinnal. Lint moodustub keskosas eesti vöökirja ribast samasuguselt kui ustava sõpruse märgi juures, kuid vesihalli riba asemel on sinine laine. Lindi laius on 30 mm.

Rahvaste sõpruse medali läbimõõt on 50 mm. See kujuneb, peale eelnimetatud ketta ja pealkirjaga ringi, neljast puhkeva õie kujutusest. Neid ühendab lint taimeornamentikaga. Lindi välisservad on sakiku- juliselt lainjad. Märki kantakse lindil, mis oma joonistuselt on analoogiline Lembitu risti lindile, kuid vesihallide ribade asemel omab sinise põhivärvi ja musti triipe.

Concordia märk

Rahvaste sõpruse medal

Viimase ja kõrgeima tunnustusväljendusena antakse välja Põhjakotka märk. Märgi südamikuks on kollasel kiirelisel emailringil asetsev noorkotka märk, mida ümbritseb ülalt pealkiri „Eesti Noored Kotkad“ ja alt tammelehtedest pärg. Neid ümbritseb välisel serval neli õiekujutust koos kattelتهتةtega ja lainjas ornamentikaga lindikujund. Märki kantakse valge põhivärviga lindil, mida keskelt läbib hallikal põhjal tumesinise ja kollase värvides vöökirjaline riba, kaelas.

Märgi annetakse peastaap erilise tunnustuse avaldamiseks teenete eest eesti noorkotklusele ja kogu eesti rahvale, noorkotkluse ja noorte organiseerimise kaudu.

Kõik tunnustusväljendused on püütud väliselt anda ühtlased ja Eesti rahvusornamentika motiividel, kuid võrd see märkide juures vähegi osutus võimalikuks. Märkide valmistamise kallal töötasid mitmed kunstnikud, otsides ka muuseumidest aineid. Lõplikud joonised valmistas E. Kana. Märkide valmistajaks on R. Tavasti äri Tallinnas.

Põhjakotka märk

Nagu juba alguses üteldud, otsustatakse märkide andmist kaks korda aastas. Need tähtpäevad on noorte kotkaste üldised tähtpäevad — mai lõpul organisatsiooni aastapäev (27. mail 1930. a. kinnitati Noorte Kotkaste Põhimäärused) ja 30. november, mis tähistab noorte kotkaste tegevuse algamise aastapäeva. Märkidega vääristamist on peastaap seni otsustanud neljal korral. Nii on antud välja märke alljärgnevas tabelis toodud arvul:

Malevad	Eeskujul. m.	Hoolsus- märke	Hoolsus- paeu	Noorhauka hoolsusp.	Kotkajuh. m.	Teenete- kirj.	Teenete- märke	Aitaja mār- ke
Harju	1	—	3	—	—	9	2	9
Järva	—	—	2	—	1	—	4	6
Lääne	—	2	17	—	1	2	2	8
Narva	—	1	—	—	—	2	—	—
Petseri	1	4	17	—	1	10	2	9
Pärnu	3	8	15	—	—	—	5	—
Pärnumaa	—	1	11	—	1	3	1	10
Saaremaa	—	2	—	—	—	—	1	—
Sakalamaa	—	2	27	1	—	14	1	8
Tallinna	—	3	18	2	4	3	7	16
Tartu	4	18	16	4	1	3	2	18
Tartumaa	—	6	35	—	4	11	5	23
Valga	—	1	7	—	—	2	1	1
Viru	—	3	12	—	1	5	1	1
Võru	—	2	5	—	2	11	2	15

Peale nende on peastaabis algatatud ja antud välja 1 kotkajuhil ja 3 teenetemärki, 1 Lembitu risti, 2 ustava sõpruse, 4 aitaja ja 2 concordia märki.

HARJUTAMINE TEEB MEISTRIKS

Vähe leidub meie hulgas neid, kes oma poisikesepõlves ei tegelnud mitmesuguste omameisterdatud relvadega: küll vibupüssiga, küll vihmarajutorust konstrueeritud „eestlaetava“ püssiga, küll mitmesuguste esiisadest alalhoidunud „tulelukkudega“ püstolitega. Ei ole vähe neid, kel veel praegugi on sügavas südamesopis saladus poisikesepõlvest jäänud õnnelikult möödunud õnnetusest nendest omatehtud „relvadest“ laskmisel. See meessoos ürguvi laskeala vastu on väga laialdane, mis näitab, et laskesport (ta alguses ongi spordiks) on armastatuim meessoos spordiala. Noormehepõlve kasvades ja meheikka jõudes huvi laskeala vastu ei kustu, kuid sagedasti jääb see teiste eluliste huvide kõrval hoopis kõrvale. Seda „tuha alla peidetud“ kirge laskeala vastu peame mõnikord puhuma lõkkele, et huvi laskeala vastu kasvaks ja kodukaitsjate osavus relva kasutamisel tõuseks.

„Ei tohi põlevat küünalt peita vaka alla, kust ta kellelegi ei paista“ — on igivana ütlus. Me peame seda parandama ja ütleva: „Ärge hoidke enda teada kõiki teadmisi ja praktilisi kogemusi laskealal.“

Kõrgele lasketasemele ei jõuta üleöö, vaid selleni jõudmine nõuab pingutavaid, järjekindlaid harjutusi ja head tahet. Meie tippmeeste saavutused laskealal on äratanud imestust ja lugupidamist nende meeste vastu. Ilma kärata, vaikselt tehtud tööga on meie laskurid teinud Eesti nime, Eesti relva kasuks suurt reklaami. Laskevõistluste tulemused Roomas käesoleval aastal on Eesti nime kannud kaugeimaisse maailmajagudesse. Käesolevas „Kaitse Kodu!“ numbris kirjutab noorem laskematador pealik E. Rikand oma tööst ja edasirühkimisest laskealal. Meie vanemalt meistreilt on palutud selleks kaastööd, et nende poolt omandatud ja kasutatavad laskevõtted ja töökord meile kõigile saaksid teatavaks. Nende meeste tööst ja omandatud kogemustest võime õppida palju kasulikku, mida iga-

üks võib proovida, neid võtteid enda juures sobitada; see annab kogemusi asja ise edasi arendada.

Pealik E. Rikand, nagu tema jutustusest näeme, on praegusele lasketasemele jõudnud visa töö ja järjekindlate harjutustega, seades enesele eesmärgiks: lasta paremini kui teised. Pealik E. Rikand oli Eesti meeskonna liige „Rooma“ ülemaailmsel laskevõistlustel. Eesti meeskond tuli neil võistlustel täiskaliibrilisest vabapüssist laskmises teisele kohale ja kodumaal krooniti meeskond kuldmedaliga. E. Rikand on kõrgeklassiline laskur, mida tõendavad tema poolt saavutatud tagajärjed rohkemvõistlustel laskevõistlustel käesoleval aastal. Näiteks: 1. „Rooma“ laskevõistlustel septembrikuus s. a. täiskaliibrilisest vabapüssist laskmises: 300 m peal kolmest asendist à 40 lasku; lamades — 387 silma, püsti — 358 silma, põlvelt — 347 silma = 1092 silma; 2. „Rooma“ laskevõistlustel väikekaliibrilisest püssist 400 võimalikust: lamades — 395 silma, põlvelt — 377 silma. 3. Järva-Tallinna-Sakalamaa malevate vahelistel laskevõistlustel 25. aug. s. a. Paides, 300 m. pealt, kolmest asendist à 20 lasku — 515 silma; 4. Tallinna maleva Põhja malevkonna ja 10. üks. jalaväe pataljoni vahelistel laskevõistlustel 20. okt. s. a. Mustamäe laskerajal 300 m. peal, kolmest asendist à 10 lasku — 266 silma. Samadel laskevõistlustel väikekaliibrilisest püssist, 50 m peal, kolmest asendist à 10 lasku — 277 silma, kusjuures üksikuist asendist tagajärjed olid: lamades — 100 silma, püsti — 87 silma ja põlvelt — 90 silma; 5. „Ole mees“ laskevõistlustel 10. novembril s. a. Mustamäe laskerajal kolmest asendist à 5 lasku — 137 silma; 6. „Laskesportklubi“ katsel 10. novembril s. a. väikekaliibrilisest püssist, kolmest asendist à 10 lasku: lamades 100 s., püsti 94 silma ja põlvelt 100 silma. Kokku 294 silma kolmestsajast võimalikust, missugune tagajärg meil avalikel võistlustel on esmakordne.

H. V.

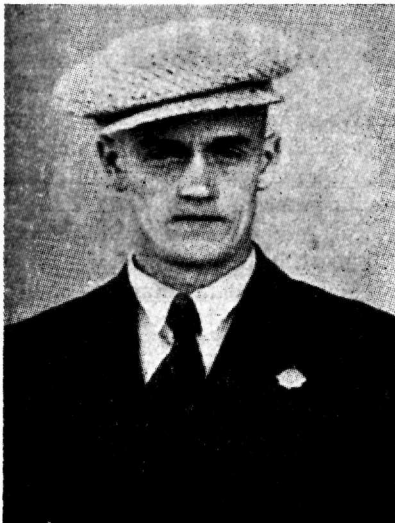
Meie parimaid laskureid ENDEL RIKAND jutustab:

KUIDAS MINUST SAI LASKUR

Õieti juba poisikesepõlvest oli mul alateadlik huvi laskmise vastu. Küll avaldus see teisel viisil kui praegu, nimelt vibulaskmise, kividega märkiviskamise ja noortest männi- ja kadakaritvadest sepitsetud odade loopimise näol.

Esmakordselt sain püssi kätte kaitsevärke astudes. Esiõlgsed katsed laskmise alal ei läinud kuigi hästi, kuid loomupärase jonnitõttu püüdsin asjasse süveneda ja asi hakkas pikapeale arenema. Loomulikult ei olnud mul siis veel säärast huvi laskmise vastu, või „laskehaigust“, nagu praegu, kuid mõned asjaolud siiski ergutasid sellele alale truuks jääma.

Mäletan üht juhtumit, kus oli käimas harjutus toalaskepadrunitega. Õppus oli parajasti jõudnud lõpule, kuid mõned padrunid olid veel järel. Rühmavanem-allohitser tahtis oma osavust proovida, seadis sendilise metallraha kümne sammu peale laskekastile ja asus sihtima. Mina vaatan — sihib liiga kaua. Kraps! teine püss pihku, padrun sisse, püss palgesse, sihin ja lasen. Endal on kindel teadmine, et kui nüüd lasen mööda, on peapesu korrariikumise eest kindel. Pauk käib, raha lendab toksti põrandale, rühmavanem vaatab üllatunult ringi. Teistel on naeru laialt ja minul hea meel.

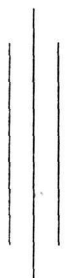
Pealik E. RIKAND

Kaitseväeteenistuse lõpule jõudes 1927. a. tuli parajasti korraldamisele esimene Tallinna-Helsingi malevate vaheline laskevõistlus. Minul muidugi tagajärgede vastu huvi suur. Lubasin endale, et kahe aasta pärast teen need võistlused kaasa.

Kujunes siiski veidi teisiti, kuna kaitseväest vabanedes asusin teenistusse Pärnu, kus kaitseliitu astudes huvi kaldus rohkem kergejõustiku vastu. Järgmisel aastal Tallinna asudes nägin, et muidu minust laskurit ei saa, kui tuleb muretseda sportpüss. Sellele püssile, lihtsale „Erma’le“, võlgnen tänu oma praegusele tasemele jõudmise eest ja „pajukile“ lasksin ma ta alles tänavu sügisel enne Rooma sõitu, saades uue väikesekaliibrilise vabapüssi.

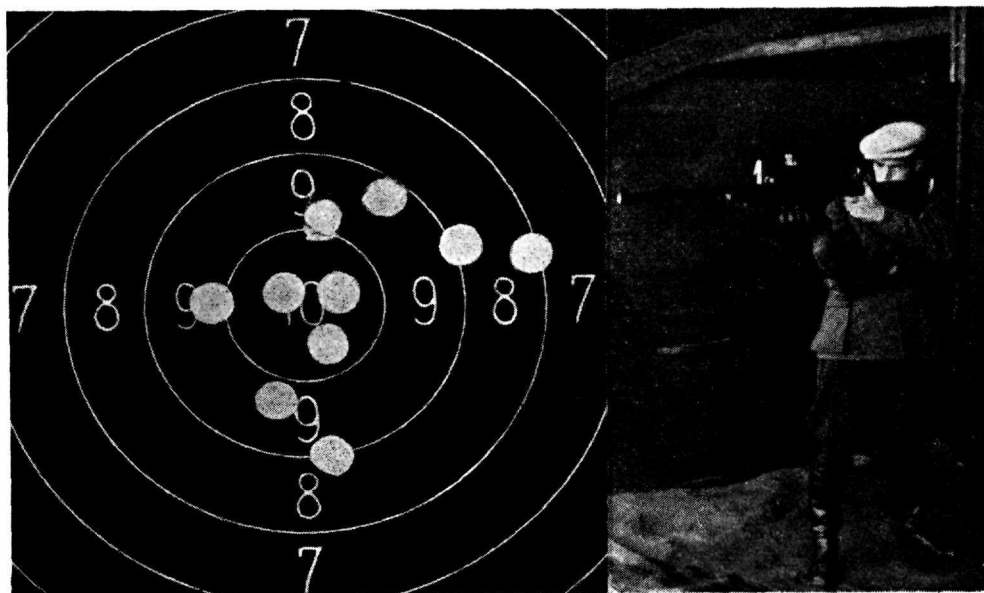
Terve suve harjutades jõudsin niikaugele, et järgmisel, 1930. aastal äratasin juba tähelepanu ja mind võeti Tallinna maleva gruppi.

Kõrval ja järgneval lhk. pealik E. Rikandi laskeasendeid ja suurepäraseid lasketagajärgi väikesekaliibrilis. püssist, mis sooritatud 10. nov. s. a.

Püsti —

9, 10, 10, 9, 10, 8, 9, 10,
10, 9 = 94 s.

Minu esimene suurvõistlus oli samal aastal korraldatud Tallinna-Helsingi malevate järjekordne kohtamine. Olin parajasti „tõusev täht“ ja asusin suure lootusrikkusega võistlusele. Kuid imelikul kombel ujusid võistlusseeriad kõik laiali ja lõppresultaadiks oli, et jäin oma õpetajaga, ltn. Silber’iga — tema kakaduuks*), mina abiks.

Seal sain esimese kogemuse, mis tähendavad närvid suurvõistlusel.

Möödus paar aastat aeglast, kuid järjekindlat tõusu, kus veel nii mõnedki väliskohtamised, need korrad küll reservina oma „närvide“ tõttu, kaasa tegin. Harjutustel lasksin küll välja ilusaid tagajärgi, kuid võistlustel põlesin alati läbi.

Vahepeal olin asunud uuele teenistuskohale, kus treeninguks ei jatkunud enam nii palju aega kui varem. Tuli asuda kodusele kuivale drillile ja laskmas sai käia ainult pühapäeviti, millal enamasti olid kas võistlused või ametlikud harjutused maleva grupile.

Ilmnes huvitav asjaolu, et närvid ei ütelnud enam nii üles nagu varem. See tuli sellest, et omaette harjutades rahulikes tingimustes, ilusates ilmastiku oludes, ilma konkurentsita, oli võimalik püstitada ilusaid tagajärgi, kuid võistlustel maksis see omaette harjutamine end kibedasti kätte. Nüüd tuli muutus. Omaette harjutamiseks polnud enam aega ega tahetki, selle kasutuse tõttu, vaid tegin kaasa ainult võistlustel ja ametlikud harjutused, kus on alati teatav võistluspinge. Lisaks muidugi kodune kuiv drill, mida ma laskeperioodidel sooritan iga päev püsti käelt umbes kümme lasku.

Treeningu muutus aitas. 1933. aastal saavutasin võistlustel juba päris ilusaid tagajärgi. Kuid esimene edukas suurvõistlus oli 1934. aastal Tallinna-Järva-Sakala malevate vaheline kohtamine, kus tulin täpsuspüssist teiseks 510 silmaga. Esimene oli ltn. Sil-

*) Laskurite kõnekäänd, mis tähendab — võistlustel paremusjärjekorras viimseid.

ber 511 silmaga. Nii et omaaegsed kakaduud pugesid ettepoole. Siitpeale oli pandud alus. Osavõtt oli kindel Soome maavõistlusest, korrespondentsvõistlusest Poolaga ja lisaks veel võrdlemisi edukas esinemine kaitseliidu-kaitseväe vahelisel võistlusel.

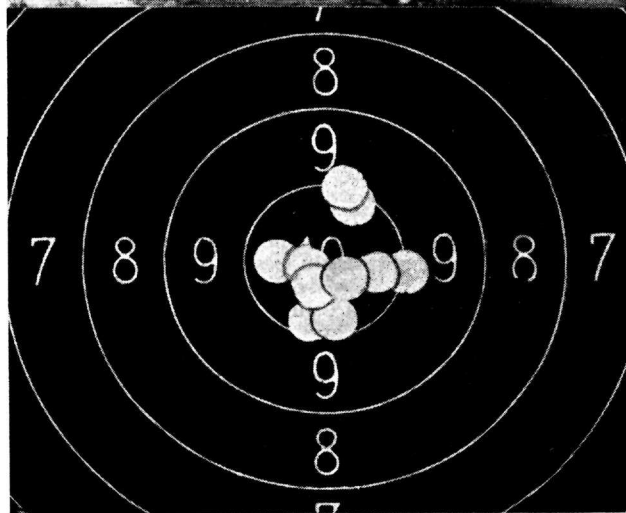
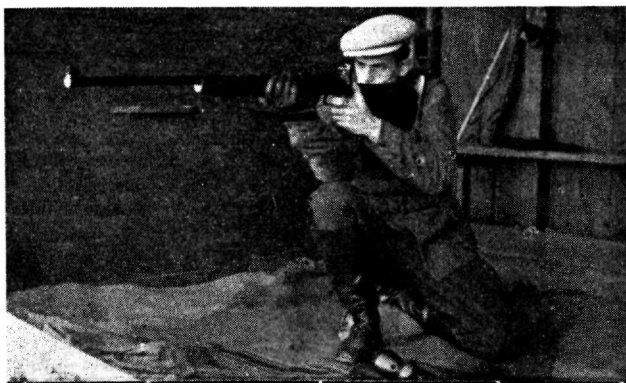
Käesoleva aasta kevadeks olin juba määratud Rooma katsemeeskonda.

Alul treeningus võrdlemisi edukas, langes vorm suve jooksul äärmiselt pingutava treeningu tagajärjel õige madalale. Lisaks teadmine, et ähvardab näpilt eemalejäämine Rooma sõidust, mõjus enesetundele halvavalt, mis avaldus eriti järjekordsel kolme maleva võistlusel Paides, kus lasksin väga keskpäraseid tagajärgi.

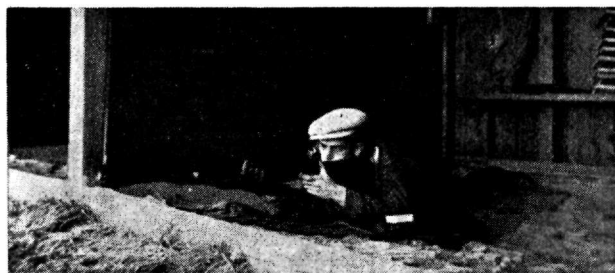
Puhkus oli vajaline. Riputasin püssi varna ega puutunud teist enam kaks nädalat.

Ühel ilusal päeval sain ootamatult teate, et tuleb siiski sõita Rooma. Koju lõunale minnes võtsin püssi kätte, et jälle „kuiva“ teha, ja ennäe — püss „istus“ nagu tikik.

Enesekindlus oli jälle käes. Samal päeval sain kohe uue väikesekaliibrilise püssi ja päev hiljem samast relvast viimseil katseil Tondil põrutasin endale ja teistele üllatuseks $396 + 389 + 366 = 1151$ silma. Järgmisel päeval tuli 1141. Nädal hiljem viimisel täiskaliibrilise katseil 1085 ja 1100.

Põlvelt — 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10 = 100 s.

Lamades — 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10, 10 = 100 s.

Suvine treening andis end nüüd tunda. Vorm püsis teatavasti veel Roomas ega ole kadunud praegugi.

*

Tahaksin veel mõne sõna lausuda laskesportlaste edukuse kohta.

Olen nii mõndki laskurit näinud käega löövat ja ütlevat „mis ma raban“, „oh, teised on liiga kaugel ees“, „seda tagajärge on võimatu välja lasta“, „teistel on rohkem annet“ jne. Tuleks asjast kinni haarata ja ütelda ümberpöörduvalt: „Mida tema suudab, võin minagi, või koguni paremini“.

Mina tundsin ainult üht laskegeeniust — see oli meie varalahkunud noor suurlaskur O. Volmer, kes vaevalt kaks aastat sel alal tegutsedes võitis mängides kõiki meie suurusi.

Teised meie parimad, need kuus kaitseliidust, kes käisid Roomas, ja mõned teisedki, on jõudnud oma praegusele tasemele peaaesjaliselt pikaajalise, intensiivse, järjekindla tööga, tahtega sammuda esirinnas. Äpardusi on olnud neil kõigil ja tuleb veelgi, kuid see ei löö kedagi neist jäävalt rivist välja. Kaotuste läbi jõutakse võidule.

Säärast töötahet, asjasse süvenemist ja „jonni“ sooviksin ma ka meie tulevastele suurlaskuritele, kel tahet on selleks saada.

MÖÖDUNUD NÄDALAT

10. nov. pühitses Harju malev oma 10. aastapäeva. Hommikul oli jumalateenistus Kaarli kirikus, kell 12 aktus „Estonias“ ja õhtul pidu samas. Kokku oli tulnud üle tuhande kaitseliitlase, naiskodukaitse, noorkotkad ja kodutütred.

*

12. nov. esitas sinne Itaalia saadik Cicconardi protestnoodi Eesti valitsusele osavõtmise pärast sanktsioonidest Itaalia vastu. Sellased noodid esitati kõikidele sanktsioonidest osavõtjatele riikidele. Kuuldavasti tahetavat vastata Itaaliale ühiselt ja Rahvasteliidu kaudu.

*

16. nov. pühitses kl. Saaremaa malev oma 10-aastase tegevuse juubelit. Pidustustel viibisid kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa, merekaitseliidu ülem kapten Klaar ja Tallinna maleva pealik major Lints, kes oli varem Saaremaa maleva pealikuks.

*

13. nov. puhkesid Egiptuses ja Palestiinas Briti vastased rahutused. Kairos korraldasid üliõpilased meelevalduse, misjuures oli ka relvades kokkupõrkeid ja politsei oli sunnitud vastama samaga. Mõned said surma, paljud haavata. Samuti on käärmas ka araablased, olles vaenulikud Briti valitsemisviisile. Inglismaal ollakse kindlas arvamusel, et need rahutused on Itaalia propaganda vilid. Vastav märgukiri on juba varem esitatud Roomas.

*

14. nov. peeti Inglismaal uue alamkoja valimised. Rahvuslik valitsus sai suure poolehoidu — 200-häälelise enamuse alamkojas.

*

15.—17. nov. peeti Tallinnas Turaani maadlusturniir, kus olid esindatud Eesti, Soome ja Ungari paremad maadlejad. Turniiri võitis Eesti ülekaalukalt — Soome 5:2 ja Ungari 6:1.

*

18. nov. pühitses Läti vabariik oma 17. iseseisvuse aastapäeva. Riias toimus see erilise pidulikkusega, sest samal päeval avati Riias Läti vabadussammas. See monumentaalne mälestussammas on valmistatud rahva vabatahtlikest annetustest ja läks maksma miljon eesti krooni. Oma 41-meetrilises kõrguses, kaunistatud ümber ringi graniidist raiutud kujudega, on ta vääre mälestusmärk langenud kangelasile. Samba avamisel toimus hiiglaparaad. Õhtul säras kogu Riia linn tuled ja helgiheitjate valguses. Tallinnas peeti meie naabri iseseisvuse aastapäeval „Estonias“ meeleeolurikas aktus, millest võttis osa riigivanem K. Päts, ülemjuhataja kindral Laidoner, valitsuse liikmeid, diplomaatkond ja tulvil saal rahvast. Kohal oli ka Lätist seks puhuks siia sõitnud delegatsioon. Aktusel esinesid Eesti ja Läti kunstnikud.

*

20. nov. suri Londonis admiral Jellicoe 76 aasta vanuses, Briti laevastiku juht Jutlandi merelahingus. Ta maetakse Londoni katedraali admiral Nelsoni kõrval.

21. nov. algasid Tallinnas läbirääkimised Eesti-Saksa uue kaubalepingu sõlmimiseks, milleks sõitis Saksast kohale eridelegatsioon.

*

Möödunud kolm nädalat Itaalia-Abessiinia rindel läksid nii nagu seda võis arvata. Pärast kibedaid ettevalmistusi algas nii lõunas kui ka põhjas kiire edasitung, lõunas vallutati Gorahai, põhjas Makalle. Eriti ägedaid lahinguid peeti Makalle ümber. 8. nov. võisid itaallased marssida juba Makallesse ja Gorahaisse. Pärast Makalle vallutamist liikusid itaallased kiiresti lõunasse, jõudes kuni 100 km kaugusele Makallest. On imestamisväärne, et abessiinlased ei avalda suuremat vastupanu, kui arvata maha kahe viimase linna vallutamised; ajalehed teatavad aina nende taganemisest ja koondumisest. Abessiinia väepealike seas on nuri-semist sarnase taktika üle, oodatakse otsustavaid lahinguid. Sõjapidamine on itaallasile muutunud raskeks maastiku ja kliima tõttu. Abessiinlaste sissisõja taktika odade, mõökade ja nugadega mõjub itaallasile demoraliseerivalt. Relvi on abessiinlastel veel vähe. Kindral de Bono kutsuti Aafrikast ära ja ülendati marssaliks. Uueks ülemjuhatajaks määrati marsal Pietro Badoglio, kelle päralejõudmist oodatakse lähemal päevil. Sellega peaks pöörduma uus lehekülj selles sõjas.

*

Kauaoodatud majanduslikud sanktsioonid hakkasid maksma 18. novembril. See päev ristiti Itaalias „häbi ja ülekohtu päevaks“. Peeti suuri meelevaldusi Roomas, eriti vaenulised ollakse Inglismaale. Viimaste päevade sündmuseks oli neeguse sõit rindele, mida valvasid küll Itaalia lennukid, kuid jäid hiljaks. Keiser käis vägede peakorteris Džidžigas. Siis teatasid ajalehed veel üksikuist ägedaist kokkupõrkeist itaallaste liüasaamisega ja nende tankide ja soomusatode kaotusest. Jäeb oodata uue Itaalia ülemjuhataja kohalejõudmist ja neeguse rindel käimise tagajärgi.

*

Samal ajal, kui kõigi rahvaste pilgud on pöördud Aafrikasse, on tõusnud Kauge-Ida kohale tumedad pilved. Novembri alul toimepandud atentaat Hiina välisminister Vang-Tš'ng-veile tema jaapani-söbraliku poliitika pärast ja ühe jaapani madruse tapmine Šanghais andsid Jaapanile küllalt põhjust ultimaatumite esitamiseks ja kahurlaeva „Ataka“ saatmiseks Šanghaisse. Esiteks nõuti Pekingi sõjanõukogu likvideerimist, linnapea vallandamist, demilitariseeritud tsooni laiendamist viiele uuele maakonnale Hopei provintsis ja jaapani-vastast sinisärklaste areteerimist. Jaapani-vastane liikumine on võtnud Hiinas jälle suurt hoogu. Jaapan, kui ainuke Kauge-Ida stabiilsuse tegur, süüdistab Inglismaad laenu andmises Hiinale — tolli- ja raudteetulude kindlustusel, millega Hiina satuks Briti kapitali võimu alla. Viimaseil päevil esitas Jaapan uue noodi: kas kuulutatakse Põhja-Hiina autonoomseks või ta okupeerib selle. Nankingi valitsuse samm astuda otsesse läbirääkimisse Jaapaniga Põhja-Hiina asjus kõrvaldas seekord sõjahädaohu. Kuigi Hiina teeb järeleandmisi Jaapanile, otsustati viimasel Kuomintang kongressil vastu panna igasugusele Hiina suveräniteedi rikkumisele. Kindral Čiang-Kai-šeki väed on alati valmis välja astuma, kui seda oleks tarvis.

Uusi juhtide nimetamisi.

Noorte Kotkaste peavanema poolt on kinnitatud malevate staapide uusi koosseise ja uusi juhte järgmiselt: Arvates 9. sept. on Tallinna maleva staap kinnitatud ametisse koosseisus: maleva vanemaks Tallinna linnapea abi insener A. Uesson, maleva pealikuks vann. adv. G. Poom, abiks ärimees H. Lagus ja uue abina kl. Tallinna maleva instruktor ltn. H. Silber, noortemagister. Arvates 29. sept. on Valga maleva staabi koosseisus maleva vanemana üh. sgümnaasiumi inspektor Fr. Klement, vanema abidena vann. adv. Juhan Uuemaa ja koolinõunik M. Univer, maleva pealikuks riigikaits. kasv. instruktor ltn. E. Rosin (uus) ja abina O. Mägraken. Tartu maleva staabis on uute jõudude kinnitatud, arvates 1. oktoobrist, maleva vanema abideks Tartu kaitseringkonna ülem kol. G. Leets, Tartu linnapea abi ja koolivalitsuse juhataja K. Luik ja Tartu ülikooli professor dr. jur. E. Ein ning maleva pealiku abina riigikaits. kasv. instruktor ltn. J. Lest.

Lahkunud on Tartu maleva vanema abi kohalt dir. K. Treffner, arvates 1. jaan. s. a., tema mineku puhul malevkonna vanema kohale H. Treffneri gümnn. malevkonda. Pärnu malevas on lahkunud maleva pealiku abi res.-lipn. E. Sild elukoha muutmise tõttu. Viimase asemele kinnitati res.-lipn. V. Liiv.

Ka noortemagistrite ajutise keskuse nõukogus, pärast ettenähtud aastast tegevust, on toimunud ümbervalimised ja nõukogu on uues koosseisus peavanema poolt leidnud ametisse kinnitamist järgmiselt: noortemagistrid Karl Liping (esimees), Elmar Vardja (abiesimees), Aksel Ohaka (sekretär), Valter Hiir ja Ernst Taks. Kandidaatideks on nmgrd Riho Lahi ja Volde-mar Kulasalu.

Noortemagistrite nõukogu koosolek

peeti Tallinnas 26. ja 27. okt. Koosolekul võeti seisukohti, peastaabi sellekohasel pärimisel, uue noortekotka ja noorhauka tunnistuse kohta, mida peeti vajaliseks valmistada lahus ja kus noortekotka tunnistusele tuleb igal aastal teha pikendusmärkus, ilma milleta tunnistus kaotab maksvuse. Ka noortemagistritele ja kotkajuhtidele ettepanud tunnustusväljenduste, samuti ka rea uute kotkajuhi märkide annetamise asjus anti peastaabile teada oma seisukohad. Kotkajuht A. Soole Tartumaal lubati asuda noortemagistri töö valmistamisele, määrates teemaks „Juhi kohustused ja vahekord noortekotkalikus kasvatussüsteemis“.

Vanemate juhtide harjutuslaagrite korraldamise alal soovitatakse osavõtjad liigitada vanaduse järgi 15—22 a. ja üle 20 a. vanadeks, mõlemaile korraldades eraldi laagreid. Üldlaagrite pidamist tahetakse näha iga kolme aasta takka, et kõik noored oma tegevuse kestes saaksid vähemalt ühest neist võtta osa.

Noortekotkaste kongressi kokkukutsumist peetakse vajaliseks 1936. a. sügisel. Viienda tegevusaastapäeva puhul malevate juhtivate tegelaste kokkukutsumise mõtte leiab sooja poolehoidu.

Ka noorte kotkaste juhtide ajakirja väljaandmise küsimuses vahetatakse mõtteid, samuti mitmes teises küsimuses.

Noorte Kotkaste peastaabi koosolek.

Peastaabi koosolek peeti 7. novembril, kus kinnitati 1934/35. a. rahaline aruanne ja võeti vastu eelarve 1936/37. a. jaoks. Otsustati hakata välja andma juhtide ajakirja „KOTKAS“, pannes väljaandmise töö noortemagistrite keskusele. Organisatsioon viienda tegevusaastapäeva puhul kutsutakse kokku kõik malevate staapide juhtivad tegelased koosolekule, millest osa võtma tulevad kõik peastaabi ja keskvanematekogu liikmed ning veel mõned esindajad. Koosoleku päevakorras on ettekandeid noorsoo organiseerimise küsimuste alal. Sama 5. aastapäeva puhul otsustati noortekotkalisi tunnustusväljendusi anda välja noortele tublidusega töötanud poistele ja reale vanemaile juhtidele, kes noori pidevalt on juhtinud või nende suuretegevõttele kaasa aidanud. Sel korral on tunnustusväljenduste saatjate hulgas ka hulk naiskodukaitse tegelasi, kes noori kotkaid toitlustamise alal ja üksuste lippude valmistamisel väga tänuväärset toetavad. Ka üks kõrgeim tunnustusväljendus — Ustava Sõpruse märk — antakse ühele suurele noortekotkaste sõbrale. Noorte kotkaste järgmise aasta töökava võeti põhimõtteliselt vastu. Mererühmadele kinnitati vimpli moodud. Pealeselle oli mõttevahetusi mitmete edaspidi otsustamisele tulevate küsimuste kohta.

Pärnus lõppes okariinide orkestri juhtide kursus.

Pühapäeval, 3. novembril, lõppes Pärnu noortekotkaste maleva juures korraldatud üleriiklik okariinide orkestri juhtide kolmepäevane kursus. Kursuse juhiks ja lektoriks oli tuntud muusikategelane H. Meri, kes on ka ühtlasi esimene okariiniorkestri mõtte algataja ja läbiviija Eestis.

Kursusel võeti läbi rida orkestrisse kui ka pillidesse puutuvaid küsimusi. Õpiti pillide käsitamist, nende korrashoitu, häälestamist ja väiksemate rikete parandamist. Pealeselle demonstreeriti Pärnu okariinide orkestri mängu ja lõpuks moodustati osavõtjaist orkes-

OKARIINIDE ORKESTER HARJUTUSEL.

Keskel kursuste juht H. Meri. Temast vasakul Noorte Kotkaste peastaabi ülem noortemagister J. Tedersoo südikalt lööb kaasa noorte huvitavale harrastusele

ter, mis juba esimestel proovidel oli suuteline kandma ette mõningaid lihtsamaid muusikapalu, sest õpilaste hulgas leidis ka neid, kes olid varem tegelnud nende omapäraste pillidega. Nagu kursustel räägiti, pole need pillid kohased ainult noortele, vaid väga hästi võivad neid kasutada ka vanemad mängijad. Kursusel, kus oli osavõtjaid nii vanade kui ka noorte ridades, kokku 21 inimest, selgus, et vanemad mängijad võivad pakkuda väga nauditavat muusikat nende väikeste pillidega.

Pärnu maleva pidu „Endlas“.

30. oktoobril korraldasid Pärnu noored kotkad koos kodutütardega aastapäeva piduõhtu „Endlas“. Peekava koosnes noorte ettekandeist, kus ka ühine okariinide-õppepillide orkester täitis oma osa, ja lõpuks esitasid samad noored meie noortekirjaniku Juhan Jaigi näidendi „Särumeeste rügement“. Ettekanded õnnestusid kõik täiesti rahuldavalt.

Rahvast oli koos tublisti, kuigi kandvaimas enamus noored ise. Siiski olid nende hulgas peole ilmunud ka tuntuimad kohalikud seltskonnategelased.

Pidu jättis üldiselt hea mulje ja andis loodetavasti ka lisa noorteorganisatsioonide kehvale kassale.

Tähtis koosolek Saaremaal.

Saaremaa malev pidas ühise vanemate- ja pealikutekogu koosoleku 1. ja 2. novembril kaitseliidu maleva ruumides. Koosolekule olid kutsutud ja sellest võtsid osa kaitseliidu, naiskodukaitse, kodutütarde, skautide ja õpetajate esindajad. Referaate pidasid noorte kotkaste juhid V. Raid, B. Steinberg, J. Koppel, A. Leemet ja teisi.

Üksmeelselt leiti, et riigivõim peaks meie noorsooliikumise juhtimisele astuma lähemale, eriti ideoloogil'sest seisukohast. Noorsoo ühiskondlikku suunda määravad juhised peaksid tulema riigivõimult, samuti peab riigivõim hoolitsema vabatahtlike noorsoojuhtide erialalise ettevalmistuse eest. Kõigeks selleks näib olevat a'nsaks soodsamaks lahenduseks noorteorganisatsiooni juhtiva keskkorralduse ellukutsumine.

Skautide ja noorkotkaste liitmist ühiseks õilsaks eesti poiste organisatsiooniks peeti vajaliseks.

Õpetajate kaasatõõtam'ses noorteorganisatsioonidele leiti, et kõik õpetajad peaksid seda tegema. Ka peab leidma hindamist nende töö, kes praegu kaasa töötavad. Pealtvaatajaid õpetajate hulgas ei tohi olla. Seni kui neid leidub, ei ole ka tööil täit edu.

Noorte organiseerimine peab leidma senisest palju la'ema ulatuse. et noored organiseerimise kaudu saaksid vabaks tänava ja halva ümbruskonna lagastavast mõjust. Ideaalne oleks olukord, et kõik noored oleksid organiseerunud kindlasuunaliselt juhitud organisatsioonidesse.

Koosolek oli kogu kestusel väga asjalik ja üksmeelne.

Viljandi malevkond saab lipu.

1. oktoobril s. a. kinnitas N. K. peavanem Sakalamaa-Viljandi malevk. lipukavandi.

Lipu organisatsiooni-küljel, mis on küps-kollane ja mida läbistab hall triip, on kiri „Sakalamaa-Viljandi Noored Kotkad“, keskel asetseb noorkotka märk. Teisel, malevkonna-küljel, on ülal malevkonna embleem, mis on kombineeritud neljast tähest N.K.V.M. ja mis kujutab endast ohvrialtarit mille keskelt tõuseb tuleleek. Pealeselle on sel küljel malevkonna loosung „Kõrgemale, kaugemale“. Lipu see külj tuleb sinine (Vilj. linna värv). Lippu piiravad küps-kollased narmad.

Juba on asutud lipu valmistamisele, millega loodetakse tulla toime novembri lõpuks, millal toimub lipu üleandmine.

Pr. O. Karp Lõuna malevkonna NK lippu valmistamas

Tallinna malevas kõigil malevkondadel lipud.

13. oktoobril annetati Tallinna malevas Lõuna ja Kopli malevkondadele lipud kaitseliidu Kopli malevkonna ruumides. Lippude õnnistamist toimetas pastor Steinberg ja üksusile andis nad üle kaitseliidu ülem kindral Orasmaa. Sellele pidulikule toimingule olid kogunenud Kopli ja Lõuna malevkond täies koosseisus, teised malevkonnad oma esindusrühmadega. Aktust kaunistas meeldivate lauludega naiskodukaitse Kopli jaoskond. Tervitusi ütlesid peavanema nimel peastabi ülem J. Tedersoo, kaitseliidu Tallinna maleva pealik, ringkonna esina'ne, noorte maleva vanem j. t.

Lõuna malevkonna lipp oli valmistatud ja annetatud noortele pr. O. Karbi poolt, Kopli malevkonna lipu annetas noortele vastav kaitseliidu malevkond ja valmistas naiskodukaitse jaoskond.

„Alati valmis“-võistlus Tallinna malevas edukalt läbi viidud.

Tallinna malev korraldas pühapäeval, 17. novembril, „Alati valmis“-võistluse kõigi rühmade vahel. Võistlusest võttis osa 11 rühma, mis möödunud aastaga võrreldes on hea saavutus. Kül mavõitu ilma tõttu ei lubatud osa poisse vanemate poolt välja, mistõttu ehk mõningad rühmad osavõtust veelgi pidid loobuma.

Võistluste korraldus ja läbiviimine oli hea, sest pärast võistlusalade loosimist läksid kõik pois'd alade vahekohtunike käsutusse, nii et kahe tunniga oli võistlus viidud läbi. Lõplikud kokkuvõtted on veel tegemata, ku'd esialgsete andmete järgi kandideerivad esikohale õpperühm 250 punktiga ja Lõuna siderühm 242 punktiga.

Tartu maleva pidulik tegevushooaja algus.

Tartu malevas algas käesoleval õppeaastal tegevus 12. oktoobril algajate piduliku vastuvõtuga ning jumalateenistusega Peetri kirikus kell 18.30, kuhu kõik üksused tulid lippudega.

Liturgia pidas praost G. Rutopõld ja jutlustas Tartu poeglaste gümnaasiumi rühma vanakotkas vikaarõpetaja J. Kimmel.

Tartus mererühm „Uiterangiora“.

Tartu maleva üks kõige tublimaid rühmi on sisevete-Emajõe rühm „Uiterangiora“, kes h'ljuti oma rühma kodu jaoks sai Karlova mõisas ühe toa.

Praegu on noored töös toa sisustamise ja mööbli valmistamisega. Rühma juhtideks on vanakotkana K. L. sisevete-Emajõe divisjoni pealik, sadamate kapten R. Vatsel ja kotkaks maleva instruktor kotkajuht E. Tõldsepp.

Tartus uusi üksusi.

Käesoleval sügisel näitab noorte kotkaste tegevus edu. Nii on asutatud käesoleval sügisel pedagoogiumi juure n. k. rühm, kus varem oli ainult haukapere, ja 12. algkoolis haukapere. Uusi juureastujaid on igasse rühma ja peresse erakordselt palju, nii et kõiki ei saagi võtta vastu.

Tallinna Kopli malevkonna vabadussõja muuseumi ja tehnikumi rühmast.

Käesoleval sügisel asutati Kopli malevkonda vabadussõja muuseumi rühm. Vanakotkas on muuseumi juhataja hra Poska. Ulualuse on leidnud rühm samuti muuseumi ruumides, nii et ta kujundab tõelise muuseumi noorväe. Rühma eriharrastuseks on peale noorkotkaliste alade tutvumine vabadussõja sündmustikuga

Grupp NK. Kopli malevk. Vabadussõja muuseumi rühma poisse töötunnis

ja sõjast säilinud esemetega. Praktilise tööna valmistatakse kavatsetava vabadussõja muuseumi hoone üksikute ruumide makette (mudeleid).

Tehnikumi rühm on võtnud eriharrastuseks raadioasjanduse. Peamine huvi on pühendatud lühilainete ja ultralühilainete vastuvõtjate ehitamisele. Kuna lühilaine-amatöörism tingib paratamatult morse-tähestiku tundmist, on praegu suurimaks sihiks tähestiku vastuvõtmise ja saatmise harjutused. Rühma tehniliseks hingeks on raadiospets kpt. Isotam.

Kõrvaltööna valmistatakse praegu transformaatoreid, millised tulevad kasutamisele morse- ja helk-aparaatides ning muudes elektrilistes õppevahendites.

Õppepäevad Valga malevas.

Valga maleva korraldusel peeti noorte kotkaste õppepäevad „kliistripühade“ ajal 31. okt. ja 1. nov. Valgas Valga, Hargla ja Sangaste malevkondadele, 2. ja 3. nov. Tõrvas Helme malevkonnale. Õppepäevadest võtsid osa kõik rühma staabi liikmed (vanakotkas välja arvatud) ja salgapealikud — seega tegelikud rühmade ja perede juhid. Valgas võttis osa 78 pealikut, Tõrvas 52. Õppepäevadel käsitleti koonduse kasvatamist, rakendusraamatuid, rühma tseremooniaid ja rivi, topograafiat, esimest abi, sõlmi jne., pealeselle kummiski kohas üks tööpäev lõppes meeleoluõhtuga. Lektoreiks olid malevapealik ltn. E. Rosin, peastaabi instruktor nmgr. A. Allik, maleva instruktor kp. J. Laar ja teisi kohapealseid tegelasi. Õppepäevi võib üldiselt lugeda korraldajainuiks, kuigi kava mõnes osas oli vanematele kui tegelikult kursusest osavõtjaille.

„Neegrite“-vabrik Tallinnas.

Sellase nime andsid poisid maleva „ajakirjanike kursusele“. Osavõtjad, 15. noorkotkast, õpivad tundma vilunud „seitungimeistrite“ K. Tederi ja I. Petersoni juhtimisel kõiki selle kunsti saladusi. Tutvutakse teadete ja uudiste hankimise võimaluste ja viisidega, teate koostamisega, veste kirjutamisega, trükitehniliste võtete ja terminitega. Praktiliste töödena on seni valmistatud kirjeldusi maleva sündmustest oma seinalehele ja ka ajalehtedele. Kahel korral on käidud tutvumas „Päevalehe“ trükikojaga. Kursuste lõpul on katse teoreetiliste ja praktiliste teadmiste kontrolliiks ning „kutsetunnistuste“ väljaandmine.

Tallinna Kalevi malevkonna noorkotkastest.

10. novembril olid Kalevi poisid koos, et tutvuda malevkonna uue vanema kindral-major J. Tõrvandiga. Vanematel malevkonna poistel oli see vaid jälleägemiseks, kuna kindr. Tõrvand on malevkonna esimesi vanemaid ja vahepeal on vaid aasta viibinud tööst eemal.

Pärast vanema kõnet toimus pühalik töötuse andmine, kus kaelarätiku sai 11 värsket pesakotkast.

Töötuse andmisele järgnes lõkketuli mitmekesiste ettekannetega, nagu olematu hane söömine, Itaalia-Abessiinia sõda, kalendritegemine, ooperid ja muudu laulud jne.

Turnute pühäl, 24. skp., korraldas Kalevi malevkond langenuate matusepaigal vabaõhu-jumalateenistuse.

Järgmine

„Kaitse Kodu!“

nr. 23/24 ilmub 20. detsembril k. a. jõulu-kaksiknumbrina.

Tellijaid, kelle tellimisaeg lõpeb detsembru-kuuga, palume rutata tellimiste uuendamiseks, et ajakirja saatmisel uueks aastaks vahet ei tuleks.

„KAITSE KODU!“ toimetuse.

JUHI KÄSIRAAMAT

Novembrikuu keskpaigu ilmus „Sõduri“ väljaandel „Juhi käsiraamat“. Nagu pealkiri ütleb, tahab see raamat olla käsiraamatuks juhtidele, kuid ka mittejuhtidele on ta väga kasulik oma teadmiste täiendamiseks ja uuendamiseks sõjaasjanduse alal.

„Juhi käsiraamatu“ koostamisele asuti 1933. a. sügisel. Raamatu koostamisest võttis osa 25 eriteadlast kolonel Traksmaga eesotsas. Raamat pidi ilmuma 1934. a. kevadel. Enamus materjaali saadetigi koostajailt õigeaks ajaks ära, kuid 1934. a. aset leidnud suuremate ümberpaigutuste tõttu juhtkonnas ei jõutud teda ennem välja anda kui nüüd. Käsiraamatu on seadnud trükkivalmis kaitsevägede staabi VI osakond. Raamatu sisu on ta 6 korda korrigeerinud ja seepärast tahab kõik toodud aine olla väljavalitud tähtsaim osa kõigist sõjateadusharudest. Raamat on trükitud väga ilusa trükkirjaga, mille trükkikoda selleks eriti ostis Saksa-maalt. Ta on 447-leheküljeline, nägus as kunstnahtkõites ja nii suures kaustas, et teda saab taskus kanda.

Raamat on koostatud mitmesugustelt sõjaasjanduse aladelt, millega juhtidel tuleb tegelda nii juhtimisülesannete täitmisel kui ka sõjatehniliste küsimuste lahendamisel.

Raamatu sisu koosneb kolmest osast: I üldosa, II vägede juhtimise ala, III tehniline osa.

Üldosas on alul tabelkalendrid ja tabel liikuvate pühade kohta 1935—1939. a. peale, päikese tõusu ja loojaku kellaajad.

Raamatus tähtsamate üldaladena on mainitavad: sündmuste tabel Eesti ajaloo, Eesti rahvastiku territoriaalne jagunemine, ülevaade riikide sõjalistest jõududest, tähtsamad matemaatilised valemid. Edasi on raamatus ohvitseride teenistuskäik, teenistustasud, arstiabi, pensionid ja toetused, ülejateenijale teenistus-seadlus, kaitseliidu põhikiri. Selles osas on ka kaitse-liidus teenivate tegeliku kaitseväeteenistuse ohvitseride teenistuskäik ja tagavaraväe ohvitseridesse puutuvad normid.

Vägede juhtimise alale on raamatus antud eriti palju ruumi. Juhtimise ala on jaotatud järgmistesse osadesse: vägede liikumine, puhkus, luure, pealetungilahing, kaitselahing, taandumine, lahingtegevus talvel.

Iga ala kohta on toodud käsuvormid. Need algavad rügemendi ülema käsust ja lõpevad jaotulema käsuga. Kõiki tegevusi selgitavad tabelid, skeemid. Peab tähendama, et niivõrd täiuslikke käsuvorme pole üheski eestikeelses raamatus sõjaasjanduse alal seni veel toodud. Eriti on vägede juhtimisala osa raamatust meile, kaitseliidu pealikuile, väga oluline. Oleme oma igapäevase teenistusega ja tegevusega küllalt seotud, kaitseliidu tegevusele on võimalik kulutada ainult teatud osa oma energiast. Seetõttu ununevad tihti käskude vormid. Ununeb enesele märkamatu üks juhi omadusi — käskude andmise oskus. Selle raamatu järele on meil jällegi võimalus seda uuendada.

Tehniline osa raamatus on kõige suurem, sest ta on iseenesest väga laialdane. Raamatu koostamisel oli selle osa ainestiku kokkutõmbamise väga palju ras-

kusi. Üks osa oli tähtsam kui teine, kahju välja jätta, kuid raamatu suurus piiras tehniliste alade suurust.

Tehnilises osas on toodud: jalaväe tulirelvad, suur-tükivägi, soomusvägi, ratsavägi, lennuvägi, õhukaitse, merevägi, pioneeriasjandus, side, sõjagaasid, topo-hüdrograafia ja hooldusteenistus. Ruumi kokkuhoiu mõttes on toodud paljud andmed tabelites, skeemides ja joonistes. On püütud tuua andmeid kõigi väeliikide, relvastuse, varustuse ja tegevuse iseärasuse kohta.

Jalaväe tulirelvade kohta on toodud tabelid, mis näitavad nende töövoimet ja selgitavad relvade omadusi. Suurtükiväe kohta on toodud andmed, mis vajalised teada temast teiste väeliikide juhtidele. Soomusväe alal antakse ülevaade tema kasutamise põhimõttest ja soomusväge iseloomustavatest omadustest.

Ratsaväe alalt on toodud konspektiivselt andmeid hipoloogiast, rännaku tehnikast, lahingtegevuse iseärasusist.

Lennuväe alal on toodud andmeid lennumasinateliikide omadustest ja relvastusest, lennuväe tegutsemise ja kasutamise viisidest ja lina- ja raadiosignaali tabelid.

Õhukaitse alal on antud ülevaade õhukaitsevahendite omadustest ja kasutamiseviisidest, vägede õhukaitse korraldusest.

Mereväe alal on toodud sõjalaevade liigitus ja ülevaade meie naaberriikide sõjalaevastikust.

Pioneeriasjandusest on toodud tehnilisi norme ühes joonistega tähtsamate laske- ja kaitseehituste tüüpidest, purustustöödest, purrete ehitamisest ja tankidevastaste tõkete ehitamisest.

Sideteenistuse alal annab raamat tähtsamaid näpunäiteid traatsideme, liinide ehitamise ja sidemeloomise kohta lahingolukordades.

Gaasikaitse alal on esitatud enamikus kõik tarvili-sed andmed sõjagaasi ala käsitlevate küsimuste kohta.

Topograafia alal leiame näpunäiteid kaitseväes tarvitusel olevate kaartide käsitamise kohta ja samuti topograafilisi tingimärke.

Hooldusteenistuse ehk tagalakorraldamise alal on antud täielik ülevaade vägede varustamisest kõige tarvilikuga lahingolukorras.

Käsiraamatu lõpus on toodud ülevaade N. Vene punaväe lahingupidamise ideedest. See ala on noorematel juhtidel keele oskamata tõttu kaunis võõras. Käsiraamatus iseloomustatakse väga selgesti punaväe pealetungi ja kaitsetegevuse iseärasusi.

Raamat on iseenesest väga õnnestunud nii sisult kui kujult. Teda võib julgesti soovitada igale kaitse-liidu pealikuile kui konspekti sõjateaduse aladelt, kuid eriti aga juhtimise alal on ta väga kasulik. Väga rikkaliku sisu peale vaatamata on „Juhi käsiraamatu“ hind siiski määratud väikesena, et teda paljud võiksid omandada, nimelt „Sõduri“ tellijatele maksab „Juhi käsiraamat“ Kr. 2.40 ja teistele Kr. 3.—. Raha võib maksa „Sõduri“ toimetuse posti jooksvale arvele nr. 330.

M.

Lakkamatud vihmasajud olid muutnud Võrumaa väljad läbipääsmatuiks soodeks. Isegi vana ristikehina söödimaasse võisid jalgupidi jääda kinni, kust pääsid välja ainult tänu saabaste kõvadusele ja tasakaalukunstniku oskustele. Kõrremaal, kust tuulest sasitud suviviljarõugud ootasid haletsevalt ja abipaluvalt, võis liikuda ainult mahapandud laudade abil, nagu kõige viletsamas ja mülkalisemas soos. „Om timahava vihmakeist, kost peräpõrgust tuud kõkke küll tule ja satass nii pallö,“ rääkisid mehed murelikult omavahel. „Anna-õi järgi sukugi.“ „Näe, eski kaitseliidu sõda Rõuge ja Vahtseliina vahel jäi ärr, üks talle mülkädse maa pärast. Ja kos oll ummet ette valmistadu ja säetüss toilles sõjass, naisil kõik paja ja poti läükmä nühitü... Kahjo küll, oless saanu veidü miilt lahuta.“

Kuid järgmisel päeval lakkas vihmasadu ja ilm jäigi kuivale. Järgnes rida koguni päikeselisi ilmu, väljad ja teed tahenesid kiiresti ning rahva tusane meeoleolu oli nagu pühitud. Kriiksusid viljakoormad väljadelt, rehepeksumasin undas ja huikas varavalgest hilisõhtuni ning isesõitjate ja traktorite „mehaanikud“ ei saanud enam aega nõgiseid nägusidki pesta, vaid kõndisid ja askeldasid tähtsalt oma mootorite ümber nagu mõned Abessiinia väejuhid.

Järgmisel pühapäeval pidi toimuma järjekordne „sõda“ Võru linna ja ümbruskonna malevkondade vahel, kahepoolse taktikalise õppuse näol. Juhtide poolt oli tegevuskohaks valitud vabadussõjaaegne punaste „Adua“ ümbruskond — Kasariitsa kõrgustikud, kust omal ajal punaste banded võisid Võru linna näha nagu pihupesal, kuid seda haarata tahtes said sellase hoobi, et enne ei peatunud kui väljaspool Eesti riigipiire. Kasariitsa vanemad kaitseliitlased võivad maastikul täpselt näidata, kus oli punaste aheliku viimne seisukoht ja kus „miimihe“ olid „tsepin“.

Mõlemate poolte juhid ühes oma alapealikutega olid maastiku põhjalikult läbi uurinud ja kõik positsioonid ja lähised määranud kindlaks. Isegi sanitaarpealikud — arstid ja velskerid — ei pääsnud sellest „eelsaunast“ — mööda mägesid ronimisest, sest esmakordselt taheti katsetada sanitaarpersonaali tegevust tegelikus lahingulokorras, kus sanitaarid ja samariitlased ka „tule“ all võitlusjärgu osadega liiguksid koos.

Kohaliku kompanii noorel abipealikul oli kibe päev. Öhtul oli „isesõitja“ õue mürahtanud ning hommikul

pidi „peks“ lahti minema, kuid samal päeval oli majori-rist malevkonna pealik annud käsu tulla maastiku luurele. Tuli nüüd kahest „heast“ valida üks, ja samuti valida kahe isanda — isa ja malevkonna pealiku — vahel. „Ega rehi minu pärast ikkagi peksmata jää, on siin teisigi inimesi, aga kui minu pärast pühapäeval mõni kuulipildujapesa pole õigel kohal, siis... ja peasi — käsku peab alati täitma,“ otsustas noor pealik, ning natukese aja pärast väljus abipealik väravast täies mundris, õppuse maastikuga ja ülesandega tutvuma.

Õppusepäeval töötas juba varahommikul suurepäraselt ilma ning oligi kogu päev päikeseline ja kuiv, ehkki vana traditsiooni järgi mardipäeval oli alati olnud vastupidiselt.

Mõlemad pooled kogunesid tegevuse alguseks määratud koondumiskohtadesse — Võru linna spordiplatsile ja Kasariitsa vallamajja. Oli jala- ja ratsamehi, jalgrattureid ja sidemehe ning kuulipildureid mõlemal poolel. „Kõik on muidu hea ja ilus, kuid oleks võinud veidi hiljem alata. Tervis pole hommikul vara kõige parem. Süda nii imelikult paha!“ ohkas tüse sanitaarpealik, lebedes mugavasti suures veoautos, mis teda pidi viima koondumiskohta. Õieti oli see auto küll kuulipildujate veoks ette nähtud, kuid polnud viga — mahtusid needki lõpuks kuidagi viisi peale. „Pole viga, tohtrihärra, ikka on enne lahingut ja pärast mardihane niisugune tunne, ega sellepärast anta vaba päeva, küll pärast läheb mööda,“ rääkis lohutavalt üks kuulipildureist, „kui madinaks läheb, siis ei tule seesmist värki enne meelet, kui näed naiste supikatlaid, ja sõjasupp on alati maitsev, olgu muidu tunne kuidas on.“

Määratud ajal algasid mõlemad tegutsevad pooled liikumist. Linnameeste poolel löid vahvalt kaasa ka politseinikud-kaitseliitlased, keda terve jagu lipnikust konstaabli juhtimisel, oli ilmunud kohale. Nendele langes kõige raskem ülesanne — luure toimetamine ja vastase ülesotsimine. Poole juht, kogenud sõjamehena, hindas õigesti nende võimeid otsimise, tagaajamise ja tabamise alal, sest oma erialal — politseiametis — olid kõik alati sellega saanud edukalt hakkama. „Tuu om õkva õige, las lätva iin jah, näüss, mis nuu maamihe tegeva, kas julgese politseile vastu nakata viil püssiga,“ seletas habemik-jaopealik oma meestele, „küll mi pressimi takan, kui hädä tule.“

Võrumaa suvitajate „Mekka“ — Kubja järve — juures kõlasidki tol päeval esimesed paugud, kus mõlemate poolte luuresalkadel sündis esimene kokkupõrge. Kasariitsa ratturid olid metsatukka vastasele lõksu valmistanud ning sinna kuulipilduja üles seadnud. „Ärge ti inne laske, kui vainlase peris lähkeiste om tulnu, kui nakkas üle silla tulema, sõs panke tuli pääle,“ korraldas ratturrühma pealik. Möödus mõni aeg pinevat vaatlust ja ootamist.

„Tuleva kuraski! Kae, auto' sõitva üle silla. Petra, kas lüü tule valla?“ hüüatas kuulipildur. „Olõi nuu vainlase, näüss vist liinast ülemuse oleva, kae ku roniva autost välla! Nujah, garnül esi ja taabiülem, näe ajava mi suureherräga, maleva päälkuga, juttu ja tuu üts kapten omgi vist Tallinnast päästaabist, nigu lehen kirotadi. Poisi, olge nüüd raksun, ülemuse kaesse päält!“

Linna poolt kuulus jällegi autopõrinat ning veoauto politseinikest luureosaga ratsanike saatel ajas kiiresti üle silla. Metsast lajatasid paugud ja hakkas täriseva kuulipilduja. Mehed hüppasid kiiresti autost teeäärsesse metsa, kus aga ootamatult kukkusid päris tule alla, eriti juhid, kes peastaabist kohale sõitnud kapteni risküsimuste all esialgu tummas hirmus ainult käsi laotasid.

„Kas see ka vaenlast kujutab või teeb ta seda oma meelest hea pärast?“ sosistas jalaväe lipnik teisele. „Eks see ole ju õppus ja peab igati libedasti minema, selleks kontrollitaksegi meisesuguste oskusi. Jäi vist rahule meie vastustega ja nüüd pressime edasi ja kat-

sume pääseda üle silla,“ vastas poole häälega ratsaväe lipnik ning hakkas meestele tegema korraldusi.

Vastaspoolte ratturid, sundides vaenlase luuret peatuma ja hargnema, olid oma ülesande täitnud ning valmistusid ette hüppele tagasi uuele joonele. „Küllap vist lätsiva haarma vasakult, aga las' tuleva, löüdvä tühä kotuse iist. Poisi, valmistuge taganemisesse oja joonele. Säält teemi viil veikese madinat vasta, kui tuleva,“ korraldas rühmapealik, „kae, joba tulevagi mõtsast külepäält, tõmbami tuld!“ karjatas keegi, ning kuulipilduja lipp tõusiski näidatud suunas. „Jäta, ärge viil laske, noil meestel olõi valget linti mütsül, nujah, eks olegi puha jälle ülemuste grupp. Kuis na sinna saiva joba! Ega midägi kui aga tagasi kõik.“

Luurajate tegevus hargnes läbi metsa, kuni lagedale väljale jõudes linnameeste luure enam edasi ei pääsnud, vastase lahingepostide tõttu. Varsti järele jõudnud jalavägi alustas peagi korralikku pealetungi vastase positsioonidele. Eelkaitseks liikuv keskkooliõpilaste kaks jagu proovisid küll eelmänguna vastase raske-kuulipildujaid ära võtta, missugune õilis kavatus aga vahekohtunike poolt aeti nurja. Tegevus hargnes hoogsasti kogu rindel, paukusid püssid, haukusid kuulipildujad ning rünnakul tõusis võimas hurraa, mis Kasariitsa mägedelt kajatas vastu. Õppuse üldjuhi raketit lõpetas tegevuse, mis tuli tunnistada täiesti korraldäinuks. Väikesi vigu, nagu alati igal pool, tuli ette ka siin, kuid need kaovad edaspidi ja Võrumaa mees võib oma visadusega ja sõjaliste oskustega alati igasugusele välisvaenlasele valmistada veel rängemaid „Adua'sid“ kui omal ajal punastele. O. P.

Toimetused saadetakse kirjandus

O. Parlo. Kalevala. Soome kangelaseepose ümberjutustus, valitud näited ja analüüs. Keskkooli III ja IV klassile. Värstitõlged soome keelest A. Annilt. „Noor-Eesti Kirjastus“. 1935. Hind 1 kroon.

R. Ottenson: Piimandusarimeetika. Piimatööstuse kontrollkäsiiraamat. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1935. a. Hind brošeeritult Kr. 2.— ja köites Kr. 2.20.

A. H. Tammsaare: Ma armastasin sakslast. Romaan. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1935. a. Hind Kr. 4.50. Kaas Jaan Vahtralt.

Knut Hamsun: „Maa õnnistus“. Tõlkinud M. Pedajas. Kaas E. Kollomilt. O.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1935. a. Hind Kr. 2.25.

Helmi Mäelo: „Pärt on minu sõber“. Noorsoojutt. Illustreeritud. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus, 1935. a. Hind Kr. 1.25. Kaas ja illustreeritud Aug. Peernalt.

Richard Rohd: Tsaari ohvitser. Mälestusi. R. Järve kaas. „Noor-Eesti Kirjastus“, Tartus. Hind Kr. 3.75.

Arn. Tulik. Metsaküla jõuluvana. Lastenäidend 2 vaat. Eesti Haridusliidu kirjastus, Tallinnas.

Paul Rummo. Jõulu-üllatus. Jõulumäng 3 pildis. Eesti Haridusliidu kirjastus, Tallinnas.

Aino Kallas: Mare ja ta poeg. 3-vaatuseline näi-

dend. 92 lk., hind 1 kr. 25 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Prof. dr. Eino Kaila: Mis on vaim? Vaimse isikuse kujunemine ja ühiskond. Elav Teadus nr. 46, 112 lk., hind 1 kroon, El. Teaduse tellijaile 75 s. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

„Eesti Rahva Tulevik“. II rahvusliku kasvatuse kongressi kõned, läbirääkimised ja resolutsioonid. Eesti Eugeenika ja Geneologia Seltsi toimetusel, Tartus. Hind Kr. 1.50.

Kodu nr. 21.

Kaubandus-tööstuskoja Teataja nr. nr. 21, 22.

Sõdur nr. nr. 44, 45/46.

Tänapäev nr. 8.

Saaremaa malev. 10. aastapäeva erialbum.

Eesti Mets nr. 11.

Tuletõrje nr. 11.

Soome kaitseliidu häälekandja: **Hakkapeliitta** nr. 45, 46

Suomen Sotilas nr. 22/23.

Läti kaitseliidu häälekandja: **Aizsargs** nr. 11.

Poola kaitseliidu häälekandja: **Strzelec** nr. nr. 44, 45.

Leedu kaitseliidu häälekandja: **Trinitas** nr. 45, 46, 47.

KAITSELIIDU

1934/35. AASTA EELARVE TÄITMISE

ARUANNE

I. Kaitseliidu riiklikud toetussummad.

Riigikogu poolt 19. märtsil 1929. a. vastu võetud kaitseliidule toetuse andmise seaduse (R. T. 29 — 1929. a.) ja nimetatud seaduse muutmise seaduse (R. T. 1—1934. a.) järgi on määratud kaitseliidule iga-aastaseks toetuseks Kr. 650.000.—.

Selle summa suurus on kaitseliit riigilt saanud toetust ainult 1929/30. eelarveaastal, kuna hiljem, riigi eelarve kulude kokkuhoiu tagajärjel, on toetust antud järgmiselt: 1930/31. eelarveaastal — Kr. 600.000.—, 1931/32. eelarveaastal — Kr. 606.000.—, 1932/33. eelarveaastal — Kr. 444.500, 1933/34. eelarveaastal — Kr. 500.000.— ja 1934/35. eelarveaastal Kr. 570.000.—.

Seega jäi aruandeaasta lõpuks riigikassasse eeltähendatud seadusega määratud toetusest Kr. 529.500.— **Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve.**

Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve on kujunenud:

1. Põhieelarvest, mis kinnitatud vabariigi valitsuse poolt 23. märtsil 1934. a.

2. Majandusministri poolt 1934/35. a. eelarve juure arvatud 1933/1934. a. krediitide ülejäägist (majandusministeeriumi rahandusosakonna v/k. 2. V 1934. a. Nr. E—122).

3. Vabariigi valitsuse poolt 2. novembril 1934. a. ja 1. märtsil 1935. a. ning kaitseministri poolt 21. veebruaril 1935. a. lubatud suurendustest ja vähendustest.

4. Lisaeeelarveist (Eesti vabariigi 1934/35. a. kulude ja tulude lisaeeelarve nr. 1 — R. T. 12—1935. a. ja lisaeeelarve nr. 2 — R. T. 30—1935. a.).

Kulude eelarve kujunes järgmiseks:

1. põhieelarve	Kr. 515.940.—
2. juurearvatud krediitide ülejääk	„ 50.000.—
3. suurendused	„ 45.650.—
4. lisaeeelarved	„ 145.000.—
	Kr. 756.590.—
5. vähendused	„ 45.650.—

Seega oli lõplik 1934/35. a. kulude eelarve kogusumma Kr. 710.940.—

Tulude eelarve kujunes:

1. põhieelarve	Kr. 515.940.—
2. juurearvatud krediitide ülejääk	„ 50.000.—
3. lisaeeelarved	„ 145.000.—

Seega oli lõplik 1934/35. a. tulude eelarve kogusumma Kr. 710.940.—

Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve täitmine.

Kaitseliidu 1934/35. a. kulude eelarve krediitide kogusummast Kr. 710.940.— on aruandeaasta jooksul ära tarvitatud „ 579.992.48

Seega on jäänud tarvitamata Kr. 130.947.52

Nimetatud krediitide ülejääk sisaldab eneses lisaeeelarvetega määratud summa Kr. 125.000.— ja on majandusministri poolt arvatud 1935/36. a. eelarve juure, kuna ülejäänud summa koosneb vähematest ülejääkidest kõikidel kulueraladel, kusjuures nimetamisväärseid ülejääke ei ole ühegi kulu § järgi.

Kulusummast on tarvitatud ära 28,48% palkadeks, 12,46% relvade ja laskemoona muretsemiseks, 7,11% õppeala ja kehalise kasvatus kuludeks, 5,46% kraamivarustuse peale ja ülejäänud 46,49% — majapidamise, kantselei, sideabinõude ja tehnilise varustuse ning muude eelarves ettenähtud kulude katteks.

Aruandeaasta jooksul soetatud varanduste alal langeb kulude lõviosa kinnisvara ja relvade peale, kuna telliti uusi täpsuspüsse, kohandati püsse ümber — seljaskandmiseks ratsauksustele, muretseti padrunite laadimise abinõusid ja täpsuslaskemoona ning täiendati muud relvvarustust.

Ülevaatliku pildi riikliku toetussumma eelarve täitmisest annavad:

1. „Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve kulude aruanne“ (tabel nr. 1).

2. „Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve kulude kokkuvõtte ühise nomenklatuuri järgi“ (tabel nr. 2).

3. „Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve tulude aruanne“ (tabel nr. 3).

Kaitseliidu kassatagavarade liikumine.

Kaitseliidu kassatagavarade seis oli:

1. aprillil 1934. a.	Kr. 35.402.99
31. märtsil 1935. a.	„ 33.226.52

Seega on kassatagavarad aruandeaastal vähenenud Kr. 2.176.47

Kaitseleidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve kulude aruanne.

Tabel nr. 1.

1933/34. a. kulud	1934/35. a. eelarve			Eelarve jaotus	1934/35. a. kulud	Ülejäak	Seletusi ülejääkide kohta ja muid märkusi
	Põhi-eelarve	Lisa-eelarve nr. nr. 1 ja 2	Suuremine ja vähenemine				
149.239,16	—	+17.820.—	165.358.—	§ 1 p. a Palk	165.060,02	297,98	
19.117,84	—	— 1.280.—	22.520.—	§ 1 p. b Teenistusvanuse tasu	22.461,79	58,21	
11.065,70	—	+ 4.870.—	17.734.—	§ 1 p. c Korterivarustuse raha	17.695,35	38,65	
599,33	—	+ 40.—	640.—	§ 1 p. d Ajutine töäjõud	639.—	1.—	
19.428,67	—	+ 650.—	29.876.—	§ 2 p. a Sõidud siseriigis	29.807,42	68,58	
599,91	—	+ 40.—	640.—	§ 2 p. b Sõidud välisriikides	637,45	2,55	
734,31	—	+ 2.750.—	3.750.—	§ 2 p. c Ümberpaigutused	3.678,38	71,62	
3.621,16	—	— 580.—	3.548.—	§ 3 p. a Laste abiraha	3.521,70	26,30	
2.589,05	—	+ 300.—	2.900.—	§ 3 p. b Haiguskindlustus	2.857,49	42,51	
3.340.—	—	—	3.340.—	§ 4 — Esindus	3.191,52	148,48	
183,72	—	—	300.—	§ 5 — Juriidiline abi ja kohtukulud	263,20	36,80	
15.428,07	—	+ 2.480.—	17.440.—	§ 6 — Kantseleikukulud	17.439.—	1.—	
23.680,61	—	+ 2.350.—	27.399.—	§ 7 — Majapidamine	27.375,11	23,89	
549,40	750.—	+ 885.—	1.635.—	§ 8 — Avalikud maksud ja kohustused	846,07	788,93	
8.852,38	15.395.—	+ 965.—	16.360.—	§ 9 p. a Liikumise abinõud	16.355,57	4,43	
5.390,65	—	+ 890.—	6.110.—	§ 9 p. b Tasu veo eest	5.850,08	259,92	
1.847,17	2.400.—	+ 3.800.—	6.200.—	§ 10 — Vallasvara	6.188,64	11,36	
1.399,91	2.200.—	—	2.200.—	§ 11 p. a Kapitaalremont	2.185,52	14,48	
7.772,25	3.850.—	—	3.850.—	§ 11 p. b Jooksev remont	3.844,53	5,47	
4.646,92	4.500.—	—	4.500.—	§ 12 — Kultuurilised kulud	4.488,86	11,14	
30.368,89	36.150.—	+ 5.135.—	41.285.—	§ 13 — Oppeala ja keheline kasvatus	41.258,75	26,25	
25.129,40	29.700.—	— 2.000.—	31.700.—	§ 14 — Kraamivarustus	31.687,08	12,92	
144.157,88	108.060.—	— 42.400.—	75.660.—	§ 15 — Relvad ja laskemoon	72.262,78	3.397,22	
9.176,89	9.780.—	— 500.—	9.280.—	§ 16 — Sideabin. ja tehn. varustus	8.693,73	586,27	
—	—	—	—	§ 17 — Sanitaarvarustus	—	—	
—	60.000.—	—	68.000.—	§ 18 — Kinnisvara soetamine	67.992,05	7,95	
17.631,80	18.650.—	+ 3.565.—	22.215.—	§ 19 p. a Mitmesugused kulud	22.212,69	2,31	
965,45	1.500.—	—	1.500.—	§ 19 p. b. Ettenägemata kulud	1.498,70	1,30	
—	—	—	125.000.—	—	—	125.000.—	
507.519,52	565.940.—	—	710.940.—	Kokku	579.992,48	130.947,52	

Arvatud 1935/36. aasta eelarve juure

Aruanne raamatutega kooskõlas, revideerimise üle eraldi akt kokku seatud.

G. Tohver
Riigikontrolli kaitseväärosakonna vanem kontrollör.

Aruanne revideeritud
21. XI 1935.

E. Saulep
K. L. ülemaalse revisjoni-komisjoni esimees.

Liikmed: G. Vaher
J. Lugas.

Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve kulude kokkuvõtte ühise nomenklatuuri järgi.

Eelarve jaotus	Peastaap	M A L E V A D										Kokku malevad	Kokku 1934/35. a. kulud	% Kulude üldsummast					
		Tal- linna	Harju	Tartu	Tartu- maa	Viru	Pärnu	Pärnu- maa	Narva	Sakala- maa	Võru				Valga	Lääne	Järva	Petseri	Saare- maa
§ 1. p. a. Palk	43599.21	11196.98	9701.01	7840.29	11352.04	9359.23	4740.35	7744.66	6421.15	7486.25	9122.24	6925.58	7996.22	8439.07	6380.58	7105.26	121.468.81	165.060.02	28.48
§ 1. p. b. Teenistusva- nuse tasu	5657.40	1558.—	1343.25	1140.95	1514.40	1164.70	734.70	841.45	1036.40	1189.65	1475.75	924.65	1030.74	1080.25	845.25	924.25	16.804.39	22.461.79	3.87
§ 1. p. c. Korterivarus- tuse raha	3921.75	1112.—	1056.—	—	1595.50	1181.50	576.—	916.—	767.90	607.20	1184.50	642.—	952.50	1013.50	852.—	820.—	14.373.60	17.885.35	3.05
§ 1. p. d. Ajutine töö- jõud	164.—	—	—	50.—	—	—	50.—	—	40.—	—	—	—	225.—	80.—	30.—	475.—	—	639.—	0.11
§ 2. p. a. Sõidud sise- riigis	1494.62	799.85	2617.05	1048.89	3318.51	2447.96	385.30	2197.67	1563.16	2232.42	2482.73	1521.67	2134.07	2111.92	1593.56	1868.01	28.312.80	29.807.42	5.14
§ 2. p. b. Sõidud välis- riikides	637.45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	637.45	0.11
§ 2. p. c. Ümberpaigu- tused	989.53	203.98	—	163.11	374.97	131.80	—	51.—	197.07	436.33	—	105.40	307.—	130.59	88.—	519.60	2.708.85	3.678.38	0.63
§ 3. p. a. Laste abiraha	433.60	329.10	72.—	148.—	632.—	287.—	234.—	238.—	206.—	234.—	208.—	104.—	18.—	84.—	104.—	190.—	3.088.10	3.521.70	0.61
§ 3. p. b. Haiguskind- lustus	547.05	275.09	6.60	268.12	120.07	120.07	0.86	138.68	151.73	315.64	196.53	194.66	162.97	139.17	97.25	149.47	2.310.44	2.857.49	0.49
§ 4. Esindus	1376.17	125.—	120.—	140.35	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	120.—	110.—	1.815.35	3.191.52	0.55	
§ 5. Juriidiline abi ja kohukulud	263.20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	263.20	—	0.05
§ 6. Kantseleikulud	5273.08	854.—	1000.03	509.92	1236.—	1100.48	430.74	880.—	468.24	840.33	819.97	558.07	1056.19	1103.92	550.—	749.03	12.165.92	17.439.—	3.01
§ 7. Majapidamine	9810.12	95.70	467.20	3396.21	1043.25	2180.—	960.—	1024.41	694.86	1064.08	554.31	1610.39	1043.63	1727.12	360.—	1313.80	17.564.99	27.375.11	4.72
§ 8. Avalikud maksud	560.21	—	—	—	—	—	—	—	—	183.83	102.—	—	—	—	—	—	285.86	846.07	0.15
§ 9. p. a. Liikumise abi- nõud	8706.16	699.53	297.57	249.94	550.53	800.—	2.70	588.85	249.02	750.25	699.97	411.99	547.12	1098.05	125.—	599.79	7.649.41	16.955.57	2.82
§ 9. p. b. Tasu veo eest	1610.88	800.—	446.83	279.65	331.31	397.53	3.46	177.44	83.81	399.54	156.79	254.29	298.21	295.68	143.98	198.68	4.239.20	5.850.08	1.01
§ 10. Vallasvara	4647.21	35.50	120.—	49.54	61.—	70.—	49.80	300.—	189.73	50.—	50.80	306.—	50.—	50.—	49.06	110.—	1.541.43	6.188.64	1.07
§ 11. p. a. Kapitaalre- mont	2185.52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2185.52	0.38
§ 11. p. b. Jooksev re- mont	1587.63	—	—	171.04	—	—	—	—	542.58	458.45	299.93	—	—	335.—	449.90	—	2.256.90	3.844.53	0.66
§ 12. Kultuurilised ku- lud	4475.66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4475.66	0.77
§ 13. Oppeala ja keha- line kasvatuse	17936.97	3425.12	2190.82	1034.11	1885.83	2415.20	193.76	1471.94	947.59	1700.14	1647.37	519.80	1603.86	2229.69	1053.17	999.08	23.921.78	41.258.75	7.11
§ 14. Kraamivarustus	8093.08	2121.80	1639.80	1484.80	2333.—	1741.80	895.40	1464.60	1828.60	1541.60	1676.80	1042.40	1596.60	1445.60	1479.60	1301.60	23.594.—	31.087.08	5.46
§ 15. Relvad ja laske- moon	70193.88	759.81	99.96	192.91	338.63	83.76	1.60	79.96	60.58	100.33	34.15	40.55	20.—	99.89	57.07	99.70	2.068.90	72.262.78	12.46
§ 16. Sideabin. ja teh- narustus	1783.02	1318.97	460.16	497.41	698.69	419.72	269.58	499.91	311.53	483.16	499.58	284.30	288.92	339.68	190.50	398.60	6.910.71	8.693.73	1.50
§ 17. Sanitaavarustus	67992.05	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67.992.05	11.70
§ 18. Kinnisvara soeta- mine	16156.59	1139.46	349.73	200.—	622.40	310.75	98.85	349.80	323.80	429.71	784.87	256.79	314.92	320.—	219.12	335.90	6.056.10	22.212.69	3.83
§ 19. p. a. Mittedu- sed kulud	890.77	177.38	—	—	—	—	114.60	—	120.—	105.95	—	—	120.—	—	—	—	637.93	1.498.70	0.26
§ 19. p. b. Ettenägema- ta kulud	280396.81	27027.27	22075.01	193.479.68	28497.25	24831.50	9807.70	19064.40	16324.65	20758.89	22116.29	15520.64	19715.95	22243.43	14767.04	17825.97	299.655.07	579.992.48	—
Kokku:																			
% kulude üldsummast:	48.33	4.66	3.81	3.36	4.91	4.19	1.71	3.29	2.82	3.58	3.81	2.67	3.10	3.84	2.55	3.07	51.67	—	100

Üksikasjalise ülevaate kaitseliidu kassatagavarade seisust annavad:

1. „Kaitseliidu 1934/35. a. eelarveaasta riiklike toetussummade kassa aruanne“ (tabel nr. 4).

2. „Ülevaade kaitseliidumaksuna ja kaitseliidu toetusseaduse põhjal sissetulnud summadest 1. IV 1935. a.“ (tabel nr. 5).

Kaitseliidu varanduslik seis riiklike summade alal
31. märtsil 1935. a.

Kaitseliidu riiklike summade arvete läbikäigust ja varanduslikust seisust aruandeaasta lõpuks annavad pildi:

1. „Kaitseliidu riiklike summade arvete läbikäigud ja seis 31. III 1935. a.“ (tabel nr. 6).

2. „Kaitseliidu varanduse aruanne 1934/35. a.“ (tabel nr. 7).

Tabel nr. 3.

Kaitseliidu 1934/35. a. riikliku toetussumma eelarve tulude aruanne.

1933/34. a. tulud	1934/35. a. eelarve	Tulude nimetus	1934/35. a. tulud	Võrreldes eelarvega tulusid saadud		Seletusi
				rohkem	vähem	
28 900.95	—	Saldo aasta alguks	35.402.99	35.402.99	—	Arvatud 1935/36. a. eelarve juure.
450.000.—	500.000.—	Riiklik toetussumma põhieelarve järgi .	500.000.—	—	—	
—	145.000.—	„ „ lisaelarvete järgi .	20 000.—	—	125.000.—	
50.000.—	50.000.—	Juurearvatud 1933/34. a. krediidi ülejääk	50.000 —	—	—	
223.94	—	% panga arvetelt	1.302.53	1.302.53	—	
9.724.43	10.000.—	Müüdud varustuse eest	4.307.88	—	5.692.12	
509.95	5.940.—	Muud sissetulekud	772.29	—	5.167.71	
539.359.27	710.940.—	Kokku:	611.785.69	—	99.154.31	

Tabel nr. 4

Kaitseliidu 1934./35. eelarveaasta riiklikkude toetussummade kassa aruanne.

1. Kassa saldo 1. aprillil 1934. a.:			1. Eelarve täitmise kulud puhtas rahas	579.992.48	579.992.48
Erideposiidi arvel E. P. Tallinna osakonnas	4.603.42		2. Mitmesugused väljaminekud:		
Jooksva arvel nr. 5366 Tallinna linnapangas	23.569.72		Üleminevad summad	32.974.59	32.974.59
Peastaabi kassas	6.829.85	35.402.99	3. Kassa saldo 31. märtsil 1935. a.:		
Võlgnikkude arvel	400.—		Erideposiidi arvel E. P. Tallinna osakonnas	5.458.15	
2. Eelarve täitmise tulud:			Jooksva arvel nr. 5366 Tallinna linnapangas	25.573.05	
1934./35. a. riiklik toetussumma põhieelarve järgi	500.000.—		Peastaabi kassas	1.795.32	
1934./35. a. riiklik toetussumma lisaelarve järgi	20.000.—		Võlgnikkude arvel	400.—	33.226.52
Juurearvatud 1933./34. a. krediidi ülejääk	50.000.—				
% panga arvetelt	1.302.53				
Müüdud varustuse eest	4.307.88	576.382.70			
Muud sissetulekud	772.29				
3. Mitmesugused sissetulekud:					
Kaitseliidumaksuna sisse tulnud	854.73				
Üleminevad summad	33.553.17	34.407.90			
		646.193.59			646.193.59

Aruanne revideeritud

G. Tohver
Riigikontrolli kaitseväge-osakonna vanem kontrolör.
21. 11. 1935.

Aruanne raamatutega kooskõlas, revideerimise üle eraldi akt kokku seatud.

23. 11. 35. a.

E. Saulep
K. L. ülemaalse revisjoni-komisjoni esimees.

Liikmed: G. Vaher
J. Lugus

Ülevaade kaitseliidumaksuna ja kaitseliidu toetusseaduse põhjal sissetulnud summadest kuni 1. IV 35. a.

Sissetulek — väljaminek	Eelmistel aastatel	Aruandeaastal	Kokku	Üldse kokku
Kaitseliidumaksuna sisse tulnud	2.533.769.90	854.73	2.534.624.63	
Kaitseliidu toetusseaduse põhjal saadud	2.800.500.—	570.000.—	3.370.500.—	
Muud sissetulekud	354.795.19	40.467.30	395.262.49	6.300.387.12
Ära tarvitatud	5.631.572.16	612.967.07	6.244.539.23	6.244.539.23
Ülejääk 31. märtsil 1935. a.	—	—	—	<u>55.847.89</u>

Märkus 1. Muud sissetulekud aruandeaastal koosnevad:

% panga arveilt	Kr. 1.302.53
Müüdud varustuse eest	„ 4.307.88
Mitmesugused sissetulekud	„ 772.29
Propagandafondi juurekasv	„ 531.43
Üleminevad summad	„ 33.553.17
<u>Kokku:</u>	<u>Kr. 40.467.30</u>

Märkus 2. Aruandeaastal äratarvitatud summas on:

Eelarve täitmise kulud	Kr. 579.992.48
Üleminevad summad	„ 32.974.59
<u>Kokku:</u>	<u>Kr. 612.967.07</u>

Märkus 3. Ülejääk 31. märtsil 1935. a. koosneb:

Kassa saldo	Kr. 33.226.52
Propagandafond	„ 22.621.37
<u>Kokku:</u>	<u>Kr. 55.847.89</u>

Kaitseliidu puhasvarandus oli:

1. aprillil 1934. a.	Kr. 3.976.279.18
31. märtsil 1935. a.	„ 4.059.033.24

Seega on puhasvarandus aruandeaasta jooksul suurenenud Kr. 82.754.06 võrra.

Suurenemine on olnud peamiselt kinnisvarade arvel, kuna kaitseliidu keskjuhatuse majale ehitati peale kolm uut korda ja püstitati uus laohoone.

II. Kaitseliidu seltskondlikud summad.

Peale riikliku toetuse on kaitseliit saanud toetust ka seltskonnalt. Hoolimata majanduslikult rasketest aegadest pole seltskond jätnud kaitseliitu toetamata ka möödunud eelarveaastal, vaid on talle ta töös ja tegevuses aidanud suuresti kaasa.

Seltskondlike summade puhasvarandus on võrreldes eelmise eelarveaastaga suurenenud Kr. 33.360.89 võrra.

Peastaabi seltskondlike summade eelarve täitmisest, kassatagavarade seisust ja arvete läbikäigust ning varanduslikust seisust aruandeaasta lõpuks annavad ülevaatliku pildi:

1. „Kaitseliidu peastaabi 1934/35. a. seltskondlike summade tulude ja kulude eelarve täitmise aruanne“ (tabel nr. 8).

2. „Kaitseliidu 1934/35. eelarveaasta peastaabi kassa aruanne seltskondlike summade alal“ (tabel nr. 9).

3. „Peastaabi seltskondlike summade arvete läbikäigud ja seis 31. III 35. a.“ (tabel nr. 10).

„Kaitseliidu üldise varanduse seis 31. III 1935. a.“ (tabel nr. 11) näitab üksikasjaliselt riikliku toetussumma, peastaabi ja malevate seltskondlike summade seis aruandeaasta lõpuks.

Kaitseliidu peastaabi riiklike summade arvete läbikäigud ja seis 31. III 1935. a.

Arvete nimetus	Seis 1. VI 35. a.		1934/35. a. läbikäik		Saldo 31. III 35. a.		Seletus		Kulude ja tulude		Seis 31. III 35. a.	
	Aktiva	Passiva	Deebet	Kreedit	Deebet	Kreedit	Kulud	Tulud	Aktiva	Passiva		
Kassa arve . . .	6.829.85	—	314.445.26	319.479.79	1.795.32	—	—	—	—	1.795.32	—	—
Jooksev arve . . .	23.569.72	—	609.955.48	607.952.15	25.573.05	—	—	—	—	25.573.05	—	—
Avansside arve . . .	—	—	301.306.90	301.306.90	—	—	—	—	—	—	—	—
Eelarve kulude arve	—	—	595.001.47	15.008.99	579.992.48	—	579.992.48	Eelarve kulud . . .	—	—	—	—
Eelarve tulude arve	—	—	—	6.382.70	—	6.382.70	—	6.382.70	„ tulud	—	—	—
Riiklike toetus-summade arve	—	—	—	570.000.—	—	570.000.—	—	570.000.—	Riiklik toetus . . .	—	—	—
Üleminev. summade arve	—	—	32.974.59	33.553.17	—	578.58	—	—	—	—	—	578.58
Eridepositi arve	4.603.42	—	854.73	—	5.458.15	—	—	K. L. eridepositi arve	—	5.458.15	—	—
Tarvetelao fondi arve	18.500.—	—	—	—	18.500.—	—	—	Tarvetelao fondi arve	—	18.500.—	—	—
Propagandafondi arve	22.089.94	—	531.43	—	22.621.37	—	—	Propagandafondi arve	—	22.621.37	—	—
Asutuste ja isikute arve	400 —	1.121.96	—	—	400.—	1.121.96	—	Võlgnikud ja võlausaldajad	—	400.—	1.121.96	—
Varade arve	3.901.408.21	—	244.960.92	159.983.24	3.986.385.89	—	—	Kinnis- ja valdasvara	—	3.986.385.89	—	—
Kapitali arve	—	3.976.279.18	159.983.24	246.347.08	—	4.062.643.02	—	Kapital	—	—	4.062.643.02	—
1934/35. a. saldo	—	—	—	—	—	—	—	1934/35. a. saldo	—	3.609.78	—	—
	3.977.401.14	3.977.401.14	2.260.014.02	2.260.014.02	4.640.726.26	4.640.726.26	579.992.48	579.992.48	4.064.343.56	4.064.343.56	4.064.343.56	4.064.343.56

Kaitseliidu varanduse aruanne 1934/1935. a.

Varanduse liigid	Seis 1. aprillil 1934. a.	Suurenenud 1934/35. a. eelarveaasta jooksul	Vähenenud 1934/35. eelarve- aasta jooksul	Seis 31. märtsil 1935. a.
Kinnisvara:				
Peastaabi maja ja krunt	230.000.—	66.170.—	—	296.170.—
Petseri maleva maja	148.157.90	—	—	148.157.90
Tallinna maleva maja	144.959.36	—	—	144.959.36
Sakalamaa maleva maja	41.588.75	—	—	41.588.75
Mustamäe lasketiiru maja	6.700.—	—	—	6.700.—
Muud ehitused	1.594.34	183.—	400.—	1.377.34
Võru maleva maja	15.000.—	—	—	15.000.—
Laduhuone Tallinnas	5.005.15	8.000.—	—	13.005.15
Kokku	593.005.50	74.353.—	400.—	666.958.50
Vallasvara				
Relvad	2.625.205.23	54.319.—	4.019.89	2.675.504.34
Laskemoon	172.220.82	48.610.79	112.541.03	108.290.58
Relvade puhastamise abinõud	17.420.—	903.75	1.541.98	16.781.77
Rakmed	200.883.27	2.437.23	1.882.51	201.437.99
Liikumise abinõud	40.638.18	8.474.80	3.563.70	45.549.28
Õppeabinõud	51.550.41	9.186.82	18.017.61	42.719.62
Spordiabinõud	51.519.80	815.63	4.296.85	48.038.58
Tehniline varustus	70.940.46	8.675.79	4.831.98	74.784.27
Kirjandus	16.092.11	7.698.45	4.988.51	18.802.05
Sõjakeemiline varustus	6.210.97	432.—	297.35	6.345.62
Mitmesug. maj. varandus I (inventaar)	50.003.43	6.920.30	760.55	56.163.18
Mitmesug. maj. varandus II (kantseleitarbed) . .	4.668.52	654.01	434.49	4.888.04
Noorkotkaste varandus	12.127.02	2.268.35	1.249.—	13.146.37
Malevate müüdav varandus	6.646.26	711.—	1.157.79	6.199.47
Kaitseliidu tarvete lao varandus	776.23	—	—	776.23
Kokku	3.326.902.71	152.107.92	159.583.24	3.319.427.39
Üldse kokku . .	3.919.908.21	226.460.92	159.983.24	3.986.385.89

Kaitseliidu peastaabi 1934/35. aasta seltskondlike summade tulude ja kulude eelarve täitmise aruanne.

Tulud

1933/34. aasta tulud	1934/35. aasta eelarve	Tulude nimetus	1934/35. aasta tulud	Võrreldes eelarvega tulused saadud rohkem	vähem	1933/34. aasta kulud	1934/35. aasta eelarve	Kulude nimetus	1934/35. aasta kulud	Üle jääk
21.087.11	18.000.—	Saldo aasta alguseks	19.674.33	1.674.33	400.—	536.50	1.250.—	1. Töötasud	1.246.60	3.40
540.50	400.—	K. L. maja sissetulekud	—	—	—	66.10	500.—	2. Ametsõidud ja liik. abin.	—	500.—
2.541.75	—	Loterii tulud	3.855.79	3.855.79	—	1.100.85	1.250.—	3. Toetused	1.237.65	12.35
566.17	1.000.—	% panga arvelt	612.56	—	387.44	2.500.—	2.500.—	4. Esindus	1.893.42	616.58
—	100.—	Muud juhuslikud sissetulekud	51.11	—	48.89	20.94	50.—	5. Kantseleikukulud	3.39	46.61
24.735.53	19.500.—	Kokku	24.193.79	4.693.79	—	4.739.85	7.500.—	6. Majapidamine	—	200.—
								7. Vallasvara	—	—
								8. Kultuurilised kulud	150.—	350.—
								9. Õppeala ja kehal. kasvat.	—	—
								10. Relvad ja laskemoon	—	—
								11. Mitmesugused kulud	716.50	33.50
								12. Ettenägemata kulud	334.95	165.05
								Kokku	5.572.51	1.927.49

Aruanne revideeritud

G. Tohver

21. 11. 1935. Riigikontrolli kaitsevää-osakonna vanem kontrolör.

Aruanne raamatutega kooskõlas, revideerimise üle

eraldi akt kokku seatud.

23. 11. 35. a.

E. Saulep
K. L. ülemaalse revisjoni-komisjoni esimees.

G. Vaher

Liikmed: J. Lugas.

Kaitseliidu 1934/35. eelarveaasta peastaabi kassa aruanne seltskondlike summade alal.

1. Kassa saldo 1. aprillil 1934. a.:										
Tähtajalise hoitusumma arvel Tallinna Linnapangas	10.000.—									5.572.51
Jooksväl arvel nr. 5328 Tallinna Linnapangas	70.24									
Kassas	1.523.13									
Võlgnike arve	8.080.96	19.674.33								4.767.45
2. Eelarve täitmise tulud:										
Kaitseliidu majade üür	—									
Loterii tulud	3.855.79									
% panga arvelt	612.56									
Muud juhuslikud sissetulekud	51.11	4.519.46								
3. Mitmesugused sissetulekud:										
Üleminevad summad	6.179.20	6.179.20								
	—	30.372.99								30.372.99

Aruanne revideeritud

G. Tohver

21. 11. 35. a. Riigikontrolli kaitsevää-osakonna vanem kontrolör.

Aruanne raamatutega kooskõlas, revideerimise üle

eraldi akt kokku seatud.

23. 11. 35. a.

E. Saulep
K. L. ülemaalse revisjoni-komisjoni esimees.

G. Vaher

Liikmed: J. Lugas.

Kaitseliidu peastaabi seltskondlikkude summade arvete läbikäigud ja seis 31. III 35. a.

Arvete nimetus	Seis 1. IV 34. a.		1934/35 a. läbikäik		Saldo 31. III 35. a.		Kulude ja tulude arve		Seis 31. III 35. a.	
	Aktiva	Passiva	Deebet	Kreedit	Deebet	Kreedit	Kulud	Tulud	Aktiva	Passiva
	Kassa arve	1.523.13	—	6.068.86	6.728.51	863.48	—	—	—	863.48
Jooksev arve	70.24	—	15.061.55	8.943.20	6.188.59	—	—	—	6.188.59	—
Tähtajaline hoitusumma arve	10.000.—	—	—	—	10.000.—	—	—	—	10.000.—	—
Eelarve tulude arve	—	—	—	4.519.46	—	4.519.46	—	4.519.46	—	—
Eelarve kulude arve	—	—	5.572.51	—	5.572.51	—	5.572.51	—	—	—
Üleminevate summade arve	—	88.25	4.767.45	6.179.20	—	1.500.—	—	—	—	1.500.—
Asutuste ja isikute arve	8.080.96	—	953.81	6.053.81	2.980.96	—	—	—	2.980.96	—
Varade arve	1.789.75	—	115.—	—	1.904.75	—	—	—	1.904.75	—
Kapitali arve	—	21.375.83	—	115.—	—	21.490.83	—	—	—	21.490.83
Saldo	—	—	—	—	—	—	—	1.053.05	—	—
Bilanss	21.464.08	21.464.08	32.539.18	32.539.18	27.510.29	27.510.29	5.572.51	5.572.51	22.990.83	22.990.83

Kaitseliidu üldine varanduse seis 31. III 35. a.

Aktiva

Passiva

	Riiklikud summad	Peastaabi seltskondl. summad	Malevate seltskondl. summad	Kokku	Riiklikud summad	Peastaabi seltskondl. summad	Malevate seltskondl. summad	Kokku
Sularaha kassas	1.795.32	863.48	45.843.93	48.502.73	4.062.643.02	21.490.83	410.872.02	4.495.005.87
" jooksv. arvetel	25.573.05	6.188.59	68.683.83	100.445.47	578.58	1.500.—	—	2.078.58
" tähtajal. "	—	10.000.—	—	10.000.—	1.121.96	—	30.612.25	31.734.21
" eridepositarvel	5.458.15	—	—	5.458.15	—	—	—	—
Tarvetelao fond	18.500.—	—	—	18.500.—	—	—	—	—
Propagandafond	22.621.37	—	—	22.621.43	—	—	—	—
Võlgnikud	400.—	2.980.96	21.837.13	25.218.09	—	—	—	—
Varandused	3.986.385.89	1.904.75	305.119.38	4.293.410.02	—	—	—	—
1934/35. a. puudujääk	3.609.78	1.063.05	—	4.662.83	—	—	—	—
4.064.343.56	22.990.83	441.484.27	4.528.818.66	4.064.343.56	22.990.83	441.484.27	4.528.818.66	

Üldise varanduse seis raamatutega kooskõlas

23. XI 35. a.

E. Saulep
K. L. ülemaalse revisjoni-
komisjoni esimees.Liikmed: G. Väher
J. Lugas.

Kaitseliidu peastaabi propagandafondi arvete läbikäigud ja seis 31. III 35. a.

Arvete nimetus	Seis 1. IV 34. a.		1934/35. a. läbikäigud		Saldod 31. III 35. a.		Kulude ja tulude arve		Seis 31. III 35. a.	
	Aktiva	Passiva	Deebet	Kreedit	Deebet	Kreedit	Kulud	Tulud	Aktiva	Passiva
Kassa arve	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jooksev arve	2.089.94	—	531.43	—	2.621.37	—	—	—	2.621.37	—
Tähtajalise hoiusumma arve	10.000.—	—	—	—	10.000.—	—	—	—	10.000.—	—
Kulude arve	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tulude arve	—	—	—	531.43	—	531.43	—	531.43	—	—
Võlgnikkude arve	10.000.—	—	—	—	10.000.—	—	—	—	10.000.—	—
Kapitali arve	—	22.089.94	—	—	—	22.089.94	—	—	—	22.089.94
1934/35. a. ülejääk	—	—	—	—	—	—	531.43	—	—	531.43
Bilanss	22.089.94	22.089.94	531.43	531.43	22.621.37	22.621.37	531.43	531.43	22.621.37	22.621.37

Üldse oli kaitseliidu puhasvarandust 31. III 1935. a. Kr. 4.490.343.04.

Lisana käesolevale aruandele on pandud juure

Arvete läbikäigud revideeritud ja raamatutega kooskõlas.

23. XI 35. a.

E. Saulep,
K. L. ülemaalse revisjoni-
komisjoni esimees.

„Kaitseliidu propagandafondi arvete läbikäigud ja seis 31. III 1935. a.“ (tabel nr. 12).

J. O r a s m a a,
kindral-major,
kaitseliidu ülem.

C h r. K a s k,
majandusosakonna pealik.

J. A p e r s o n,
raha-arve-jaosk. pealiku k. t.
Liikmed: G. Va her,
J. L u g u s.

Kokkuhooid **MATOL** mattvärviga!

Seinte kattevärv – põrandate alusvärv.

Pole vaja tülikaid ning kulukaid tapeetimisi, sest Matoliga võõbatud seinad vannitubades, köökides, kontoreis ning laoruumides jne. on kergesti mustusest ja tolmust veega pestavad.

DURO NR. 168

õle veekindel
põrandalak.

AHJULAKK

10 värvitoonis,
täiesti lõhnata.

°/ü. **H. GRAF JA E. JÜRGENS**

TALLINN.

Tallinna Linnapanga

arvete seis 1. okt. 1935. a.

Kassa	Kr.	146.855.74
Hoiuarved	"	2.364.964.25
Väärtpaberid	"	307.789.05
Väärtused	"	23.515.88
Diskonteeritud vekslid	"	2.708.530.13
Disk. jooks. kup. ja kustut. määratud % 0/0-paberid		—
Tähtajalised laenud	"	385.016.—
Konto-korrent laenud	"	2.768.304.17
Korrespondendid	"	121.479.68
Garantii deebitorid	"	285.927.71
Mitmesugused deebitorid	"	3.102.—
Vallasvara	"	25.728.89
Kinnisvara	"	59.274.85
Kulud	"	144.460.34
Muud aktivad	"	25.522.86
		<hr/>
	Kr.	9.370.471.55

Põhikapital	Kr.	565.000.—
Tagavarakapital	"	135.000.—
Erikapital		—
Amortisatsioonikapital	"	14.991.91
Hoiusummad	"	7.833.699.57
Vekslite rediskont		—
Võlad teistes krediitasutustes	"	29.782.11
Korrespondendid	"	81.449.03
Väljaantud garantiid	"	285.927.71
Mitmesugused kreditorid	"	3.102.—
Tulud	"	364.655.59
Muud passivad	"	56.863.63
		<hr/>
	Kr.	9.370.471.55

Juhatus.

A/S. TARTU PANK

ASUTATUD 1868. A.

PEAPANK: TALLINNAS

OSAKOND: T A R T U S

TOIMETAB KOIKI PANGAOPERA-
TSIOONE SISE- JA VÄLISMAIL.

PANGA JUURES EESTI KINNITUS
AKTSIA-SELTS „POLARISE“ PEA-
AGENTUUR.

Riigikaitseline
tublidus
nõuab:

laskeoskust,
relvi ja
laskemoona

°/Y. SKOHA A/B.

HELSINKI KAIVOKATU 6.

Kõik meie tarbed Eestis müügil

KAITSELIITLASTE TARVETE LAOS

KAARLI T. 8, TALLINNAS

ja tema müügikohtades, Sõjaväe Majandusühisuse kauplustes
TALLINNAS, TARTUS, NARVAS, RAKVERES, VÖRUS ja PÄRNUS